

ספר לשון למודים

שחבר החכם השלם הר' דוד יחיא ז"ל"

להיות חכמת דקדוק לשוננו חכמה רמה ומפוארה והכרחיה מאד לכל מי שירצה ללמוד איזו חכמה בלשון הקדש" ובפרט להבנת ספרי המקרא והמשנה והיו ב' החבורים האלו אשר הראשון מהם בדקדוק והשני במלאכת השיר חבורים נפלאים כוללים בקצור מופלג כל החכמה הזאת בשלמות "לכן הסכים החכם הרופא הנבון הר' יוסף יצ"ו בן כבוד מורנו הרב הכולל ושלם בכל חכמה רבינו תם ז"ל בן כבוד החכם השלם הר' דוד יחיא ז"ל מחבר זה הספר להדפיסו שנית והשתדל בזה בכל מאמצי כחו" ובסממתו ורצונו והתחבר אליו החכם הר' שלמה אלמולינו לתקן החבורים האלו לפי שכמה שנדפס ראשונה היו בו טעיות הרבה וכלם נתקנו בזה הדפס שניה בשלמות לכן ראוי לכל דורש החכמה הזאת שיהיה הספר הזה מצוי אצלו ולא יהיה חסר ממנו בשום צד".

בקושטנטינא קרית אדונינו המלך האדיר שולטאן סולייםאן ירום הודו ותנשא מלכותו" נדפס בבית צעיר המחוקקים אליעזר בן הר' גרשם שונצינו ז"ל איש שונצין" תהלה לאל והודיה לשמו"

ה' אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות [illegible] ספרי הדקדוק [illegible] אוזן לשמוע כלמודים [illegible] הקטן שבתלמידים אברהם בן [illegible]

יוסף שלמה אלמולי שאת מש״ו ויאמר

ראו ספר גדול ערך ונפלא   אשר חבר וסדר רב יהודים
גדול חכמה ושכל טוב וצדיק   שמו דוד מפורסם כחסידים
אבן יחיא במשפחה גבוהה   ונטע בו כפרים עם נרדים
לתלמידו חכם לבב ושלם   קרובו מ משפחת נגידים
דפסהו נינו יוסף בחונו   וספטו אור בזוהר מנורים
ושם לבו לוהיהו בכחו   להציל מ שגיאות מאורים
מצאם בדפוס ראשון והיו   מכוסים בו ולא היו מוידים
זהו נקרא בפי כל איש והכם   בשם ספר ולשון ח למודים ״

ספר לשון למודים בחכמת הדקדוק להחכם השלם הר׳ דוד אבן יחיא ז״ל ״ חברו בלישבונה אשר במלכות פורטוגאל ״ לקרובו אשר שמו בקרבו ״ התלמיד נע״ים ר׳ דוד בן האלוף הספר דון עסף אבן יחיא ז״ל ״

ואלה דברי דוד אבן יחיא התלמיד בראותו את יקר תפארת הספר אשר חובר לו ״

וישא משלו

נתן יי׳ לי לשון למודים   לעות דברים יקרו ונגידים
לעות אלי יעף שפתו בללה   למצוא דבר חפץ ולחוד יחידים
ונתיב לשון עבר אני אורה זכן   חלקי אמריו גם אשר בנוקדים
חוכות פרי דקרות בהובי הם וזור   קו הקלפות השדופות קדים
לא אאריך לשון ללא תועל אבל   שיחי ברוב ענין כמר ונרדים
דוד הביני אשר נרמה למל   אך אל ונחשב בשרפים עומדים
בן יחייא חוטר שתילי הוד אשר   אור שמשותיו נן כמו כדכודים
היה לתושיה ותורה אור והם   ליא לעשות ולהעמיד תלמידים
הוא יסדני לקרוא אישים אשר   תועים בדרך בין וכמה אובדים
גושו לשלחני ולחמו לחמי   ושתו ביין נסכי ושכרו דודים
כי מעייני ישעי ירוו צמאון   לב רודפי צחות וניב מחמדים
אאיר נכון לחשבאש דתי וכב   כי נשפי בלתי זנבות אודים
גם דוברי עתק אני אבין ר״ד   בר כן עדי צוף מגרונם רודים
אהיה כמו דרבן לנהל דוברים   ולעוגי שפה כמו מלמדים
לקח ושיח צח בלקחי יקחו   שומרי פתחיים בדלתי שוקדים
ולשון ריתור אמרי נועם וטוב   טעם ונום אעניק ורגידים
גם בי יעחון הולבי דרכיה כי   נתן יי׳ לי לשון למודים

אמר דוד בן הישוע הנשא דון שלמה אבן יחייא ז״ל׃ הבן הארוב יצ״ו׳ שאלת ממני זה כמה ימים אכתוב לך דרכי׳ הכוללים בחכמת לשוננו הקדוש לפי שראית הספרי׳ המחוברי׳ בזאת החכמה הולכים על פנים יש מהם הולכים דרך ארוכה מאד תקוץ בה נפש המתלמד׳ בספרי ר׳ יהודה המדקדק הראשון׳ וספרי ר׳ יונה הרוב״א ודומיהם׳ ויש מהם הולכים דרך קצרה כספרי הרא״בע שעם היותם כלם סלת נקיה אין אחד מהם מספיק אל הצריך אליו למצאת הידיעה ׃ ומי שהלך הדרך האמצעית אשר הם הרד״ק והאפוד כל אחד מהם לא רוה צמאך׳׳ אם תבחר הרד״ק המכונה בחלק הדקדוק למה שבו ברוע הסדור והבאת הדברים בזולת מקומם עם היותו כולל כל מה שראוי לכתוב בחכמה הזאת׳׳ ואם ספר האפד עם היותו מסודר כראוי והביא הדברים כגדרם והנה כותב והשגותיו לר׳ יונה ולרד״ק האריך מאד כדברים בלתי מועילים למתלמד והשמיט הרבה מהצריך אליו׳ ואני לא כרתי כל זה הזמן מלחפש דרך וארך לעשות בקשתך עם היותי טרוד בעיון התלמוד והחכמות דת וזולתו מהידיעות ולקחתי לנגד עיני ספרי הראשונים והאחרונים אשר כתבו כחכמה הזאת ולקטתי מדבריהם זה החבור הקצר אכלול כל רוב חלקיה והיותר הכרחיים בסדור היותר נאות שאוכל׳ כי הסדור התכליתי בלתי אפשרי בו להיות הרבה מחלקי זאת החכמה דקודמים בסדר לא יובנו כי אם בהבנת המתאחרים מהם ׃ וזה אחר שאלת העזר מהעוזר האמיתי והתחנה אליו יצילני משגיאה׳ והנה קראתי שם החבור הזה׳׳

לשון למודים

להיות ענייננו ללמד לבני יהודה ואת נערי בני ישראל דרכי לשוננו הקדוש רוח אלהים אמת ידריכני בדרך אמת׳ והנה חלקתי הספר הזה לארבעה חלקים להיות חלקי כל לשון הראשונים שלשה אשר הם שמות ופעלים ומלות הטעם׳ וכל אחד מאלה הוא מורכב מאותיות והנועות׳

מהראוי אם כן לדבר באותיות ובתנועות ובשמושיהן קודם הדבור בחלק חלק מהם כי הידיעה בפשוטים היא ראויה להיות קודמת לידיעת המורכבים מהם׳ והנה בשער הראשון אביא כל שמושי האותיות והתנועות הפשוטות מהן והמורכבות׳ ובשער השני אדבר על הפעלים להיותו החלק היותר גדול מהלשון׳׳ ובשער השלישי אדבר על השמות למיניהם׃ ובשער הרביעי אדבר על מלות הטעם׳׳

השער הראשון יש בו ששה פרקים׳׳ הפרק האחד בחלקי הלשון בכלל׃ הפרק השני במספר אותיות הלשון וחלוף מוצאיהן וידיעת השרשיות מהן והמשמשות׳׳ הפרק השלישי באותיות המשמשות ואפני שמושיהן׳׳ הפרק הרביעי בשמוש המיוחד אשר יש לקצת האותיות זולת קצתן׃ הפרק הה׳ במספר התנועות ושמושיהן׳ הפרק הששי בתמורת האותיות והתנועות׳׳

הפרק הראשון בחלקי הלשון בכלל׳ ידע כי חלקי כל לשון הראשונים הם ג׳ והם שמות ופעלים ומלות הטעם והשלשה גדרם בספר המליצה ואמר השם הוא תיבה מורה בהסכמה על ענין מופשט מהזמן׳׳ והפעל הוא

הוא תיבה מורה בהסכמה על ענין ועל זמן מציאותו עבר הוה או עתיד ״ ומלות הטעם הם ענינים לא יוכנו בעצמם מבלתי שיסמכו לשמות ולפעלים אבל הם קשורים וחבורים יחברו מה שבין העצמים למקרים ״ וביאור אלה הגדרים הוא כי אתה אם תאמר ראובן ושמעון לא תורה כאחת מאלה התבות אלא על ענין אותו השם לבד ״וכשתאמר אָכַל או שָמַר או יאכַל או ישמור תורה כאלו המלות שני ענינים האחד ענין האכילה או השמירה ״ והשני ענין הזמן אשר בו היתה כל אחת מאלה הפעולות העבר והעתיד ״ אמנם כאשר תאמר אל או על הנה אלה המלות לא תורנה על דבר כלל אם לא תסמכם אל השמות או אל הפעלים והוא הדין בזולתם ״ ולפי שכל אחד מאלה השלשה חלקים כמו שאמרנו הוא מחובר מאותיות ותנועות ראוי להקדים הדבור בהם קודם הדבור בכל חלקותיהם ״ ויבא הדבור ראשונה באותיות ואחרי׳ בתנועות ״ולא צדק מי שחשב שראוי להקדים הדבור בתנועות אל הדבור באותיות לפי שאי אפשר לאדם לבטא באות מהאותיות כי אם בתנועה מהתנועות ״ כי האמת הוא שהאותיות הם במדרגת החמרים אל התנועות ״והתנועות ישאו בהם במדרגת המקרים ולכן ראוי לאחר הדבור בהם ולהקדים הדבור באותיות ״

הפרק השני

בספר אותיות הלשון וחלוף מוציאיהן וידיעת השרשיות והמשמשות ״ האותיות המדובר בהן בלשון העברי הם שתים ועשרים והנה מצאנו סדורן בספר תהלות גם בספר משלי ״גם במגלת איכה ״עד א׳ ב׳ ג׳ ד׳ וכו׳ והנה ראוי לנו לספר מוציאיהם כאשר מצאנום בספר יצירה כי הוא חלק כל האותיות לחמשה מוצאות ״ והם הגרון והחיך והשנים והשפה והלשון ״ואותיות הגרון הן אחה״ע ואותיות החיך הן גיכ״ק ואותיות הלשון הן דטלנ״ת ואותיות השנים הן זסצר״ש ואותיות השפה הן בומ״ף ׳ וזאת היא החלוקה הטבעית אשר להן ״ ועוד חלקו אותן לחלוקה שנית מצד היותן שמשיות או שרשיות ׳ וזה כי יש מהן שהן תמיד שרשיות ויש שהן פעם שרשיות ופעם משמשות ופעם נוספות ובאור זה כי האותיות אשר מדרכן להיותן תמיד בתיבה מהתיבות ההיה התיבה ההיא שם או פעל או מלה ׳ הנה האותיות האלה יקראו אותן שרשיות ושוה הוא שתהיינה האותיות שם בכח או בפעל ורצוני באמרי בכח כשתהיה אות מה חסרה משרש התיבה ובאה מכח הדגש כמו שתדע במקומו בה״ ויש עוד אותיות שעם היותן שרשיות הן גם כן משמשות או נוספות ואלו תבדלנה מהשרשיות בשהשרשיות הן באות להודיע על טבע התיבה ואלו אינן באות אלא להברח השמוש להורות על העבר והעתיד והיחיד והרבים והזכרות והנקבות ואופנים אחרים מאופני השמוש ויבא באורם בקרוב ״ והנה האותיות השרשיות הן חצי האותיות רצוני אותיות האלפא ביתא ותכמי הלשון נתנו סימנים לאותיות המשמשות כל אחד מהם כפי שמצא לעניינו ב״ר שלמה הכשורר נתן סימנם אני שלמה כתב והראב״ע נתן סימנם כשתיל אב המון ור׳ משה הקמחי נתן סימנם משה בתב אליונו ומי שנהן סימנם בתב׳ישל״ס ונאה נותן סימן כולל ויפה ואמנם באותיות השרשיות נתנו גם כן סימנים אבל לא יכלו לחבר בהם לשון צחות להעדר האותיות המשמשות מהן והיותר נכון ממה שיאמר בהם ברורנו זה הוא ט׳ וספר גזע צדק והנה כל אחד מהמחברים כדר הודעת שמוש האותיות המשמשות על סדר הסימן שיתן בחיבורו זולתי הראב״ע שסדרם על סדר האלפא ביתא וזה הוא הסדור אשר יישר בעיני לעשות בזה החבור וראוי שתדע שבשמוש אלה המשמשות אותיות

האותיות יבריות עניין השמש לדבר בעניינים לא נזכרו עדיין · כמו מה שיבא בשמש האלף שהיא תבוא תמורת אות הכפל · ועדיין לא ידעת מה הוא תרצה בכפל · וכן כשיאמר עליה שהיא נחה ועדיין לא ידעת מה הוא תרצה בנחות · והדבר הזה בעצמו יקרה בשמוש התנועות · הראוי לך במקומות כאלה לקחת אותם הענינים מונחים על דרך ההצעה עד שיתבארו במקומן ·

הפרק השלישי בשמוש האותיות · האלף תשמש בראשית המלות לבד ותבא שרשית בראשיתן ובאמצעיתן ובאחריתן בראשיתן כאלף אמר ·

ובאמצעיתן כאלף שאל ובאחריתן כאלף מצא · ומסגולתה לבא בנח נעלם אחר הקמץ ביתר ואחר שאר התנועות בשניות · ואשר תבא אחר הקמץ תבא באמצע התיבות ובאחריתן אם באמצע כאלף וראמה וישבה תחתיה · וקאם שאן · בפעלים · ובשמות ראש עושה · ואשר תבא בסוף היא כאלף ברא אלהים קרא לילה · והמדקדקים יקראו לפעלים אשר תבא בהם האלף השרשית בסוף המלה פעלים בעלי האלף · ואמנם האלף אשר תבא על שאר התנועות היא כמו האלף אשר תבא אחר הפתח במלת חטאת · ועל הצרי במלת ראשית · ועל הסגול במלת פלא · ועל החירק במלת ראשון · ועל החלם במלת ראש · ועל השורק במלת מסעף פארה · האלף בכל אלה המקומות היא שרשית · ותבא במקום אות הכפל במלת אשר נואו נהרים · וכי מאסו כמוסים · שהמשפט לפי דעת המדקדקים בזוז ומסס · ותבא בראשית התיבות במקום הא במלת אתחבר יהושפט · אשתוללו אבירי לב · וכל מלבושי אגאלתי · ובמקום קריאן לי ברא · כן יתן ליד ידו שינא · ועל אדום כלא · ונמצא חסר במלת מחטלי · ולעמשא תמרו · ובמלת מרשית חשנה · והשמש בראש התיבות בסימן העתיד והמדבר בעד עצמו · אשובה ארעה צאנך אשמור · ארדוף אשיג אחלק · ותבא נוספת בראשית השמות במלת אזרוע · לאבני אקדח · אשכר יקריבו · ובמקום שפכו דם נקיא · שור ומריא · ובסוף הפעולות והלכוא עמו · ולא אבוא שמוע · ותבא אחר הא הקמוצה במלת גבהא קומתו · ואת יקהא כפה ומפה · וכן היה משפטה לבא על שאר הההין הקמוצות: ותבא על שם הפעל והוא הנקרא מקור במלת אדוש ידושנו · והמורת היוד במלת אשרו חמוץ · שהוא מגזירת כל פקודי כל ישרתי · וכשתבא אלף המדבר בעדו על תיבה שתחלתה אלף יסודית תחסר אלף היסוד ותשאר אלף סימן המדבר · ועשו זה להקל על הלשון · ואמרו בגזרת אמר העתיד מבוא אמר אלי · ובמלת אבל ואכל מכל · ובמלת אחז ואחז בפלגשי · הראוי בכל אלה או אומר או אוכל או אוחז: ובא אסוף אאסוף שלא כמנהג כי היה ראוי לבא על משקל אספה הצולעה כחביריו · ודעת המדקדק ר' יהודה אלחיוג הוא שאלף העתיד נופלת בכל אלה ולא יודו לו כל הבאים אחריו · והדין עמהם כי האותיות היסודיות הן במדרגת החומר למלות · והמשמשות הם במדרגת הצורה להם · ולכן אין ראוי להסירם מהמלה כלל ·

והבית תשמש בראשית התיבות כמו כן ורוב שמושה הוא להורות על מקום הדבר או זמנו · והמורה על המקום ויוסף היה במצרים · ויחנו לי במדבר · ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון · ואשר הורה על הזמן בהמצאכם אותו · בהנחל עליון גוים · בשנותו את טעמו · באמרם אלי יום ויום · ומשמושה להורות על הכלי אשר בו יעשה הפעלים · באבן או באגרוף · ואם באבן יד · והאפד הביא עם אלה החוזים בכוכבים · כא' והכוכבים הם כלים ליודיעתם העתידות · והשמש מקום עם · בתפים ובמחולות · בחצים ובקשת יבא שמה · כך

בך הפריתו ננגח ״ ותשמש מקום בעבור והתשה״ון בחמשה״ ויעבור ישראל באשה״ ותשמש
מקום מן והנותר בבשר ובלחם ״ לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי ״

ותשמש מקום עד לדעת ר׳ יונה והביא מזה המין אחר לבד ״ הוא בלא יוכלו יגעו בלבושיהן
ששב אל העורים לדעתו ״ ופירושו שאותם העורים אשר היו כל כך מגואלים בדם עד שלא
יכלו שאר אנשים לגעת ללבושיהם מרוב המיאוס היו אומרים לישראל סורו טמא ״ והרד״ק
סדרו והביא אחר מזה המין ״ בשמים חסדך שר״ל עד השמים בקדוה ועד שחקים אמתך ״

והה״א לק״לוה מוצאה השתמשו בה באופנים רבים כי היא תשמש בראשית התיבות
ובסופן ״ ושמושה המיוחד בראשיתן הוא להודעת הדבר ״ ההר הטוב הזה והלבנון
אם הבנים שמחה ולעולם תהיה אחריה דגש אם לא תהיה האות הבאה אחריה עלולה מלקבל
אותו ״ והוא כשתהיה האות ההיא אחת מאותיות אהחר״ע ותהיה אז נקודה בפתח ״ ובשתבא
על אותיות אהע״ח תהיה נקודה בקמץ לתשלום הדגש הראוי לבא באהחר״ע כמו האמנים עלי
תולע ״ האשים והחסנים על ראש ההר ״ הראש אחד פתה ״ העולה היא למעלה ״ והמשפט
הזה הוא ברוב כי לפעמים תבא על אותיות הה״ע פתוחה ״ כפתח החולכת לפני ״ רביעית ההין
והחמר היה להם ״ והעורים הבישו לראות וזולתם ״ ולפעמים תנקד הא הידיעה בסגול ׳ בבואה
על האותיות הגרוניות ובפרט כשתבא האות הגרונית קמוצה ועשו כן להקל בהנועה כמו האמור
בית יעקב ״ את מזבח יי׳ ההרוס ׳ החכם עיניו בראשו ״ הרך בך והענוג וזולתם ׳ וכשתבא אחת
מאותיות בכל״ל על הא הידיעה ישמשו ההא ברוב וישליו תנועתה על אחת מהן בין שתהיה פתוחה
או קמוצה או סגולה ויעמוד כל״ו עם בכרית ״ ובגוים האלה לא תרגיע ״ כעם ככהן ״ אשר עשה
ישראל לאמורי ״ כי בענן אראה ומי אוהב בהמון ״ ולפעמים תבאנה אותיות בכל״ל מונעות
בשוא על הא הידיעה ואז תבא ההא נראית ״ בהשמים חסדך ״ . ויהי כהיום הזה ׳ ויבדילם
אמציהו להגדוד וזולתם ״ ולפעמים תבא ההא הזאת רצוני הא הידיעה על אות מהאותיות ה״ב כ״ה ב׳
המקבלות הדגש והוקל״ו ״ כמו המעושקה בתולת בת ציון ״ וכן כל הלויים שבמקרא ״ ולפעמים
תבא לידיעת התאר והמתואר בו ״ ההר הטוב הזה ״ הנער הלוי ׳ העבד העברי ולפעמים תחסר
הראשונה באים מדרך שער העליון ״ הרים הגבוהים ליעלים ״ מעשה בשוה זה ולפעמים תחסר
השנית את הכבש אחד תעשה מדי הגפן נכריה את העגלה חדשה והא הידיעה מצאנות
עם המנויים אבל והא מעטי׳ את הערכך והחציו אל מול ואת כל הדרותיה בקע ״ ודם בתוך
האהלי ״ וכאו בשתי ידיעות ״ וכאה מלהזרח דרך השכוני באהלים ׳ ואין בכל המקרא מלה
זרה כמוה משלשה פנים האחד שבאה הא הידיעה עם מלה הסמוכה ״ והשני שהוא סמוך ואחריו
בית ׳ והג׳ שמלת שכן מהפעלים העומדים ולא יבא אחהם פעול כמו שתדע במקומו ׳ ותבא
הא הדעת עם הפעלים העוברים ׳ והוא שמשה או שמוש אשר ״ בל תפשה בא הליעקב
מצרימה ׳ עמך הנמצא פה ״ וכל ההקדיש שמואל ״ ולפעמים תשמש השמוש הזה על השמות
וירם הטבח את השוקה עליה ׳ ההוא יקרא ארץ רפאים ׳ ולפעמים תבאנה ידיעות שתים זו
אחר זו היין החמה ׳ הארון הברית ׳ הספר המקנה הלעג השאננים ואמרו המדקדקים אז כי
החסר מלת אחת שמביאה המלה הראשונה עמה בכח והוא כמו היין יין החמה ״ והארון ארון
הברית וזולתם כן ׳ והוא תשמש עוד לשאלת הדבר או לתימה ״ וזאת גם כן יש לה משפטים
כי היא כשתבא על האות הראויה לקבל דגש וגם הדגש עמה תבא לעולם בשוא ופתח אם לא
תהיה האות שבצרה נקודה בשוא כי אז תבא בפתח לבדה כי לא יבואו לעולם ב׳ שואין בתחלת

האלבה · וכמו כן כשתבא על אותיות הגרון תבא פתוחה לבד · והוא הואת תבא על השמות ועל הפעלים ועל מלות הטעם · והמשל בכל אלה · הבת השעים שנה · השופט כל הארץ השמע עם · הנטה דבר · היתפאר הגרזן · היערוך שועך · הגם הלום · הכי אחי אתה ועל האותיות הגרוניות בפתח לבדו כמו שאמרנו הארח עולם תשכור האלדי אני · האכה אכה אבי · ותבא בפתח כמו כן כשתבא על אות נקודה בשוא ואז היא רוכן יבאו בדגש · הבמחנים אם במבצרים · הכצעקתה הבאה אלי · הכמות נבל ימות אבנר · ובאו מהן רפויות · הבסוד אלוה תשמע · הבקר ערפל ישפוט · המעט ממך תנחומות אל · ובאה מלת הייטב בעיני יי בפתח לבדו ועל אות דגושה כמשפט הא הדעה והיא זרה במקרא · וכן באה מלת הלי' הגמלו זאת משונה כי היתה ראויה לבא בשוא ופתח · ולפעמים תבא הא השאלה בסגול על אותיות הגרון האנכי הריתי · החכם יענה דעת רוח · הטלהנך תערוץ · ולפעמים תחסר הא הזאת מהתיכה ותובן מהענין · כמו אתה זה בני עשו · אתה עשה תעשה מלוכה · ארדוף אחרי הגדוד שלום לנער לאבשלום וזולתם · ויהכן שבר מיזוח המדבר נשארה הא כזאת ובה נעות יד ·

ומסגולות ההא להעביר הפעלים העומדים ולהוציאם מדרכם ודרוה וזה בבנין הפעיל · ולהורות עם התיו על ההתפעלות · ועוד תדע זה · והוא תורה על הנקבה היחידה בפעלים העוברים · אמרה שמרה זכרה · ובבינויים על הזכרים והנקבות · שמרה זכרה · שמרתה זכרתה · וזה על הרוב במפיק וכאוב לא מפיק · כמו ושערה לא הפך לבן · ועברתו שמרה נצח · והתמרה בחסר וזולתם · ותורה על השמות הבאים מלרע על הנקבה כמו כן ישועה העודה משובה · וכשתבא מלעיל לא תורה הא אז על נקבה כלל כמו נחלה עבר קרא לילה · בוערה מאופה · בטרם יבא החרסה · ודעת המדקדקים באלה ודומיהן שהן ההין נוספות · ותבא גם כן נוספת בפעלים העתידים · אקומה נא · ונקומה ונעלה · ועל המקורות לאהבה את יי · לקרבה אל המלאכה · ועם אותיות היו ויוד העתידים נמצאת נוספת בשני מקומות לבד · ימהר יחישה · העיפה כבקר תהיה · והבא נוספת בצוויים · שמעה יי סלחה · שלחה המעד שכבה עמי · והבא בסוף התיבה ושמושה שבוש אל · וירד אברם מצרימה · נלכה דותינה · והבוא נוספת בראשית השמות בקרות אש הבסים · אש ועצים הרבה · ובראשיתם ובסופם רוח והצלה · והנחה למדינות · והבא חסרה בכתב · במלות מלכם תדבאי · כזה בידך · והנה עושה מלאכה · את אשר עדן לא היה · משפטו עד הן · ותבא נחה בראשית התיבות במלת אלך ילך הלך וכו' · לפי דעת קצת המדקדקים ולפי דעת כלם בכל הפעלים שהאות האחרונה מהמלה · רצוני השרשית הוא הא · זולתי מעטים כמו שתדע במקומו בעזרת האל ·

והואו לרוב שמושה לא תמצא שרשית בראשית המלות ולא בסופן כדי שלא תתחלף בואו השמש בדבנה · ואותה שתבא בראשית המלות וכופן בואו איזלהולד · שלו היתי · והאו תמורת היוד במלת ולד ששרשו ילד · והמרת הוא במלת שלו ששרשו שלה מענין שלו כל בוגדי בגד · והשמוש היותר מעוחד לואו הוא חבור הדבר · והענין קצתם אל קצת · והמדקדקים יקראו לואו הזאת ואו העטף בבו ראובן ושמעון ולוי ויהודה · ועל הפעלים ויאכל ויכת ויקם וילך · ובמלת הטעם יען וביען ולמען הספר · את השמים ואת הארץ · והיא כשהבא על הפעלים העוברים ישיבם לעתיד · וכשתבא על העתידים ישיבם לעבר · אבל זה הוא בבחינות · והוא כשתבא על עוברים הבא

תבא בשוא· וכשתבא על העתידים תבא בפתח· דמיון זה שמלת שמר העבר כשתבא פלש ואו בשוא תשיבה לעתיד· ושמר יי אלהיך לך· וכן בזולת· והואו הזאת השואית כשתבא על פעל עבר דבא על פעל עבר אחר לא תהיה אז מהפכת כי אם מוספת כואו אביך הלא אכל ושתה· ימים על ועשה· ואף אם יבא הפעל העבר אשר קודם הואו רחוק בפסוק כמו שבא בפסוק וישראל אהב את יוסף· כי ועשה לו הוא עשוף על מלת אהב הקודם· והדמיון לואו הבאה על העתידים ויאמר אלהים ותוצא הארץ· וזאת תביא אחריה דגש זולתי כשתבא על אלף העתיד כי אז תבא הואו בקמץ תמורת הדגש שהיה לה להביא באות העתיד העלולה מלקבל אותו· וזהו ההבדל אשר בין הפעלים העוברים והעתידים· כי בעוברים תבא הואו על האלף בקמ"ץ ובעתידים בפתח· והדמיון בעוברים ואקחה לנער ואין ובעתידים ואקחה שמך כי אב· בטרם תבאו ואברכהו וקמוץ עבר· ואברכה ואברכהו ופתוח עתיד· יצאו שנים מזה הכלל· ואעמוד עליו ואמתתהו· ואכסך משי שהם פתוחים ועוברים· וכשתהיה האות הבאה אחר הואו שואית תבא הואו הנסרתה בשורק כי אין יכול לבוא בשני שואין נעים וסמוכים ועשית וקראתם דרור· ותבא כמו כן בשורק כשתבא על אחת מאותיות השפה ובנו בתים· ומלאו בתיך· ופרו ורבו ואם יהיה הטעם באותיות השפה תבא אז הואו קמוצה אל עבר האפוד וביתה ונתו כל הצאן· נושא עון ופשע· ולפעמים תבא קמוצה על שאר האותיות גם כן כשיהיה הטעם באות אשר אחריה· חלב ודבש· קום ודוש· עם גדול ורם· לאל כסולנו· המרדות ורובו· ושב ורפא לו· וכשתבא על יוד העתיד הראויה להנקד בשוא תחת היוד ותונע ואו השרות בחירק· ויהי מבדיל· וישלח את בני ישראל· ויחי עוד· ודם שפט הזה נוהגות אותיות בכל"ם המשמשות כמיתוג בזרוע עזו· כיקר כרים· לישועתך קויתי יי· סימנו אש דת· אע"פ שהם כבאה על שתים מונעים· מיסני אדמת עפר· מירושתך אשר הורשתנו· וכשתבא הואו הפתוחה על יוד מונעת בשוא· יהיה אז השוא נח ויכלו השמים· ויגרע יי· ויחבר את האהל·

וראוי שתדע כי השמוש שכתבנו לואו מהסבת העוברים לעתידים וכן בהחלט על הפעלים אשר ירוו על הנסתר כמו אמר שמר ודומיהם· אבל על הפעלים העוברים מהיחיד המדבר בעד עצמו כמו אמרתי שמרתי או היחיד המדובר אליו כמו אמרת שמרת· יש לואו ההתהפכות אז בחינה אחרת כי היא לא תשיב את העוברים לעתידי אלא כשתהיה המלה מלרע כי כשתבא המלה מלעיל לא יצא דרכה מהעתיפה· והדמיון כזה וזכרתי על הנביאים ודברתי משפטי· שהראשון הבא מלעיל לא יצא מפעל עבר כמו שהיה· והשני הבא מלרע הוא לעתיד והמשפט הזה הוא נוהג ברוב כי מעטים הם שנמצאו מלעיל לעתיד כמו פן אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי· וכל זה הענין בפעלים השלמים כי בפעלים אשר הם נחי הלמד ועוד תדע יבאו כלם מלעיל ופניתי אליכם· ועשיתי באפו ובחמה· ועשית מזבח וקנית בקבוק וכשתבא ואו השרות על אחת מאותיות הגרון המונעות בשוא ופתח או בשוא וסגול או בשוא וקמץ תנקד גם הואו כתנועה האות הגרונית ההיא ועבדו לעולם ועבד שש שנים ואחוז בזנבו והשיבך יי מצרים· והאיש רעים ואניות תרשיש· והמשפט הזה הוא כולל גם לאותיות בכל"ם המשמשות בעניני שפטים בחרי אף וכן כלם כשתחפש תמצאם· והואו תבא נוספת בראשית התיבות לדעת קצה ואיה וענה· ותשב תמיד ושוממה· צר רכב ורכב וסוס· והאחרונים פירשו כל אלה בענין שלא תבאנה נוספות· ופירשו ואיה וענה על בנים אחרים לא זכרם הכתוב·

הכתוב״ והשב תמיד עגונה ושוממה״ נרדם איש והבב בי הרבה פעמים יבאו כמו אלה
וחסרונות בכתוב וכמו שהרע ״ויש ואו שתבא בכתוב ללא ענין אלא לפאר הדבור״ ביום
השלישי וישא אברהם את עיניו ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו וזולתם״ וכתב עליהם הראב״ע
שהן כמו רפא בלשון ישמעאל. והרצון כי כמוהו משלים בלשון ישמעאל ורפא שלהם הרפא
ללא ענין לפאר הדבור ״ויש ואו שתשמש שמוש או״ ומקלל אביו ואמו. או אמו והה׳לי״
והעליה תעלה או העליתיה על דעת המפרשים״ ותבא על תנאי כאלו נכתה כלת אם״
לא יותן נא לעבדיך. ולא ילך נא אמנון ונתן יי׳ לכם לחם צר ואפשר לפרש אלה כו״ס ואו
העטף ״ותשמש בענין אחר שהיה כן וכך ״והבא ח״א נגע רבה מאד והגאון בפירושיו וירם
התולעים ויבאש וכבר באש וגבר ימות ויחלש. וכבר חלש״ ורז״ל הבינו השמוש הזה במלת
וירד מעשות החטאת אחר שירד״ ותשמש להשואת הדברים ולדמות אלה לאלה והגאון
האלה הם בספר משלי לאלפים ולמאות. מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה דלף טורד
ביום סגריר ואשת מדינים נשתוה וזולתם ותבא נוספת בסוף השמות. בנו בעור למעינו
מים ותשמש לסימן היחיד שאיננו נמצא במעמד ידו ורגלו ברועה עדרו ובפעלים ואביו
אהבו חפץ דכאו וכשתבא על נון דגושה או על הא הורה על פעול נסתר ולא ישברנו
בעליו ישמרהו ויחייהו ועל נון רפויה על המדברים בעד עצמם בפעלים ושברנו ועשינו״
ובפעולים הוא עשנו ולו אנחנו״

היוד תשמש בראשית המלות ובסופן ״והורה בראשיתן על פעל היחיד והרבים
הנסתרים בזמן העתיד ישמור ישמרו ״ולפעמים תבא על הנקבות ביחידה
וברבות ״כי יהיה נערה יעשה מלאכה ותמנה בבואן לשתות״ וכל הנשים יתנו יקר״
ומגוי עמדנה״ ובסוף המלה תורה ביחוד על היחיד והיחידה המדברים בעד עצמם״ כי
נחמתי דברתי ועשיתי ותבא נוספת על כנוי הנמצאת במעמד הסולח לכל עונכי הרופא
לכל תחלואיכי והורה בסוף הפעלים על הזמן העתיד לנקבה הנמצאת ״לושי ועשי עוגות״
אמרי לי אחי הוא אם לא תגידי את דברנו זה ונכפה על הנון עד מתי תשתברין התחמקין
ובה תדבקין ותורה על המכנה המדבר לעצמו בסוף השמות ״הכי אחי אתה אבי אתה בכורי
אתה והורה עם המם על הזכרים הרבים בשמות ובפעלים בלם אנשים בנים גדלתי
אומרים לעץ וכשיסמכו אלו המלות תסור המם ותשאר היוד בני ישראל שומרי משמרת
ולפעמים הורה עם המם על הנקבות כמו אבנים שלמות שמנה נשים ושמנים פלגשים
ותורה על היחס אם לאב המשפחה או למקום ״הראובני והגדי ויגד לאברם העברי״
איש מצרי וכשתבא על המקורות בלא נון תורה על הפועלים המדברים בעד עצמם באמרי
לרשע בעשותי שפטים וכשתבא על הנון הורה על הפעולים המדברים בעד עצמם
הלהרגני אתה אומר אל תאיצו לנחמני ויצא מזה הכלל שנים בפעולים שבאו ביוד לתתי
להלוך עמכם לא אבה יבמי ואחד בפועלים שבא בנון בשובני ותהא לשפת הנחל
וכבר תבא נוספת בשמות ובתארים מקימי מעפר דל ולשורקה בני אתונו חוצבי מרום קברו
חוקקי בסלע והורה על כנוי הרבים אצל היחיד ולעולם תבא על פתח בארי ידי ורגלי
אספר כל עצמותי והבא נוספת על מלות השעם זולתי כלב בן יפנה מי שים אדם עלי ארץ
הבאה בלתי נוספת במלת מושיע אין בלתי כי היא לבני המדבר״ והכף תשמש בראשית

התיבות ובסופן׳ ושימושה המיוחד בראשיתן הוא הדמיון והשואה בין שני דברים׳ והתה
באניות סוחר׳ כצפורים עפות ׳ולפעמים תבאנה שתים מהן זו אחר זו ״כי כמוך כפרעה׳ בעם
בכהן כמוני כמוך ׳ והרצון באלו הוא להשוות הראשון לשני והשני לראשון׳ ורצה באומרו
כמוני כמוך אני כמוך ואתה כמוני׳ והוא הדין בשאר אלא שרצו לקצר ״ ומשמושה עוד להורות
על הזמן׳ ויהי כהשיב ידו ובזמן שהשיב ידו ״והיא כפורחת״ בשעה שהיתה פורחת וזולתם
ותשמש בסוף רמזות לכנוי הנמצא במעמד זכר או נקבה בשמו׳ ובפעלו׳ ובמלותיו והטעם׳ מחוטב
עציך עד שואב מימיך ״אמצתיך אף עזרתיך׳ ישב לי בעבורך׳ וחיתה נפשי בגללך
וההבדל שיש בין בואה על הזכר ובין בואה על הנקבה הוא כי בבואה על הזכר תבא קמוצה ועל
הנקבה בשוא נח נראה אחר תנועת הצירי בצדקתך אחיותך עמך עמי׳ או על חירק שמרתיך
בניתיך ׳ודומיהם ״ועם הם הורה על הזכרים הנמצאים במעמד׳ לכם יהיה לאכלה׳ בכל
לבבכם׳

הלמד תשמש בראשית התיבות לבד׳ ושימושה המיוחד הוא להורות על הקנין
או על היחס שיש לדבר מה עם דבר אחר ולזה חברוה עם הכנויים בזה
השמו מה תתן׳ אם תעשה לי הדבר הזה ׳ויתן לך׳ וארץ נתן לו׳ מה הוא לה׳ ותשמש עוד על
שנוי והעתקה׳ או הויה מדבר מה אל דבר אחר׳ ויהי לנחש בכפו׳ והיו לדם ביבשת׳ וכתתו
חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות׳ הרצון בכל אלה היות חומר דבר מה נושא לצורה מה
תהיה הצורה טבעית או מלאכותית׳ ויסכול להיות השמוש הזה השמוש הראשון בעצמו לפי
שהחומר הוא במדרגת הקנין לצורה׳ ולפעמים תורה על עצם הדבר׳ כמו שהורה מלת את
בלשון העברי׳ הרגו לאבנר׳ שא נא לפשע עבדי׳ בנה לרעי׳ אל ישיא לכם פתחת למוסרי׳
ותבא עם אותיות הכנוי נוספת ירצוני שתוכן הענין זולתה ״לך לך מארצך׳ וילך לו אל ארצו׳
אלכה לי אל הגדולים׳ חלף הלך לו׳ ותבא במקום הבית׳ וישבו אהו לארץ׳ לכל דרכיו
משכיל׳ ישבת לכסא׳ כי איש הרגתי לפצעי׳ ותשמש מקום מן׳ ויבא לבמה אשר בגבעון׳
נגע לקלם׳ ותשמש מקום בעבור׳ אמרי לי אחי הוא׳ ואמר פרעה לבני ישראל׳ ושאל דוד
לשלום יואב׳ ותשמש לדעת קצת המדקדקים בלשון שבועה להודה ולהעודה׳ אם לא יאמרו
לם ארץ׳ ותבא עוד להורות על הסבה התכליתית׳ להאיר על הארץ׳ ולמשול ביום ובלילה׳
לכם יהיה לאכלה׳ לשאת אותו בחמה׳ לבלתי תחטאו׳ ותבא על מלות הטעם׳ לבעבור
סבב׳ לבלתי נתקזרע׳ ועל מם השמוש למבראשונה׳ לא אתם׳

המם תשמש בראשית התיבות ובסופן׳ ושמושה המיוחד בראשיתן הוא שמוש
מלת מן׳ ולכן יבא אחריה דגש ברוב להורות על הנון החסרה ״מגדיש ועד
קמה׳ מקצוף עליך ומגער בך׳ וכשתבא אחריה אחת מאותיות אחה״ע הבלתי מקבלות הדגש
תבא אז בצירי על הרוב ״מאשר יקרה בעיני׳ מהחל חרמש ׳מחשוך לי׳ מחדול להתפלל׳ מעודי
עד היום הזה׳ מראשו ועד רגליו׳ ומצאנו מעטים על אותיות אחה״ע בחירק׳ מהיות להם עבדים׳
מהיות כהן׳ מחוץ לפרוכת העדות׳ וכל מחוץ כמו הם׳ מחוט ועד שרוך נעל׳ מרדוף אחרי
דוד׳ מעבד ומרגיז׳ ומצאנו שנים בפתח״ חלקו מחמאות פיו׳ התקדשו למחר׳ וכבר
מצאנוה על אותיות המקבלות הדגש במקומות מעטים בחירק ובדפה׳ מבציר אביעזר״
מגבורתם בושים׳ מלאם יאמץ׳ משתים עשרה רבוא׳ ושמושה זה היותר רבוי הוא להורות

על חלק או חלקים מהכלל באחד ענק מצוארוניך מנשיקות פיהו מי משלנו אל מלך
ישראל אל מי מלכנו׳ ותשכש מקום יותר״ כי טוב סחרה מסחר כסף טוב פריי מחרוץ״
טובה חכמה מכלי קרב׳ ותורה לפי דעתי האפד על הסבה החומרית עפר מן האדמה׳ עצם
מעצמי מחמר קורצתי גם אני״ ולפי דעתי ששמשה בכל אלה הוא השמוש הראשון רצוני
לקיחת החלקי מהכולל ולפעמים תחסר המם בשמוש הזה במקומות מה לו הסמכו על הבין
ועשית כפורת זהב שני ככר ובים זהב ״הרצון בהם מזהב ורבים כהם״ והורה על הסבה
הפועלת׳ מפי יצא הדבר ומי מענה לשון ומסגולתה לקשור קצת דגזרות לא
תקשרנה עם זולתה כשאר האותיות לשמרך מאשה זרה מנכריה הצילני מיד מרעי׳ מדגשת
פועלי און׳ ואל התעלם מתחנתי ופעמים תחסר במקומות מה להיות הענין מובן זולתה׳
השברו לכם עלות בהר״ תגוע בקצרו עד יקום גוי אויביו״ ותבא על שמות הפועלים
והפעולי׳ בבנין הדגוש והפעיל והמרובע והתפעל מדבר עמה מדובר בך מגישי אליה
מוסטל שמי מלשני בסתר מהולל משעינו מתהלך בתומו ותבא על שאר אותיו׳ השמוש
מלפנים ונאמר צדיק מלמעלה ומלמטה״ מבלעדיי׳ ותבא נוספו׳ בראשית השמו׳ את אזנו
במרצע הבימו לבני מטבח החזיקו מלבן את המארה את המזמה ואת המגערת והבא
נוספת באחריתם כתמול שלשום ימית פתאום תנסנו מבקרתם פני ריקם ותבא במקום מן
את כסף הפדעם שהוא מן יקר פדיון נפשם ותורה על כנוי הרבים הנסתרים והנמצאים
לא שערום אבותיכם ידיהם ורגליהם צעיר רודם״

והנון השמש בראשונה ובאחרונה׳ והנה בראשונה הורה על הרבים המדברים
בעד עצמם זכרים ונקבות וזה בכל הבניינים בזמן העתיד נעשה ונשמע
נדעה נרדפה ונקומה ונעלה״ ובאחרונה עם הוא תורה על העוברים
המדברים בעד עצמם בזמן העבר׳ ירד ירדנו בתחלה״ ושמענו ועשינו״ ותבא נוספת
בראשית השמות״ מי נפתוח״ היתה נסבה״ ועל מם נוספת׳ נמבזה ונמס״ ובסופם
ששון ושמחה זדון לבך וחיו דראון ובתארים אני ראשון ואני אחרון״ ובסוף הפעלים
העוברים אשר לא ידעון אבותיך״ ויחנון בעבר ארנון צקון לחש״ ובעתידים עקב השמעון
אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון׳ ועל המכורות לתתן שם את ארון
האלהים באבדן מולדתי׳ והמורת אות הכפל במלת לשמיד מעזניה״ ובמלת תמנו חמש
מחמש״ משפטם מעוזיה תמכו״ ובשהיה הנון בפעלים פ״א הפעל הנה החסר בעתידים
על הרוב ותבא המורה הדגש״ ועוד תדע זה בפרק החסרים״ ונוספת עם עתידי הנקבה
הנסתרת עם הוא באחרונה כי תקראנה מלחמה״ ידהל יתר השלדנה׳ ברגלים הרמסנה״
ונוספה בבנשנה אפרים יקח׳ והרחיב צעדי תחתני״ ובמלת ובשובני כמו שכתבנו
בשמוש היוד אשר הורה על המקירה על הפעולים והמדברים בעד עצמם׳ והורה בפעלים
העתידים על הנקבות הרבות״ והדברנה בפיכן״ שמענה נשים׳ אבל תכמת ברוע
הרנה לפי ששרשו רנן אינו מורה כי אם על נקבה יחידה כי אין כח בדגש לבא תמורת שתית
איתיות״ ותעד התן קולה׳ וכן על צד האמנה ששרשו אמן״ ותבא על בנוי הנקבות על
לבביהן״ וברגליהן תעכסנה וכבר באה על הזכרים הלהן תשברנה הלהן תעגנה״ וכשהיה
הוא לבד והפועל ותבא עליה נון הנקבות יבליעה בדגש״ כמו האזנה אמרתי׳ בצל
דליותיו תשכנה׳ וכן כשתבא עליה

גם המדברים בעד עצמם ולנו בגבעה הראוי ולנו עם קמנו ובאה נוספת בפעלים אף
יקראונני ישחרונני ולא ימצאונני הברכני נפשך דנני אלדים הדגש בשתי אלו ומלות
לחסרון נון הנוספת והבא על תואר ונקבות נוספת כמו כן ידי נשים רחמניות ותבא עם
הנקודתפעל כמו שתדע במקומו

והשין תשמש בראשית התיבות במקום מלת אשר ותבא על הרוב בסגול ולפעמי
תבא בפתח עד שקמתי דבורה שלמה אהיה כעוטיה ובאה בקמץ שאתה
מדבר עמי ובאו שתים בשוא שהם בהמה המה להם שהוא עמל תחת השמש ותשמש עם
השמות ועם הפעלים ועם מלות וטעם אשרי שאל יעקב בעזרו שיי אליו שעלומן הרחצה
שיפוח היום שלא מלא כפו קוצר שככה השבעתנו ותבא אחר בית השמש בשגם הוא
בשר כי בשלי הצער הגדול הזה ואחר מם השמש מי כלנו אל מלך ישראל

והתיו תשמש בראשית המלות ובסופן בשמות ובפעלים והורה בראשית הפעלים על
הזמן העתיד לזכר נמצא ולנקבה נסתרת ביחיד וברבים תשמור תשמרו תשמרי
תשמרנה ובסוף התיבות תורה על היחיד והיחידה המדברת בעד עצמם וזה בהוספת יוד
וכבר כתבנו זה משמוש היוד ובלא תוספת תורה על היחיד והיחידה הנמצאים אלא שתורה
על הזכר בקמץ ועל הנקבה בשוא נח לפי דעת קצת המדקדקים ועוד תדע אמההו כשער
השוא ושניהם משמשים מורים על זמן העבר ותשמש עם וםם לרבים הנמצאים ושמרהם
ועשיתם ועם הנון לנקבות מדוע עשיתן והבא על המקורות כי ירא לשבת בצוער ויצאו
ללכת ארצה כנען ותבא לסימן הנקבות לרבות שתי ידות משולבות ולפעמים תבא עם
הזכרים האבות יאכלו בוסר לוחות הברית את כל המקומות ותבא בסוף השמות ועטרת
זהב גדולה אהיה גברת וישתיו תמורת הא ואנכי תרגלתי לאפרים וכשתסמך הא הנקבה
תשוב תיו ברוב ותרב חכמת שלמה צדקת יי עשה ברכת יי היא תעשיר ויש שתבא בלא
סמיכות מכת בלתי סרה עזי וזמרת יה אף נחלת שפרה עלי אם אתן שנת לעיני
ובפעלים ושבת לנשיא וקראת אתכם וחטאת עמך והבא נוספת בראשית השמות ותכריך
בוץ תבנית כל צפור ובסופם מצנפת שש קובעת כוס ובתחלה ובסוף תפארת תמגנך
ותלבשת הפליצתך השיא אותך וכשתהיה היא למד הפועל ותבא פעמים תיו השרות תדגש
לחסרון השרשית אותו ותשחית וכרת פן תדבקני הרעה ונסתי כרתי ברית

הנה נשלמו שמושי האותיות המשרתות ויבא השמוש המיוחד אשר יש לקצתן
נוסף על השמושים הנזכרים בעזרת האל

הפרק הרביעי בשמוש המיוחד אשר יש לקצת האותיות זולת קצתן נוסף על השמוש
הנזכר ואחר שידעת שמוש כל אות ואות מהאותיות המשרתות ראוי שתדע
שיש עוד לקצתן זולת קצת שמוש מיוחד רצוני שחלק מה מהמשמשות ייחד למשך ולנחות
באותיות אהוי וחלק מה מיוחד בהרחבה באותיות אהע וחלק מה ייחד להן לבוא נוסף על
השמות והכנויים באותיות והאמנתיו וחלק מה מיוחד לבא עם המקורות באותיות בוכלם וחלק
מה מיוחד לבא עם העתידים באותיות איתן וחלק מה מיוחד בדגשות ורפיון באותיות בגד
כפת וחלק מה מיוחד להיות לו משפט ידוע בבנין מהבנינים באותיות זסצש בבנין התפעל
ואף על פי שהרבה מאלו השמושים הם נזכרים בשמוש האותיות בהפרדה ותנה

והנה אעיר עליהם בזה הפרק על דרך החלוק הנזכר · ואומר כי אותיות אוי״ הם אמות לכל האותיות · והטעם כי אתה לא תוכל לבטא באות מהאותיות באחת מהחמש תנועות הגדולות אשר תדעם בפרק שאחר זה מבלתי שתבא אחת מאלו השלש אותיות שם בכח · כי אם תניע הא״לף דרך משל בתנועת הקמץ תבא אחריה הא״לף האחרת נחה · ואם תניעה בתנועת החולם או השורק תבא אחריה ואו · ואם תניעה בתנועת הצרי או החירק תבא אחריה יוד · ועל זה נקראו אלה האותיות רצוני אותיות אוי אותיות המשך · ונקראו גם כן אותיות הסתר מפני שאינם מרגשות במבטא בבואן אחר התנועות : וזה הנחות הנמצא להם לא הסכימה דעת המדקדקים להכניס עמהן ההא לפי שהיא לא תנוח כי אם באחרית התיבות ולא בראשיתן ולא במציעתן כמו שתדע בפרק הפעלים הנחים · ואמנם האותיות המיוחדות בהרחבה הם האותי׳ הארוניות · כי הן כשדרכן להיות מנועות בשוא השתתף עם השוא ברוב אחת מהשלש תנועות אשר הן פתח או סגול או קמץ · ולפעמים וברוב תורחבנה האותיות אשר לפניהם בהרחבתן · המשל בזה כי מלת ישמור כשתחליפנה במלת יעמוד תרחיב העין בשוא ופתח במקום השוא הפשוט ותרחיב היוד בפתח מקום החירק הבא ביוד ישמור · ולפי שזה החלק רוב שמושו הוא בפעלים יאותו הדבור בו בשלמות עמהן · ואמנם החלק המיוחד בתוספת על השמות והבנויים והם אותיות האמנתי בשמות · ואותיות הבנויים בבנויים · והמיוחד במקורות והם אותיות בוכלם · והמיוחד בעתידים והם אותיות איתן בכר בא הדבור בכל זה בשלמו׳ בשמוש האותי׳ כל אחת ואחת במקומה · ואמנם החלק המיוחד בדגשות ורפיון הנה המדקדקים נתנו בו דרכי׳ כוללים לדעת מתי תבא האות דגושה ומתי תבא רפה · ואותם הדרכים לא יכללו כי אם אותיות בגד כפת לבד ואע״פ שבעל ספר ספר יצירה הביא עמהם הריש ואמר טבע כפולות בגד כפרת · הלך הוא לפי מנהגו בחלופי האותיות שתשתנה הברתן במבטא ומצא הריש עמהן ור׳ יונה כתב על הריש שהיא אצל אנשי טבריא דגושה ורפויה כפי התחלפות האותיות הבאות לפניהו ולאחריהו וידיעת זה בלתי מועילה בכוונתינו · אבל הדרכים אשר נתנו המדקדקים לדעת רפיון בגד כפת הן שכל אות מהן שתהיה סמוכה לאחת מאותיות אהו״י תהיה רפויה וזה יחייבהו טבע הנח הנמשך לאותיות אהו״י · ולבאר הסמיכות הזה אמרו כל בגד׳ כפת׳ דסמיך לאהו״י רפה בר ממפיק ומפסיק ודחיק ואתי מרחיק · והענין כי אז יבואו בגד׳ כפת׳ באופן שלא ירגישו נחות אותיות אהו״י ויקבלו הדגש ההוא לבוא בהן · וכאלו כאלו המקומות הם

בלתי נסמכות לאהו״י לחייב מתחות רפיון הקריאה · והענין

במפיק הוא שתהיה אחת מאותיות יה״ו נרגשת במבטא בסוף התיבה · והמשל ביוד נראה אלי בלוזי · היכל צבא · והמשל בהא · בצדה תשים · ועתידה בשדה לך · ולו הגפן ומשל הא״ו דמיו כו · אלקי קראתי קויתי באנה ובנבל איבי גידי · וכל אף ביגיודידי עד סוף האותיות · ויצאו מהכלל הזה שלשה על פי המסורה והם זקול המון שלו בה · ונטה עליה קו תהו · ויבא סיני בקדש · והענין **במפסיק** הוא כשיהיה במלה אשר בסופה אחת מאותיות אהו״י טעם מפסיק בינה ובין המלה הסמוכה אשר בראשיתה אחת מאותיות בגד כפת · והטעמים האלה נקראים מלכים והם אתנח פשטא זקף רביע תבר אזלא שני גרישי ותלשא הגדולה רצוני אותה שמשימין בראש המלה קרני פרה סגולתא זקף גדול סוף פסוק והם י״ב · בלא היתנו הפאן בין שתי המ ות

המלות ולזה ידגש הבגד כפת הבא אחריהם · והטעמים הנקראים משרתים הם שופר הולך · שופר מהפך · דרגא · מאריך · מקף · קדמא · טרחא · כל אלה לא יפסיקו · אך ימשיכו המלה אשר בה אחת מאותיות אהוי לאשר אצלה · ויהיה הבגד כפת אז רפה · והתלשא הקטנה היא אותה שמטעימין בסוף המלה · והרין חוטרין דינן כמשרת לפי שהם מהגללים עם התיבה אשר לפניהם · ויקחו אליך פרה אדומה · ויהי כהוציאם · לכה העשה בהלעבדיך · נענית לוכה · והטרחא האחרונה כשלשת הספרים רצוני תהלות ומשלי ואיוב דינה כמשרת · ואמנם הטרחא אשר בראש התיבה מפסיק · ומה שאמרנו כי המקף משרת ומחייב הרפיון הוא בלתי בולל כל מקף כי כשיבא במלה קטנה · והנקודה אשר לפניה היא פתח או קמץ או סגול · הנה אז יהיה הבגד כפת דגוש כי נחשבו אז שתי המלות מלה אחת וכאלו אין שם אהוי · וזה נכלל בכלל הדחיק · כמו סדה שבה פה פלוני · זאת האשה וזה בנה · נזה פריה · וכן כשלא תהיה האות במלה הקטנה מאותיות בגד כפת תדגש כמו כן · זה לי עשרים שנה · גשה נא ואמשך גשה לי ואשכה · ואם לא יהיה שמה מקף לא תדגש · כמו ויעקבני זה פעמים · ואמנם יחדנו הקמץ והפתח והסגול בדגשות הזה לפי שאחרי החולם והצרי רפה לעולם · והוא מה שאמר בעל המסרה · כל זעיר דסמיך דגש בר מן ארבעה מלכים חולם ושורק וצרי וחירק · או בן יגח או בת יגח · פשעו בי · אהבו כן · והבן · ועשה כן · השאלתי בן · פרי גודל לבב · ויצא מזה הכלל כי גאה גאה · מי כמוך השני · ידמו כאבן עם זו גאלה · על שתי כתפות · וסקלתו באבנים · והענין

כדחיק

הוא סמיכות כל מלה זעירא מאותיות אהוי עם מקף ובי יתגד מלת מת פרצת עליך · מה תריבון · מה תארו · ואמנם נקרא דחיק לדוחק המלה אשר לפני בגד כפת · והענין

באתי מרחיק

הוא כשתהיה המלה אשר בסופה הוא כלהי טרשית בפעל או מכח תנח מלעיל · ויהיה הנקוד אשר לפניה הוא קמץ · הנה אותיות בגד כפת הסמוכות לה תהיינה דגושות ובלבד שיהיה הטעם במלה אשר בה אחת מאותיות בגד כפת במלך הראשון מהתיבה ולזה יקרא אתי מרחיק · אמנם אם ההא הבאה בסוף המלה היא שרשית או הטעם במלך השני בתיבה בעלת הבגד כפת הסמוכות לה או שלא תהיה הנקודה אשר לפני הוא קמץ לא יהיה למלה אז דין אתי מרחיק · והדמיון לאשר תבא כהם והוא בכח והטעם במלך הראשון מבגד כפת · ועשיה פסח · וזבחת פסח · אל מי דמית ככה · והדמיון לאשר תבא כהם והוא בפעל · ואעידה בם · וענתה בי צדקתי · ויצא מזה הכלל מלאה גת · גם צפור מצאה בית הולת הבגד כפת ידגש גם כן בזה הכלל · ועשית שם מזבח · למה צמנו · השבעה לי · הבה לי בנים · ויצא ממני · וזרועו מושלה לו · אמנם כשתהיה ההא שרשית לא תדגש אז האות הבאה אחריה תהיה מבגד כפת או לא תהיה כמו ויו ענהבי · פיך ענה בך · ועשה לו כתנת פסים · למה חרה לך · ואשר הטעם במלך השני הם מברכך ברוך · ועשית פרוכת נטית בחסדך · נהלת בעזך ויצא מזה הכלל גאלת בזרוע עמך · לפי קצת הספרים · עבית כשית · מי כמוך באלים · הנהדבר · וראוי שתדע שאין לאלף דין אתי מרחיק · כי ותבא בי רוח לא יוסיף יבא בך למען ירוץ קורא בו · הנני מביא לך · נירא נא · כלם רפויים ·

ודע

כי אלה הכללים הנזכרים מספיקים כשתהיה האות מבגד כפת הסמוכה לא היה אלא אחת לבד · אמנם כשתהיינה שם שתים אותיות או יותר מבגד כפת

סמוכות

סמוכות זו אחר זו הנה יהיו אז להם משפטים אחרים והם על ג' פנים׳ כי הוא אם שתהיינה שתי האותיות דומות׳ או תהיינה ממוצא אחד׳ או משנים מוצאים׳ ואמנם אם תהיינה דומות׳ והראשונה מהן בשוא הנה היא הדגש אז׳ הלא בכרכמיש׳ קטנה ככף איש׳ ובני דדן׳ נשכבה בבשתנו׳ וכן כשתהיינה ממוצא אחד׳ לא ירדנו בפרך׳ בהגברי בפרעה׳ ואם הם משני מוצאים תהיינה אז רפויות׳ ואע״פ שתהיה הראשונה בשוא׳ קרהו כפתים׳ הן אני כפיך לאל כי גדולה חשנאה׳ ומפני שהכף הרפה דומה במבטא הלחית׳ בא בדגש׳ וחכמה כחכמת אלהין כי היה בא בכבדות בבאו ברפה׳ ובא הגימל גדבריא דגושה בעבור שהיו שלש אותיות כמו בג׳ מבגד כפת׳ ואמנם התנינו שיהיה האות הראשונה בשוא כי בלא כן תבא ברפה׳ והוא אשה בבתוליה׳ אם לא כדבר יי׳ ויהי בבקר׳ והיה כמי כודומיהם׳ וראוי שתדע עוד שזה שאמרנו מרפין בגד כפת בבואו על אותיות אהוי וכן כשיבאו אותיות אהוי אחר אחד מהשבעה מלכים אשר הרעם בקרוב׳ אמנם כשתבאנה על האלף אשר אחר השוא׳ כאלף חטא שוא וירא ודומיהן׳ לא יהיה להם אז הדין הזה כי תבא אז האלף בנחת והרי היא כמו שאינה׳ ולכן תדגשנה אותיות בגד כפת אחריה׳ כמו וירא בלק׳ וירא גאל׳ וירא דוד׳ וזולתם׳ ובכאן נשלם מה שראיתיהו צריך מהדבור באותיות ונעתיק הדבור אל התנועות׳

הפרק החמישי במספר התנועות ושמושיהן ודגשות ורפיון האותיות

דע שאנחנו אין אנו בקיאין היום בקריאת הכתו׳ בתנועת האותיות על הדרך שהיה אצל הקדמונים מדרך העברי׳ כי כמו שאין אנו מבדילין גם כן באותיות בין הקוף והכף הדגושה׳ ובין השית והתיו הדגושה ובין הסמך והצדי׳ ובזולתם מהאותיות׳ כן אין לנו הבדל במבטא בין הקמץ והפתח׳ ובין הצרי והסגול׳ ובמקומות רבים אין מבדילין בין השוא לשני אלו׳

ואין ספק שיש בכל אלה הבדל ניכר כמו שכתב הר׳ יונה בספרו כרקמה שאנשי טבריא הם הצחים במבטא והלשון בין בכתובים בין בדבור ההמון אנשים ונשים וטף׳ ויש להם הבדלים נכרים באותיות ובתנועות מה שאין כן לזולתם׳ ואחר זה ראוי שנאמין שסדור אותיות האלפא ביתא עם חלוף צורותיהן וכן התנועות למיניהן לא נפלו על צד הקרי וההזדמן׳ ואפי׳ שנודה שהלשון הקדוש הוא הסכמי׳ מה שאין ראוי להודות כן כי הנה החז״ל בקצת הדרשו׳ כתבו רמוזי׳ בצורות האותיות וההנועות על דרך הדרש׳ והוא׳ הבע׳ בתבדעת חדשה בסבת צורות האותיות בספר צדות׳ ובפי׳ התורה בפרשת ואלה שמות נתן טעם בסדורן בסדר הנמצא אצלם יבוקש כל זה בספריו למי שירצה העמידה עליו אשר לפי כונת הקצור לא הביאותים בכאן מפני היותם דעת יחיד׳ אבל אביא כלל מה שכתבו והשוו המדקדקים בסבות התנועות כיון כלם בניחם או לא בינן׳ ואומר שהמדקדקים דקים הסכימו התנועות אשר לאותיות עם מיני התנועות הטבעיות׳ וזה שתנועות השמים הטבעיים נחלקת לשני סוגים׳ אם ישרה ואם סבובית׳ והתנועה הישרה שני מינים אם מהמרכז אל המקיף׳ ואם מן המקיף אל המרכז והתנוע׳ הסבובית היא אשר היא סבוב המרכז׳ ואמרו שכמו אלה התנועות הגדולות הנה נמצאו בהנוע׳ הדבור׳ הראשונה מהם היותר גבוהה שבכל התנועות במבטא קראוה חולם׳ ושמוה ממעל לאותיות׳ והתנועה התחתונה והשפלה הוא החירק ולכן שמוהו מתחת לאותיות׳ והתנועה האמצעית בין שתי אלו היא תנועת הפתח שלא יגביה אדם בה כלי הקול ולא ישפילם׳ והיא לפי זה תדמה לתנועה הסבובית שאיננה פונה לא למעלה ולא למטה׳ ולפי

ולפי שמשיגיה המיוחדי הם שני קטבים נחים מקבילים בקו מדומה מבריח מן הקצה אל הקצה אשר עליו יסוב הכדור · הניח בעל הלשון להורות על זאת התנועה קו אחד ישר · ומן הראוי היה לשומו באמצע האותיות כפי דרך הסדר הקודם · אבל הנחת קו בתוך האותיות היה מבלבל הכתיבה · לפיכך השמיטו מזה המקום ושמהו מתחת האותיות · ואמנם לא שמהו למעלה מהן כדי שלא יתערב עם הרפה · ועוד מצאו שהתנועות הטבעיים המתנועעים בהנועה הישרה הם ארבעה · והשנים מהם פונים אל המקיף והשנים האחרים פונים אל המרכז · ומן הפונים אל המקיף · האחד מהם הוא פונה אליו בהחלש · והשני פונה אליו בהצטרפות · ולפי שכבר הניח נקודות ירמוז לאשר הם פונים אל המקיף ואל המרכז בהחלט אשר הם החולם והחירק · הניח אחרי אלו עוד שתים תנועות אחרות לרמוז אל השנים האחרים והם תנועת השורק והצרי · כי השורק רומז לתנועה הקלה בהצטרפה ולכן שמהו באמצע האות · והצרי הוא רומז לתנועה הכבדה בהצטרפות ולכן שמהו למטה · ואמנם לא שמהו באמצע השפל מהאותיות כדי שלא יתערב עם השורק · ולשלא יתחלף בחירק הוסיף בו נקודה ושמהו שתי נקודות בסדר החירק · ולפי שהיה זה כן יבאו בכתוב שתים התנועות העליונות רצוני החולם והשורק זו תמורת זו לא לפי סולמאות כמו לא תעבור מזה בשורק מקום חולם · וכן ישוד צהרים ושפטו הם · וזולת רבים · ובאו גם כן השתים השפלות · רצו' החירק והצרי זה תחת זה פעמים רבות · השג תשיג · והצל תציל · אשר תדע כל זה בשלמות במקומו בפעלים בע"ה · והנה בכל מערב א"ץ ישמעאל אינם מבדילים המבטא בין החולם והשורק ולא בין החירק והצרי · עד שהספרים הבלתי בקיאים בנקוד הם מחליפים אלה התנועות כל אחת בחברתה בספריהם וזה נוהג על שבראשונה היו התנועות האלה קרובות במבטא ונשתבשו בהן · ועוד מצאו בתנועות הנמצא תנועה אחת מורכבת מהישרה והסבובית והיא התנועה החלזונית · ומצאו תנועת הקמץ דומה אליה · ולכן שמהו מורכבת מקו ונקודה להורות על חבור אלה השתים התנועות בה · ובארצות אשכנז הם בקיאים בקריאתה עד היום · ולפי שבהמצאת אלה התנועות מצואיהן רצוני בחמש התנועות אשר הן כל הזכרות זולת הפתח יש בהן צורך להבין כלי ת ודבור לבטא בהן · לכן קראו לאלה החמש ביחוד מלכים · ולעולם או ברוב יבא אחריהן נח מה שאין כן בפתח כי בו נגשה הראשונה מפתיחת הפה יבוטא בו ולכן קראוהו כן · ועוד מצאו בתנועה הסבובית מינים והם התנועה הכוללת אשר היא סביב המרכז · והתנועה החלקית אשר יש לגלגלי ההקפות שאינם סובבים סביב המרכז ולכן הניח עוד בעל הלשון תנועה הורה עליה במבטא והיא תנועת הסגול ונקראת גם כן פתח קטן · ואמנם לא שם סימנו קו אחד קטן לשלא יתחלף בפתח הגדול אבל נתן סימנו שלש נקודות כדמות משולש לרמוז על פשיטות התנועה הסבובית במו שהמשולש היא התמונה היותר פשוטה שבכל מיני התמונות זולתי העגולה · והנה הפתח והוא הנקרא פתח גדול · והסגול והוא הנקרא פתח קטן · עם החמש התנועות הנזכרות והן החולם והשורק והצרי הנקרא גם כן קמץ קטן · והחירק הם כלם שבע תנועות אשר במלאכת הזמר נקראים שבעה מלכים · אבל במלאכת הלשון לא יקראו מלכים כי אם לחמשה הנזכרים והם מסודרים בשתי מלות אשר הם פתוחי חותם · ודע כי לא יקראו אלה מלכים עד שיכתב אחריהן · הנה הראוי להמשך אחריהן או שיהיה במלה בכח כי כשלא יבא אחריהם נח נראה או נסתר לא יקראו אז מלכים · ועוד נשתמשו בתנועות אחרות קטנות

לקראם משמשות לאלה׃ וזה כשלא תוכל תנועת החולם לבא בשלמות כוחה כפני מונעה מדגש או שוא אשר תדע אחר זה׃ ישימו אז במקום החולם קמץ עם שוא ויקרא אצלם קמץ חטף׃ ובמקום השורק תבא כואו אשר הוא יקרא גם כן מלאפום כשלא יוכל להמשך בנחות ישימו שלש נקודות רצופות מלמעלה למטה ויקרא קבוץ שפתים׃ ובמקום הקמץ כשלא ימשך בנחות ישימו פתח גדול׃ ובמקום הצרי ישימו סגול׃ ואמנם מקום החירק לא שמו תנועה אחרת אך אמרו שהוא מלך בהביאו עמו יוד המשך׃ ואם אין לא יהיה׃ ולהבינך זה אומר שתנועה אחת בעצמה תתחלף כפי חלוף האותיות הבאות אחריה בדגשות והרפיון׃ כי הנה אם תבא אחר אות דגושה אחר החולם תצה לחזק הדגש לא תוכל לכשא החולם כנחות אם לא תבא המלה מלעיל כי אז הטעם מאריך התנועה בנחות׃ אבל בבא המלה מלרע הוא בלתי אפשר׃ ולכן הזכרת בעל הלשון להניח אותן התנועות הקטנות שידעת במקום התנועות הגדולות שהם המלכים לשלא יפסד סדר הדבור ותתחלף הבנה׃ והנה אם כן תבין הכלל שנתנו המדקדקים שאחר מלך שהמלכים לא יבא דגש אם לא תהיה המלה מלעיל הרמון כחולם דרים נזולו׃ ולא יכולו׃ ואחר הקמץ כל למהו ימה ושמה׃ ואחר הצרי בישראל חדל וחזולהם׃ ויצאו מזה הכל ויהיו שניהם ערומים׃ את תלונות בני ישראל׃ על כמון יוסב׃ לכ דהיולד׃ וכן כל בתים שבמקרא׃ והנה ראוי שתדע שבכל מקום שתמצא בכתוב נקודות אלה המלכים שיש לך להאריך תנועתם כדי שעבר ותתהמשך אחריהם אלא כשיבא הטעם באות שבצדם כי אז תשפיל קריאת התנועה הגדולה ותעמוד בהנועה בעלת הטעם ואף על פי שתחזק מהתנועות הקטנות׃ והמשל בזה זכרתי לך כי לפי שהטעם בכף אף על פי שבאה כתנועה קטנה נשפיל קריאת הזין בעלת התנועה הגדולה ותעמיד התנועה הקטנה וכן כל כיוצא בזה׃

אבל אם יבא הטעם רחוק מהאות שהיא בעלת התנועה הגדולה׃ הנה אז יעמידוה כהוגן׃ והמשל בזה וזכרה כי עבד היית׃ ושברת את זקיו׃ מראשית השנה׃ מראשו ועד רגליו׃ כי לפי שהטעם בכל אלה יבא רחוק מהתנועה הגדולה יעמידוה והוא הדין בכל כדומה לזה׃ וכשתבא התנועה הקטנה על אות גרונית תעמוד מעמד התנועה הגדולה במוראה החילותי תת לפניך׃ כי אתה העמיד הרא אף על פי שהיא פתוחה בפני הה׳ שהיא גרונית׃ וכן היתות ביום מדין׃ החכם עיניו בראשו׃ האמור בית יעקב׃ שרפת החטאת׃ כי בענן אראה וזולהם׃

ואחר שידעת מה שהוא הכרחי לדעתו משמוש התנועות ראוי שתדע עוד כי בעל הלשון המציא עוד שתי נקודות עומדות זו על גב זו להשתמש בהן בהתחלות התנועות ובסופן ולהבליע האותיות הצריכות לכך וקרא אותן שוא והוא אינו תנועה׃ והאות על זה כי הוא לא ימצא יחידי בתיבה מהתיבות בלתי נסמך אל זולתו מהתנועות׃ ולזאת הסבה נקרא אצל המשוררים עבד׃ ועוד קראוהו חטף לפי שהוא התנועה בלתי שלמה לא תתעכב קריאתו במבטא׃ והנה יש לו משפטים רבים׃ כי הוא לפעמים יבא לבדו׃ ולפעמים יבא מחובר עם תנועות אחרות׃ והתנועות אשר בהן יתחבר הן הפתח גדול והקטן והקמץ ופעמים יבא עם הנעיא או זולתו׃ והנה קריאתו תשתנה בבאו לבדו׃ ובבואו עם הנעיא׃ ובבאו על אות גרונית עם הנעיא׃ או זולתו׃ ובבאו על הה׳ עם הנעיא או זולתו׃ ובבאו אחר אחד מהחמשה מלכים׃ ובבאו באמצע התיבות׃ ובבאו בשוא אחר עמו באמצע

יבא באמצע התיבה או בסופו׳ והנה בבאו לבדו׳ הנה קריאתו תטה לתנועת הפתח׳ ואם יבא עם הגעיא תהיה תנועתו כתנועת הפתח בדרך הנה׳ ואם יבא על אות גרונית יש לו פנים גם כן בבאו עם הגעיא או עם זולתו כי כשיבא בזולת הגעיא תטה תנועתו אל תנועת האות הגרונית קחי רחים׳ יהי אור ודומיהם׳ ואם יבא עם הגעיא תהיה תנועתו אז כתנועת האות הגרונית עצמה בביאור תחי נפשי׳ יהי שמו לעולם׳ דעו אפוא׳ ואת הקרשים׳ ואמנם כשיבא על היוד יש לו אופנים שלשה כי הוא אם יבא בלא געיא תטה תנועתו לתנועת היוד והוא שתהיה היוד מונעת באחת משבע התנועות זולת החירק ויעקב נתן לעשו׳ ויוסף היה במצרים׳ וידעו כי ידך זאת׳ אבל כשהיוד מונעת בחירק תהיה אז תנועת השוא תנועה פשוטה׳ וישראל אהב את יוסף׳ וייראו גוים׳ והסבה בהבדל הזה הוא כובד הקריאה אם היתה מונעת בתנועה נוטה לחירק על חירק אחר׳ ומי שלא הבדיל ההבדל הזה טעה׳ ואמנם אם תהיה עם השוא געיא תהיה אז תנועתה תנועת החירק בבירור׳ ביד משה ואהרן׳ וידעו כי אלהים׳ ואמנם כשתבא היוד נקודה בשוא גם כן וישלו עליה אחת מאותיות בול״ם המשמשות ישימו שוא היוד ו וישימו חירק מקום השוא באות המשמשת׳ ויהודה עוד רד עם אל׳ וזולתו אחרים כתבנום בשימושותאו׳ ואמנם כשיבא באמצע התיבה אחר אחד מחמש מלכים ינע אז בתנועה פשוטה׳ אומרים שומרים׳ טובך׳ שובך׳ פינחס סיסרא׳ חולתם׳ ואמנם כשיבא באמצע התיבה אחר שאר התנועות יחטף קריאתו ותהיה אז האות אשר תנקד בו נחה כנח נראה׳ קרבן ראשית׳ שמרה נפשי׳ בהדרי מלביהם׳ ואמנם כשיבאו שנים שואין באמצע המלה הראשון הוא נח נראה׳ והשני נע׳ שמור תשמרון׳ עקב תשמעון׳ חולתם׳ וכשיבאו בסוף המלה לפי קצת המדקדקים יש להם זה הדין בעצמו׳ ולפי דעת קצתם והם כל האחרונים שניהם נחים והביאו ראיה ממלות בעלות בגד כפת שבאו אחרי אלו השואין דגושות כי אם היה השוא השני נע היו באין רפויות׳ והמלות הן ועלדת בן׳ ויפת בסתר לבי׳ אלו הביתים הם דגושות׳ והראב״ע הביא ראיה ממלת יפת אלהים שהאלף נקודה בשוא וסגול׳ ואילו היתה התי״ו יפת מונעת היו באין שנים שואין נעים וזה שקר כי אין כח בלשוננו להניעם׳

ודע שכל אות נרגשת במבטא באחרית המלות כו׳ יש שמר וזכר ודומיהם היו ראויות להנקד בשוא נח נראה באשר הן סוף התנועות׳ ואמנם השמיטוהו הסופרים מהמכתב לפי שאין דרך לטעות באות זה כאלה להקרא בשאר התנועות ולא השמיטוהו מהכף הבאה לכנוי הנקבה ותיו הנקבה הנמצאת להבדיל בין שנאת הזכר לנקבה כמו שידעת בשימוש האותיות האחר שנהגו לשום אותו באלה האותיות לצורך שמות בהן שלא לצורך׳
ודע כי אין אחר השוא נע דגש לעולם זולתי במלת שתים או שתי׳ ועל כן אמרו המדקדקים שיש שם אלף גנובה ושקריאתו אשתים׳ ובאה מלה אחת כדוגמתה ואנקמה נקם אחת משתי עיני וכשיבאו שנים שואין אחר הקמץ ישוב הקמץ חטוף לעולם כמו יקטאל יקדעם׳ ואם תבא יו״ד אחר שנים שואין תשוב תנועת השוא השני לחירק כמו ירמיהו׳ וכבר ידעת כי השוא ישתתף עם שלש תנועות לבד שהן הקמץ והפתח והסגול׳ והנה כשישתתף עם הקמץ יהיה הקמץ אז חטוף וישה תנועתו לתנועת החולם׳ וכן כשיבא שוא אחר הקמץ וקריאת המלה מלרע כמו שמרה נפשי והצילני׳ זכרה לי אלהי לטובה׳ ובמלת כרתו יערה׳ אם נחלקו המפרשים אם הוא נקרא בקמץ רחב והוא מגזרת פעל עבר לרבים או אם הוא נקרא בקמץ חטוף ותהיה צווי

לדבים עם חרבו מאד ׳ ואנחנו קבלנו קריאת שש מלות בקמץ רחב והם ישלמים מדליו ׳ בשר
וקרבן ׳ ולהציב הדרבן ׳ ובירקרק חרוץ ׳ כדרבונות ׳ ושודי במרומים ׳ וכשיבא דגש אחר
הקמץ ותהיה חטף ולהם לרע ישוב הטף כמו כן ׳ רני השמחי ׳ חגי יהודה ׳ גזי נדרך ׳ רנו שמים ׳
והמקף הבא אחר הקמץ יחשב הוא כמו כן ׳ שמרה נפשי ׳ זכרנא מי הוא נקי ׳ ומנער כך ׳
ואם ישתתף עם הקמץ כאריך לא יחשבנו המקף ׳ כי שת לי אלהים ׳ אשר גר שם אברהם ׳
משגב לנו אלהי ׳

אחר זה ראוי שתדע כי הדגש שני מינים דגש קל ודגש חזק ׳ וכבר
אמנם הדגש הקל בא לעולם לפאר קריאת האותיות ובפרט אותיות
בגד כפת שהן לעולם בזה הדגש בלא יחידפו והלבחון הסבות שידעת בפרק שלפני זה ׳
ואמנם הדגש החזק יבא על הרוב להשלים חסרון אות כמה דומה לאות בעלה הדגש ולפעמים
בלתי דומה ׳ והמשל למין הראשון והיא האות הדומה הדגש הבא על בית סבו ציון ׳ ועל מם
שוממו שמים ששרש אלה סבב שמם ׳ ומזה המין לדעת ר׳ יונה המדקדק הם כל הדגשין הבאים
בפעל הדגוש אמר בפירושו לספר הסוד והמשך שהעבריים כשרצו להוציא פעל מה מ
מדהתבודדות אל ההתעברות הדגישו באות אחת מגזרה להשלים אות אחרת דומה אליה ׳
והמשל כזה כגזרת הלך העומדת כשרצו להוציא פעל והליכה לזולת ׳ אמרו ערום הלכו ׳
בדגש הלמד והיה ראוי לפי דעתו לומר הללכו בשתי למדין אלא שהבליעו הראשונה בדגש
השנית ׳ ואמר כי המשפט והמנהג בדבר ושבר ושאר חלקי הבנין ׳ וכמו כן אמר שהוא נוהג
בשמות הדגושים כמו יבשת ודלקת ׳ אשר היה ראוי לומר יבבשת ודללקת ׳ והנה לשון
הרומיים בסכים עם זה ללשון העברי כי הם כשרוצים להוציא את מה חוזקה במבטא יכפלוה ׳
והמין למין השני הדגש הבא במלת אגול או יפול כי זה בא לחסרון נון נפ׳ כמו שתדע בספר
הראשון מהשער השני ׳ וסימן הזה הוא דגש החזק הבא על הבינויים כמו התלדו עמה כאשר
גמלה כי בא לחסרון הא ׳ והיה ראוי לומר גמלהו ׳ כדרך גמלתו טוב ולא רע ׳ וכן הדגש
הבא על נון ממנו תמורה על היחיד הנסתר שהיה ראוי לומר ממהו מן ותקח אני שמין ממני ׳
ולא כן הדגש הבא על מלת ממנו המדה על הרבים המדברים בעד עצמם כי הוא בא לחסרת
נון אחר והראוי לומר ממננו בשני נונין ׳ וחשבו קצת מהמדקדקים שלא יבא לעולם דגש כי אם
להשלים האות שלפניו ועל כן אמרו ששרש ויסב אלהים ׳ וידם השמש ׳ נסב נדם ׳ ואין ספק
שזה הוא נשיה מהאמת כי שרש אלה הוא סבב דמם ׳ והדגש יכול לבא להשלים האות החסרת
לפניו או לאחריו ׳ וכבר יבא הדגש להשלים האות החסרה מהבנין כדגש הבא על שין אנכי
אשבע כי זה בא להשלים אות נון שהיא מהבנין התפעל וכמו שתדע וכבר יבא דגש חזק לתפארת
הקריאה כדגש ׳ ולא יכלה עוד הצפינו ׳ מקדש יי׳ כוננו ידיך ׳ והמה בקשו חשבונות רבים
חולתם ׳ ויש שיבא במקום הפסק והוא גם כן לפאר הקריאה ׳ להוציא את הבנים ולא יכולו
בישראל חדלו וזולתם רבים ׳

הפרק הששי בתמורת האותיות והתנועות ׳ דע שכבר הסכימו כל המדקדקים
על שבאו בכתוב אותיות כח קצת תמורת קצתן מלבד חלופי אותיות
אהוי אשר כבר ידעת ׳ והנה אסדר התמורות כפי סדר מציאתן ׳ חלופי את״ע
המה ואלך תבא תמורת הא בם תוכל מלבושי אבנ... שמצאתי ואלתי

הגאלתי׃ וכאשתוללו אבירי לב׃ הראוי והשתוללו״ ותבא תמורת העין מתאב את גאון יעקב שהוא כמו למתעב גוי׃ והוא תבא תמורת האלף״ הינהק פרא שדינו הינאק״ ביד דוד עבדי הושיע את עמי ישראל״ כמו אושיע׃ והעין תבא תמורת האלף״ פרעהו מדרת שחה״ כמו פריאהו׃ והתמורת החית בעושו ובאו׃ הרצון חוטו״ והחית תבא תמורת העין ״באבחת חרב שהוא מענין בעתה״

חלופי גיכק הכף באה תמורת הגימל במלת ויסכרו כל מעינו שהרצון ויסגרו״ וכנה אשר נטעה ימינך ״במוגנה״ והקוף באה תמורת הכף״ במלת תקן משלים שהוא כמו מי תכן את רוח יי״ ובאה תמורת הגימל במלת ויציקו את ארון האלהים שהוא כמו ויציגו׃ וכן הרגם יונתן ואקימו׃

חלופי דטלנת באה הדלת תמורת התיו במלת והדמתון ובאה הטית תמורת התיו במלת מה נצטדק ויל בו ויצטירו והנון תמורת הלמד בנשכה״ שהוא כמו לשכה׃ וגן נעול מעין גנים שהוא כמו גל נעול מעין גליים מן גלות מים״ ותמורת דמס בחטין ושעורין לקץ הימין״ ובאה הלמד תמורת הריש במפלשי עב הראוי מפרשי ועמה אמס באלמנותיו שהוא כמו בארמנותיו״

חלופי זסצרש מצאנו גזירה אחת פעם בזין ופעם בסמך״ ופעם בצדי״ יעלוו חסידים״ נתעלסה באהבים׃ עלץ לבי ביי״ ובאה הצדי תמורת הזין ביחפוץ זנבו שהוא מענין חפזון׃ ותמורת הסמך מעול וחומץ שהוא מן חומס נפשו׃ והשין תמורת הצדין״ יושב בשמים ישחק״ והסמך תמורת השין בנתן הסכל במרומים״ והזין תמורת הצדי בי עקד מעט מזער״ והמורת הריש כמראה הבזק שהוא כמו הברק״

חלופי בומף באה הבית תמורת הפא בורכנו להם יבזור שהוא מן פזר נתן׃ והפא תמורת הבית על גפי מרומי קרת שהוא כמו על גבי נפת ברוחך שהוא מנשב הרוח״ והמם תמורת הנון״ במוף הקרם״

ואמנם תמורה התנועות אי אפשר לך לעמוד עליהם בשלימות כי אם אחר דעתך שער הפעלים״ אבל כתבתים בכאן מפני המשך הדבור באותיות והתנועות״ וכבר ידעת שיש לך לקחת הדברים האלה דרך הצעה עד שהדע מה שהוא הכרחי לדעתו להבין אותו כראוי״ והנה החולם בא מקום הקמץ במלת במוצאכם אותו והשורק בא מקום החולם במלות ישור צהרים׃ אל תעבורי מזה״ ירון ושכח״ ומקום הקמץ ברוב גדלו׃ מלא קומצו והקמץ יבא מקום הפתח׃ כמכו הפתו ומקום החירק משכו אותם ומקום הסגול נראה אתה יי׃ ואשעה בחוקיך״ והפתח בא מקום הסגול בשלמה אהיה״ ונשאת המדבר עמדי״ ומקום החירק׃ כתלן עיני׃ ומקו׳ הצרי באו׳ ראני הבדל יבדילני׃ והצרי מקום החירק אשר הורדתנו׃ ומקום הקמץ צעיר רודם״ איה המעלם מים׃ והחירק בא מקום הפתח׃ וגלגליו כסופה והתגדלתי והתקדשתי׃ ומקום הסגול וכפרשכם כפיכם׃ ומקום השורק וישם בארון ופתחו שעריך תמיד ומקום הצרי ואין ישפה ותין ערכו״ והסגול בא מקום הפתח פן אכלך בדרך שכל אדם האריך אפו׃ ומקום החירק אשתך כגפן פוריה׃ והשוא מקום החירק וידך בואת לשונת וידבקו גם המה״ רבה תעשירנה״ ובמקום הסגול במלת תאהבו פתי׃ ואו בא הצרי גם כן מקום הסגול והחלופי האומר שהוא מבנין הקל

אבל

אבל לדעת הר׳ יונה שהוא מבנין הדגוש ״ ואז בא הצרי תמורת הפתח והראוי תאהבו ״ ומקום
הקמץ לכל העם הנמצאים בשושן הבירה׳

השער הב׳ בפעלים למיניהם׳ והנה זה השער יחלק ראשונה לארבעה חלקים
׳ החלק הראשון יתבארו בו שמושי כל הפעלים השלמים ״ והחלק
השני יתבארו בו שמושי כל הפעלים החסרים׳ החלק השלישי יתבארו בו שמושי כל הפעלים
הנחים׳ החלק הרביעי יתבארו בו שמושי כל הפעלים הכפולים ׳ והנה החלק הראשון יתחלק
לי״א פרקים ״ הד׳ פרקים הראשונים מהם הם בהצעות כוללות ושרשים לכל חלקי הפעלים ״
והז׳ פרקים הנשארים הם בשמוש בניני הפעלים השלמים ׳

והפרק הא׳ סוף החלק יודיע הסבה אשר בעבורה הניח בעל הלשון כל שרשי
הפעלים משלש אותיות ולא פחות מהן׳ ויודיע גם כן מהו הנרצה אצל
המדקדקים בנחות והחסרון והכפל״

הפרק השני יתן הסבה אשר חייבה לבעל הלשון להניח בפעלים בנינים מתחלפי׳
ויודיע עם זה מהו הנרצה אצל המדקדקים בפעלים העומדים והיוצאים ״

הפרק הג׳ יודיע איך ישמשו אלה הבניני׳ בגזרו׳ אשר ישתתפו בהן מצד שמושיהן
המיוחד בעמידה והיציאה״

הפרק הד׳ יתן סבה למספר חלקי הפעלים ולסדרם בקדימה והאיחור ״

הפרק החמישי בבנין הקל׳

הפרק הששי הפעל הדגוש׳ הז׳ בבנין הפעיל״ הח׳ בבנין פועל
הכבד והוא הנקרא אצל האחרוני׳ הפועל ת
המרובע״ הט׳ בבנין נפעל״ הי׳ בבנין התפעל״ הי״א בפעלים
המרכבי׳ והרביעים״ הג׳ הראשון ככר נתבאר ב

בחכמת המספר כי שני נושאין יתחלפו בסדר בחבורם בשני דרכים אם שיקדם הא׳ לאחר או
שיקדם האחר אליו וזה כי אתה כשתרצה להרכיב שתי אותיות אלף בית דרך משל לא תוכל
להחליף אופן הרכבתן כי אם בשתקדים הא׳ לב׳ ותניח א׳ ב׳ או שתקדים הב׳ לא׳ ותניח ב׳ א׳
ונתבאר גם כן לשם כי הרכבת ג׳ אותיות תעריך בג׳ כפלי ההרכבה הראשונה אשר הם ו׳ אופנים
מההרכבה׳ וזה כי אתה כשתרכיב ג׳ אותיות א׳ ב׳ ג׳ תוכל להרכיב אותן בו׳ אופנים והם אב״ג
אג״ב בא״ג בג״א״ גא״ב גב״א ״ הנך רואה כי בתוספת אות אחת נתוספו ארבעה פנים מההרכבה״
ואם תוסיף אות אחרת יתוספו אופני ההרכבה בארבעה כפלי הרכבת השלש אותיות ״וכן אל
בלתי תכלית ״ואחרי זאת ההקדמה תדע כי כשרצה בעל הלשון להניח רשמים מהאותיו׳ ירמוז
בהם אל חלקי הדבור׳ ראה שאם יעשה ההרכבה משתים אתיות לבד לא היה מספי׳ להורות עם
חלופי הרכבתן על כל חלקי הדבו׳ מחשמו׳ והפעלי׳ למיניה׳ ואף אם היה מצרף עם אותה הרכב׳
חלופי השבע תנועות שכבר ידעת׳ ולכן ראה שמן ההכרח והראוי לתקון הלשון ויופיו להניח
שרשי הפעלים והחלק הרבי׳ מהשמות משלש שלש אותיות כי בהתחלפות אותיות האלפא
ביתא עם התחלפות ההרכבה יעלה אל מספר מספיק לכל הנרצה אליו בזאת הכוונה ״ ולפי
שהרכבה כזאת היתה מספקת לא הרכיב ארבע אותיות שרשיות כי אם במקומות מעטי׳׳ ואולי
שהם לשם שמות או פעלים מורכבים כמו שאמרו בהם רבים ״ והנה לקח בעל הלשון מחלקי

מחלקי החרכבה אותם אשר ישרו בעיניו ואולי שלקח מהם יותר מהנמצא אצלנו היום בגזירות רבות מצאנו בספרי המשנה בלתי נמצאות בספרי המקרא׳ והנה המדקדקים כשרצו לתת דמיון לאלה השלש אותיות היסודיות בכל הגזרות נתנו אותו באותיות פעל לפי שכל המקרים אשר יורו עליהם הפעולות הם כלם פעולות או הפעליות׳ וקראו לשין מסלת שמר׳ פא הפעל לפי שמדרגתה מסלת שמר מדרגת הפא מסלת פעל׳ וקראו למם מסלת שמר עין הפעל לפי שמדרגתה כמו כן מדרגת העין מסלת פעל׳ וקראו לריש מן סלת שמר למד הפעל לפי שמדרגתה מדרגת הלמד מסלת פעל׳ והנה הדמיון הזה עשו כמו כן לאותיות השרשיות אשר בשמות׳ ואמנם באלה הם בהשאלה׳

והנה הפעלים נחלקים צד בחינת אותיותם השרשיות לארבעה סוגים והם שלמים וחסרים ונחים וכפולים׳ והנה כשתבא בגזרה מהכל האותיות השרשיות נרגשות תמיד במבטא בכל אופני שמושיה בגזרת שמר דמ׳ אשר האותיות השרשיות ממנה לא תפולנה לעולם בפעלים העוברים׳ והעתידים יקראו לפעלים אשר באו בגזרה כזאת פעלים שלמים׳ ואולם כשתחסר אות מה מהגזרה בחלק מהם משמושי הפעל הנה הפעלים הבנויים על אותה הגזרה אז אינם שלמים אבל יהיו חסרים או נחים׳ וההבדל בין שני אלה רצוני הנחים והחסרים הוא שאם יבא דגש תמורת האות הנופלת בשאר אותיות הפעל יקרא הפעל ההוא אז מהחסרים׳ ואולם אם לא יבא דגש במקום האות הנופלת אבל שמו תמורתה תנועה מה מתנועות המלכים אשר ידעת יקראו אז הפעל ההוא מהנחים׳ והדמיון לפעלים החסרים מה שבאו בגזרת נפל או נסע׳ כי אתה כשתאמר העוברים מאלה הגזרו׳ לא תחסר מהמבטא אחת מהן׳ ואולם כשתאמר העתידים מהם תאמר בגזרת נפל אפול יפול׳ ובגזרת נסע׳ אסע יסע הנך רואה שפא הפעל מאלה השתי גזרות נפלה בעתידים ושהניחו דגש בעין הפעל להורות על חסרון פא הפעל אשר היה מן הראוי לאמר בהם אנפול ינפול׳ ואנסע ינסע אלו באו שלמים במשפט׳ והדמיון לפעלים הנחים מה שבאו בגזרת ילד או ידע כי אלה השלש אותיות השרשיות לא תחסרנה כמו כן בעוברים ואולם בעתידים מהם תחסר היוד שהיא פא הפעל ותאמר אלד ילד אדע ידע׳ אבל לא הניחו תמורת פא הפעל הנופלת דגש בעין הפעל כמו שעשו זה בחסרים אלא הניחו באותיות הנוספות הגזרות על העתידים צרי אשר הוא מוליד נחות כמו שידעת במקומו׳ ולכן קראו לפעלים כאלה הפעלים נחים׳ עוד נבדלו החסרים מהנחים בהבדל אחד והוא כי הפעלים החסרים לא תחסר בהם כי אם פא הפעל לבד חוץ מגזרת נתן שתחסר בה למד הפעל ואין דומה לה גם כן׳ ואמנם הפעלים הנחים הנה הנחות איפשר לבא בהם בכל אותיות הגזרה רצוני שיש פעלים נחי הפא ונחי העין ונחי הלמד׳ אולם נחי הפא כבר ידעת אותם׳ והנה נחי העין יקראו כל הפעלים אשר תנוח בהם עין הפעל כמו בי שתלי אלדים׳ ששרשו שות׳ ובא נחות העין בכח קמץ הפא וכן כל קם שב רם ודומיהם ונחי הלמד הם אותם אשר לא הורגש בהם למד הפעל במבטא כמו בנה פנה קנה׳ כי הוא בכל אלה לא תורגש במבטא׳ אבל כשתורגש הוא בגזרה מה משפטה כמו השלמים במלת גבה לבי׳ כמהלך בשרי׳ שאלה משפט כמו שמר׳ ולכן המצ׳ עין הפעל בהם פתוחה מה שלא תמצא בבנה קנה ותבריהם׳ כי הם יבאו קמוצי העין להורות על נחות הלמד׳ ובנחי הלמד מבין שאר הנחים יש בחינות׳ והם כי כל הגזרות אשר למד הפעל שלהם היא הא נחה באלה שאמרנו יקראו אותם המדקדקים נחי הלמד בסתם׳ ואולם אותן אשר למד הפעל שלה

הא אלף בגזרות מצא קרא ברא ודומיהם אע״פ שתנוח בהן למד הפעל כמו כן לא יקראו אותן נחות הלמד כמהם אבל יקראום בעלות האלף לפי שנחות האלף אינה כנחות ההא · וזה כי כשתאמר מבעלי ההא הפעל העבר מן רבים ונסתרים · תאמר אותו בנחות ההא כי אתה תאמר בנו פנו קנו · אבל בעלי האלף יבאו כמו השלמים · כי תאמר בראו קראו ודומיהם · וכמו כן בשמות הפועלים תאמר עושים בונים בהעלם ההא ולא העלם האלף בהם כי אתה תאמר בוראים קוראים · ועוד תדע בשער הנחים והמקום אשר יבאו בעלי האלף בבעלי ההא ובהפך ·

ודע שאע״פ שאותיות אהו״י יהיו בנחות לא בכל מקום מהגזרה אשר יבאו בו ינוחו · כי האלף לא תנוח כשתהיה עין הפעל · כי בגזרות שאר שאל שאג וזולתן לא תנוח בהן האלף לעולם · וכן לא תנוח ההא כי אם כהיותה למד הפעל לבד · כי כשתהיה פא הפעל או עין הפעל לא תנוח לעולם · ואם תשיבני ממלת וילך איש וחבריו לאמר כי שרשם הלך · ושאם כבר נחה בהם ההא עם היותה פא הפעל אומר כי כבר הסכימו חשובי המדקדקים כי אין שרש וילך והלך וחביריהם הלך כי אם ילך · כי העתידים אשר באו מגזרת הלך באו כבראות הפא כמו הקרב אהלוך ואינני ואחד להם מני יהלוך · והעד הנאמן על כי שרש אלה הנחים בזאת הגזרה הוא ביו״ד ולא בהא ומלת הילכי את הילד הזה · כי בא במשקל והיניקהו לי · ואחר ששרש והיניקיהו הוא ינק יהיה שרש הילכי ילך בדברת · והנה היו״ד לא תנוח לעולם כי אם בהיותה פא הפעל או עין הפעל · כי אי אפשר לה להיותה למד הפעל · והואו לא תהיה לעולם לא פא הפעל ולא למד הפעל · וחשבה כזה כדי שלא תתחלפנה אלה האותיות כבואם בסוף הגזרות עם אותיות הבניים · ועתה אם מצאנו אין להולד · נאמר כי הואו בו תמורת יו״ד מן ילד · ואם מצאנו שלו הייתי לא שלותי · הואו בהם תמורה הא כי שרש שלה · והעולה מכל זה הוא שא״א להיות נחי הפא כי אם מאותיות אלף ויו״ד · ולא נחי הלמד כי אם מאותיות אלף והא · ודע כי לא בכל מקום שתהיה האלף פא הפעל תהיה הגזרה מנחי הפא · כי כשיזדמן שתהיה עין הפעל אחת מאותיות ואו או יו״ד לא תנוח אז האלף כמו ואיבתי את אויביך · מה יתאונן אדם · לא אצתי מרועה · ולא און לבא · כי אותו עיני וזולתם · וגם בלא זה התנאי נמצא גזרות לא תנוח האלף בהם כגזרות אכל אגר אטם וזולתם אלא שבאלה אם נרצה להגיח אותה כפעל נח מהפעלים העתידים נוכל לעשות ומה שלא נעשה זה כגזרות הראשונות · וכן לא בכל מקום שתהיה הואו עין הפעל תהיה הגזרה נחה כי כבר מצאנו כהם על משקל השלמים כי גוע אורן · ויגוע וימת וזולתם · ואולם היו״ד בהיותה פא הפעל תנוח לעולם כפעלים אשר לא תהיה עין הפעל דגושה בהם כי אז לא תנוח היו״ד בשום פעל מהפעלים ותבא כשלמים ·

והנה במספר האותיות אשר תחסרנה בגזרות בהיותן פאי הפעל יש דעות חלוקות בין המדקדקים · יש מי שאמר שמספר האותיות אשר נראה אותן שבאו בתשלום דגש הן שלש אותיות שהן היו״ד והנון והלמד · ואולם היו״ד אמרו שבאה חסרה בגזרת יצב יצק יצר כי העתידים מהם ויצוק שמן · יצב גבולות עמים · בטרם אצרך בבטן · ואולם הנון כבר ידעת חסרונה · ואולם הלמד אמרו שהיא חסרה בגזרת לקח כשיאמרו כמו ומקורו והעתידים · קחת כוסך · קחת כסף · ויקח אחת מצלעותיו · ואקח אותה לי לאשה · ויש מי שאמר כי שלא תבא אות חסרה לעולם כי אם הנון וכי לא החסר אות היו״ד כלל · אבל הדגש באותן הגזרות בא תמורה הנח והן נכנסות לפי דעת אלה תחת סוג הנחות ולא תחת החסרון · ומה שאמרו מחסרון הלמד גם

הם משני שרשים בענין אחד · ושרש ויקח הוא נקח לא לקח״ ומזה הדעת ר׳ נהוראי הלוי והראב״ע שאמרו׳ וכמו ששרש וילך הוא ילך ואעפ׳ שלא נמצא פועל עבר מזה השרש ככה הוא שרש ויקח נקח ואם לא נמצא פועל עבר ממנו ״ והנה ר׳ יהודה המדקדק חשב שכבר כא אות הלמד חסרה בזולת גזרת לקח והיא במלת ושני כפירים נתעו ״ שלפי דעתו היה ראוי לומר נלתעו מגזרת מלתעות כפירים · והראב״ע השיב על זה כי שרש נתעו הוא תעה וכי הוא מענין יתעו לבלי אוכל ואמר כי מלת נתעו שבה אל כפירים לא אל השנים ויפה פירש · ודע שלא כל גזרה שתהיה הפא שלה נון תמנה מהחסרים כי הנה יש בכאן גזרות שפאיהן הוא נון ומשפטן משפט השלמים · והן כל הגזרות אשר העין שלהן היא אות גרונית במו נאם נאף נעם נער וזולת׳ זולתי גזרת נחם כי מצאנו תפעל ממנה על דרך דגושי העי״ן מהחסרים במלת כי נחם אל אמנון וכזולתה ״

ואחר שידעת מה הנרצה אצל המדקדקים באומרם גזרה פלונית היא חסרה או נחה יקל עליך לדעת מה הנרצה אצלם באומרם גזרה זו היא חסרה הפא ונחת הלמד או שהיא נחת הקצוות או חסרת הקצוות או נחת העי״ן והלמד והוא כי הגזרות אשר פאיהן היא נון ״ ולמדיהן היא אלף או הא תקראן בשם חסרות הפא ונחות הלמ״ד והם כמו והזה הטהור ״ ועל יהטה הכר ״ מטה גר יתום ״ כי שרש אלה נטה נזה ״ והגזרות אשר פאיהם ולמדיהן כאחד הן מהאותיות הנחות כמו אודה את יי׳ · אשר יריתי · תוגיון נפשי · ששרש אלה ידה ירה יגה תקראן בשם נחות הקצוות ״ והנה מלת נהן באה חסרת הפא והלמד במלת הת פחדך והיא לבדה באה חסרת הקצוות ״ ומלת ויבא אברהם יקראוה נחת העי״ן והלמד כי שרשה בוא זכן ואם תניא אביה ״ ולא הקיא הארץ ״ והדומות להם מזה המין ״

ואמנם הפעלים הכפולים הם אותם אשר תבאנה בהם שתים אותיות מהמודיות דומות ״ וככר יבא המין הזה בפא והעין כמו ששיהם את האיפה ״ וששתיך והעליתיך ואין עוד זולתם בפעלים · ובא בעי״ן והלמד · כמו אורריך ארור · ויסבבו עיר · המון חוגג׳ ויבא בפא והלמד כמו ושלשת את גבול ארצך ״ ושדשך מארץ חיים · ודגח המין הזה אשר הוא השלישי אין להם משפט מיוחד נבדל מהשלמים ״ ואולם המין השני הנה הוא הנקרא ביחוד בשם בעלי הכפל אשר תשמע שמושיהם במקומותם בעזרת האל ״

הפרק השני · כבר ידעת מה הוא הנרצה אצל החכם בגדר הפועל ״ במה שאמר שהוא מלה מורה בהסכמה על ענין ועל זמן אותו הענין · ואולם קצת המדקדקים גדרו הפועל בשהוא מורה על חידוש העצם למקדה ועל זמנו חולף היה או עתיד · והאפ״ר מצא זה הגדר יותר נכון מגדר החכם · ואסבור שהוא גדר או רושם חסר לפי שהוא בלתי כולל לפעלים אשר הושאלו אל הבקרים אל והעדרים אשר באו מהם דבים בכתוב כמו הבקר אור ״ זרח בחשך ״ באה הקץ ״ כי בא קצנו ״ והכסף פלצות ״ הבא תפלתי · וגד: החכם הוא כולל לכל אלה ואע״פ שהם נאמרים בהשאלה ובשניה ״ וראוי שתדע כי כל פעל אשר יפעלהו פועל מה לא ימלט מהיות הפועל ההוא יפעל אותו בעצמו או בזולתו ״ ואשר יפעלהו בזולתו לא ימלט גם כן מהיותו פועל אותו באמצעי או בזולת אמצעי · ולפי זה היה מהכרח לבעל הלשון להגיה אפנים וצדדים מתחלפים באשר ידובר בהם כל אחד מאלה החלקים כי היא כבד על הלשון לחרבות בגבולים אשר יורו עליהם אם יבאו הדבורים כלם באופן אחד ״

ונגיח בזה אופנים ששהקרא אותם בנינים לפי שמהם יבנה כל אחד מחלקי הדבור אשר יזוכר בהם ״ ולפי הגרה החלוקה הנזכרת לא היה לו לנגיח כי אם שלשה בנינים בלבד אבל לפי שבכל מין ומין מאלה יש בחינות אחרות אשר תדעם בקרוב הניח ששה ״ שנים בנינים לכל חלק מהם ״ והנה משקלי הששה בנינים הם אלה ׃ אמנם הבנין הראשון הוא מה שבא על משקל ׃ אמר ״ שמר ׃ זכר ״ וקראו לזה המדקדקים בנין קל ״ ומשקל הבנין השני הוא אזן ״ וחקר ״ תקן ׃ וקראו אל זה הבנין פעל הדגוש ׃ ומשקל הבנין השלישי ״ הוא השליך השכים הפקיד ״ וקראו לזה הבנין הפעיל ׃ ומשקל הבנין הרביעי ׃ הוא כונן ׃ חולל ׃ עולל ״ וקראו לזה הבנין פעל הכבד ״ והאחרונים יקראוהו פעל מרובע ׃ ומשקל הבנין החמישי ״ נשבר ׃ נשמר ׃ נפקד ״ וקראוהו בנין נפעל ׃ ומשקל הבנין הששי ״ הוא התהלך ׃ התפלל ׃ וקראוהו בנין התפעל ״ והנה שני הבנינים הראשונים בהם הונחו להורות על הפעל הנעשה בזולתו בזולת אמצעי ״ והם הבנין הקל והדגוש ״ והשנים האחרים שהם בנין הפעיל והפעל המרובע ׃ הונחו להורות על הפעל הנעשה בזולתו באמצעי ״ והתפעל וההפעל התחולה להורות על הפעל אשר יפעלהו הפועל בעצמו ״ הנה החלוקה הזאת הביא אותה האפד בפרק י״א מספרו והנה ישהו לפי דעתו בשימוש אחד בנין הפעיל והפעל המרובע ׃ רצוני על הפעל הנעשה בזולתו באמצעי ״

ואשר ראוי שתדעהו הוא שראשוני המדקדקים הוכיחו בראיות צודקות שזה שזה הבנין רצוני הפעל המרובע לא הונח כי אם בגזרות שלא היה אפשר להשתמש בהן הכתו״ בפעל הדגוש והן הגזרו׳ אשר עין הפעל הנוח בהם להיות הדגש׳ והנחות במדרגה התנועה והמנוחה אשר הם מקבילים ״ וכשראה בעלה הלשון שהדגש׳ היה בלתי אפשר לבא באלה הניח תמורתו אות אחת נוספת וזה בשכפל למד הפועל ועשה מזה בנין בפני עצמו אשר הוא הפועל המרובע ׃ והמופת על זה כי לא נמצא ממנו בגזרת השלמות כי אם שנים ג׳ ׃ ולפי דעת הראבע׳ אין גם אחד כמו שתדע במקומו ׃ והנה בגזרות נחות העי״ן בא ממנו לאלפים ולמאו׳ ׃ ואמתו עוד הסברא הזאת בטענה אחרת והיא גם כן צודקת ׃ וזה שבנין התפעל כבואו בפעלי׳ השלמי׳ יבא דגוש הע״ן כמו שבא בהם פעל הדגוש ואולם כאשר בא בנחי הע״ן הבלתי מקבלים הדגש כפלו בו כמו כן למד הפעל כאשר עשו בפועל המרובע ולא עוד אלא שבא על משקלו בעצמו לא יתחלף ממנו כי אם באותיות הנוספות לבנין התפעל בלבד ״ וזהו כי אתה תאמר כונן והתכונן עולל והתעולל קומם והתקומם וכן בכל הפעלים אשר יבאו נחי הע״ן ׃ אחר שהדבר כן לא ישמש הבנין הזה כי אם שמוש פעל הדגוש בלבד ולא טוב עשה האפד לזווגו עם שמוש בנין הפעיל ׃ והנה הרדק סבר להכניס במספר הבנינים שנים אחרי׳ והם אשר לא הוזכר שם פועלם מבנין הדגוש והפעיל הנקראים פועל והפעל ״ וכל הבאים אחריו ממי שראוי להשגיח בדבריהם הפשרוהו בזה והוכיחו כי שני אלה לא יאות שיעשו מהם בנינים בפני עצמם אחר שהם פעולים תמיד מיד אחרים ואין בהם כל חלקי שאר הבנינים כמו שתדע ׃

וראוי שתדע שיש פעולות שתשלמנה עם הנעת הרצון לכלי התנועה לבד מבלי שתצא הפעולה ההיא אל פעול או פעולים מחוץ לגוף הפועל אותן ״ ואלה הן כל התנועות הגופיות אשר הן ממאמרי המצב והאנה והרבה מהתנועות הנפשיות כמו וילך איש ׃ ויצא יעקב ויעל משה ׃ וירד משה ׃ וישכב במקום ׃ ויישן ויחלום ׃ וייקץ כישן ׃ ויחכם מכל האדם ׃

האדם ירשע יראה וכעס · וכאלה רבות · ויש פעולות שלא תשלמנה עם תנועת הרצון לבד׳
והתנועה בלבד מבלי יציאתם אל פעולים מחוץ · כמו ואכל מכל · ארעה צאנך אשמור · והנה
המין הראשון מאלה הפעלים יקראו המדקדקים פעלים עומדים או בודדים · · והמין השני
יקראו פעלים יוצאים או מתעברים · וראוי שתדע שכל הפעלים העומדים · אמנם הונחו
בעצם וראשונה לשמוש הבנין הקל · והנה אם ישתמשו בהם שאר הבנינים רצוני בנין הדגוש
והמרובע והפעיל הוא בדרך השאלה · ועל כן באו מהם מעטים בשימוש כזה · ואמנם הבנין
הדגוש בגזרות השלמות והפועל מרובע בנחות ישמש בראשונה ובעצמות שימוש הפעלים
היוצאים לשני · והנה בנין הפעיל ישמש בעצם וראשונה שימוש הפעלים היוצאים לשלישי ·
ולא ישתתף בזה עמו זולתו כי אם בשניות ועל המעט · ואמנם בנין נפעל והתפעל בהסכמת
הכל הונחו להורות על הפעל אשר יפעל הפועל בעצמו על שיהיה פועל מצד ונפעל מצד׳
ולכן יבאו הם ד או ברוב גם הגזרות אשר הן יוצאות בטבע כדי שיובן ההתחלפות אשר בין
אלו השני בנינים ובין הפעל הקל בבאו עם הגזרות העומדות · והנה יתחלף התפעל מהנפעל
בשהוא מורה לחוזק זה ההפעלות יותר מהנפעל · ועוד יש לו סגולה בשהוא לפעמים כחקה
ומדמה על מה עם היות הדבר בהפך מה שיראה ממנו · כמו יש מתעשר ואין כל מתרושש
והון רב · וזולת אלה אשר תדע במקומם בגזרת האל ·

הפרק הג׳

יאות שתדע שגזרות רבות במקרא נשתמש בהם הכתוב בבנינים הרבה ·
ויש גזרות לא נמצא שישתמש בהן הכתוב כי אם בבנין אחד לבד · ואמנם
הגזרות אשר באו בהן בנינים הרבה הן גזרות פקד ידע . שבמעט שבאו כאלה הגזרות הבנינים
כלם כמו שכתב הרד״ק · ואשר לא נמצא מהם שבאו כי אם בבנין אחד הן גוע ארח זרח חפץ
כי אלה לא נמצא מהם שבאו כי אם בבנין הקל לבד · וכהן וקלל שלא באו אלא עם הדגוש ·
והשליך השכים שלא באו אלא עם ההפעיל · וכן שאר הבנינים נמצאים בגזרות מיוחדות ·
והנה המלות המיוחדות לבנין בנין לא נטעה בהבנתם שטבע הגזרה יוכיח על אופני שמושיה ·
אבל בגזרות אשר ישתתפו בהם יותר מבנין אחד הנה באלה אפשר לטעו׳ בשמושיהן · ותצטר׳
הערך בהם · ואודיעך ראשונה איך ישמשו הבנין הקל והדגוש בגזרו׳ אשר ישתתפו בהן · ואומ׳
כי אלה הגזרות לא ימלט אם שיהיה הקל בהן עומד או יוצא · ואם היה הקל בהן עומד הבנין
הדגוש ישמש בהן שמושו המיוחד והוא היותו בהן יוצא לשני · ואם הבנין הקל יהיה בהן יוצא הנה
אז ישמש בהן הבנין הדגוש השמוש המיוחד לבנין הפעי׳ והוא היותו בהן יוצא לשלישי · והדמיון
למה שבא מהמין הראשון · ושכנתי בתוך בני ישראל · כי הוא בנין הקל עומד ובא בו הדגוש
יוצא לשני כמלת לשכן שמו שם · והדמיון למה שבא מהמין השני כתבתי על הלוחות שהקל
בגזרה הזאת יוצא לשני · ומצאנו בה הפעל הדגוש יוצא לשלישי במלו׳ ומכתבים עמל כתבו ·
שורצון כי שמכריחים לספרים לכתוב עמל ואון · אך שלפעמים נמצא גזרות מה בכתוב
באו באלה הב׳ בנינים הן שיהיו עומדות או יוצאות אשר יראה מענינם היות שמושן בהן שוה ·
והדמיון למה שבא מהעומדות שער שחור צמח בו מהקל · ושערך צמח · ויחל שער ראשו
לצמח מהדגוש · והדמיון למה שבא מהיוצאו׳ · פתחו שערים · פיה פתחה בחכמה מהקל ופתחו
שעריך תמיד · לא פתחה אזנך · פתח הסמדר מהדגוש · וראוי שתדע כי בפעלים כאלה
נשתמש הכתוב בבנין הדגוש כשרצה להורות על חוזק הפעולה ההיא וכחירותה · ועם כל זה
השימוש

השמוש הזה הוא מעט מאד · וברוב מהם חתרו המדקדקים להוציאם מהדגוש · כמו ופתחו שעריך תמיד וחבריו אשר אמרו בהם שהירק הפא הוא מקום שורק · והראוי בהם ופותחו ופותחה משלא הזכירו שם פועלם מהדגוש כמו שידעת זה בפרק המורת התנועות · ואחר שידעת ששימוש הבנין הדגוש הוא שוה לבנין הפעל המרובע · הדע שמשפט הקל עם המרובע יהיה כמשפטו עם הדגוש ·

ואמנם בנין הפעיל הנה אנחנו מצאנוהו מתחלף משאר הבנינים בגזרות אשר באו ממנו בכתוב · וזה כי אנחנו מצאנוהו בגזרות בה משותף עם הבנין הקל · ובגזרות מהם מיוחדת לו לבדו · ובאותן אשר ישתתף עם הבנין הקל יש בהן שהקל עומד ויש שהוא יוצא · ומאותן אשר הן מיוחדות לבנין הפעיל יש שהפעיל בהן עומד ויש שהוא בהן יוצא · והדמיון למה שבא מהמין האחד והעמדת את הלויים · והעברת שופר תרועה · והרכבתיך על במותי ארץ · שהבנין הקל בכל אלה הוא עומד · ויעמוד השמש והוא עבר לפניהם · וירכב על כרוב · והדמיון אל מה שבא מהמין השני והניקה לי · והאכלתיך נחלת · והלבשת אותם · שהקל בכל אלה הוא יוצא · וינקת חלב גוים · ויאכל לחם · ולבש בגדים · והדמיון למה שבא מהמין השלישי · והחריש יעקב · השכם בבקר · והדמיון למה שבא מהמין הרביעי וישלך אהרן · הלבינו שריגיה · הכפישני באפר · ויהי כי הקיפו · והנה השני מינים הראשונים והם אשר ישתתף עם הבנין הקל בגזרות הנה משפטו עכו במשפט הראשון עם הבנין הדגוש והוא כי הם עומדים בבנין הקל יצאו לשני בבנין הפעיל · והיוצאים לשני בקל יצאו בבנין הפעיל לשלישי · והנה המין השלישי והוא היות הפעיל בגזרות מה מיוחד בהיותו עומד תמיד הוא זר מאד מהדקש ובאלו היא הנחה סותרת נפשה · ולפי זה באו מהשמוש הזה מעשים בכתוב · וככר מצאנו בבנין הפעיל מלות מה שהן משותפות עם הבנין הקל ושניהם הם עומדים בהם · ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה · הם יצאו את העיר לא הרחיקו · והחפיר לבנון קמל · וישכבו וישמינו · אל תירא כי יעשיר איש · לא הקיץ הנער · מרעידים על הדבר · ולפי שהשמוש הזה הוא זר בזה הבנין · חתרו המדקדקים כמו כן לפרשם באופן מסכים אל השמוש המיוחד בבנין הפעיל · אבל זה ממה שאינו ראוי להשגיח בו · כי בכל לשון ולשון מאשר שמענו וראינו יש דברים יוצאים מהדרכים הכוללים יקראו אותם זרים ואולי יהיה הזרות ההוא לסבה מה ידועה אצל מניחה הלשון ולא נודעה אצלנו ·

ודע שכבר באו בבנין אחד בעצמו גזרות מה בודדות יוצאות יחד כמו מה שבא בבנין הקל · אז הלמו עקבי סוס בודד · הלבוני בל ידעת יצא · גפן בוקק ישראל בודד · כי בקקום בוקקים יוצא ופאלה רבות · והדרך לדעת אי זה הגזרה היא יוצאה הוא שתראה אם באה בכתוב מקושרת עם מלה כהמלות המורות על הפעולים · כמלת את או אותו ודומיהם · או עם מלה אל · או עם הלמד המשמשת · או שתבא עם הכנויים המורים על הפעול כמו שמרני שמרה ודוכיה · הנה הגזרות כאלה הן יוצאות · ואשר לא יבא זה כהן הן עומדות · ודע שלפעמים באו מלות מה בכתוב מקושרות עם הכנוי המורה על הפעול והם בטבע בודדות · והצטרך אז לפרש אותן באופן מסכים אל טבעיה כפי מה שבא בפסוק בני יצאוני · כי לפי שמלת יצא היא בודדת אמרו המדקדקים שהרצון בו יצאו ממני · וכן אמרו בחזקתני ותוכל · שהרצון בו חזקה כמני · איבי יכלתיו · יכולתי ממנו · יגורך רע · יגור עמך · והדין הוא בזולתם וכן עשו בפעלים המקושרים עם המלה המורה על הפעול · כמו כצאתי את העיר · הרצון בו

מן

מן העיר ׳ ועוד הדע זה בשער הפעלות בעזרת האל ׳ ודע כי אתה אם תמצא גזרה מה באחד
מהענינים שהתחולו הורות על הפעולות היוצאות ׳ והיתה הגזרה ההיא מיוחדת בבנין ההוא כמו
מה שאמרנו בגזרת השכם שבאה בבנין הפעיל ביחוד והיא כזה הבנין עומדת ׳ גלא נמצאת
במקום מהמקומות יוצאות ׳ הנה אם תצטרך לדבר בזאת הגזרה בפעל יוצא תוכל לעשות זה
כי אתה תוכל לומר פלוני השכים פלוני וכן נאמר פלוני הקיץ לפלוני ׳ אף על פי שלא נמצא
פעל הקיצה בבנין מהבנינים יוצאת ׳ ולזה צדק המסדר המקיץ נרדמים ׳ ולא צדק מי שתפש
עליו בזה ׳ ובכרוסכי בהודעה כל המדקדקים שבמלה אחת לבד שנמצא בכל המקרא מבנין
מה נוכל לבנות עליה הבנין כלו רמיק זה כי לפי שמצאנו השמחת כל אויבי יחידה בבנין
הפעיל נוכל לבנות הבנין כלו עליה וכן בכל כיוצא בזה ׳

ודע כי יש גזרות מהכתוב שהן אם תבאנה בבנין אחד תורנה על הוית הדבר
וקיומו ׳ ובבואנה בבנין אחר תורנה על העדר הדבר והפסדו כמו מה
שנראה בגזרת שרש כי היא כשתבא בבנין הפעיל במות שרש שרשיה ׳ או ילמשריש תורה על
עשיית השרשים ׳ ובבואה עם הבנין הדגוש כמו ושרשך מארץ חיים ׳ הורה על עקירת השרש׳
הבשנשתמש הכתוב בענין וזה האחרון שהשתמש בו בבנין הדגוש כמו מסעף פארה ׳ שהרצון
בו כריתת הסעיפים ׳ ויעזקהו ויסקלהו הסרת האבנים ׳ ודשנו את המזבח ׳ הסרת הדשן ולא
נמצא השמוש הזה בזולתי מהבנינים ׳

הפרק הד׳

דע שהלשונות אשר שמענו שמעם לא יבדילו בין הזכרי׳ והנקבו׳ בשמוש
הפעלים כמו שיעשה זה הלשון הקדש ושאר הלשונו׳ אשר ירוצו מרוצתו
כמו הארמי והערבי ׳ ואף כי גם אלה אינם בזה כשלמות לשון הקדש ׳ והנרצה בזה הוא כי
לפי שהיה מגדר הפעל להורות על ענין ׳ מה ועל זמנו ׳ הנה לא ימלט מהיות ענין ההוא מחודש
אם מאחד או מרבים ׳ והם אם כמדברים בעד עצמם ׳ או כנמצאים במעמד ׳ או שאינם
נמצאים במעמד והם ששה צדדים ׳ ובזכרים ובנקבות יהיו י״ב ׳ ובזמן העבר והעתיד יהיו כ״ד ׳
והנה מניח הלשון השמיט מאלה הכ״ד צדדים במה שראה שהיה אפשר להסתפק מבלעדם ׳ וזה
כי לפי שהיה חסר הלשון קול או קולות אנושיים ׳ והיה הקול מוחש מיוחד לחוש השמע ראה
שלא להגיח הבדל בין המדברים בעד עצמם יחיד יהיה או רבים לפי שכבר הבדילם הטבע
בשנוי קולותיהם ׳ ולזה היה בלתי צריך להבדילם בשמוש הלשון שאתה אם תשמע המדבר
או המדברת תרגיש אם הוא זכר או נקבה ׳ וכמו כן ברבים ורבות ׳ ולזה השמיט מאלה הכ״ד
ארבעה כי נסתפק בפעלתי ואפעל ליחיד ויחידה ׳ ובפעלינו ונפעל לרבים ולרבות ׳
ואמנם לא עשה השנוי הזה לנמצאים כולם נמצאות במעמד לפי שידובר אליהם ולא ידברו הם ׳
והנה השומע בלתי רואה לא ידע עם מי הוא הדבור ׳ וכמו כן לא הבדיל בין הנסתרים והנסתרות
בעוברים ׳ והסתפק במלת פעלו לרבים ולרבות כי ההבדל ישיג מהמאמר כי לא יתכן לדבר
מהנסתרים והנסתרות אם לא כשיזכרם ולא כן כשיהיו במעמד ׳ כי אפשר לומר אמרתם או
שמרתם מבלתי זכירתם ׳ והנה יחסר חלק אחד מהעשרים ונשארו תשע עשר ׳ ולא עשה
השנוי הזה בין היחיד והיחידה הנסתרים ׳ ואף על פי שיזכרו גם כן בשמותם כי ראה שאין ראוי
לקחת ראיה מהשם להורות על הנדבר ממנו באיזה סוג הוא כי כבר נמצא שמות נקבותיים
לזכרים וזכרותיים לנקבות כמו שהודע בפרק השני בחלק השלישי ׳ ואחר שהרבים שלא

שלא לעשות שמוש מיוחד אל הנסתרו׳ בעוברי׳ הסבי׳ גם כן שלא לעשותו בעתידים ״ ונסתפק עם השמוש המיוחד לנמצאות במעמד כמו שראית שבא ותחיין את הילדים פעמים אחת עם הנסתרות ואחת עם הנמצאות במעמד וכן נסתפק בשמוש הנקבה הנסתרת עם שמוש הזכר הנמצא והסבה באלה השנים לא נודעה אצלנו׳ והאפד נתן טעם בהם בפרק י״ב מספרו נוהג מנהג הדרשות אשר לא יאותו בזאת המלאכה ״ והנה נשארו אם כן י״ז חלקים ״ תשעה בעוברי׳ ושמונה בעתידים ״

הנה בעל הלשון סדר הפעלים העוברים קודם העתידים כשסדר חלקי הבינונים ״ ורבו דעות המדקדקים בנתינת הסבה בזה׳ והטוב ממה שאמרו הוא כי העבר כבר יצא לפעל והרי הוא כמחויב ״ והעתיד הוא בכח ורובו איפשרי ״ ומן הראוי להקדים המחויב לאיפשרי׳ ואמנם הניח הזכר הנסתר קודם הנמצא במעמד להיותו בלתי יתר על האותיות השרשיות והנמצא במעמד יותר עליהן באות אחת לבד והיא הת״ו במלת פעלת׳ ולכן הניחו אחר הנסתר והמדבר בעד עצמו יותיר עליהן בשתים והן הת״ו והיו״ד במלת פעלתי׳ ועל כן סדרו באחרונה׳ ואחר שהניח הסדר הזה ביחידים הניחו גם כן ברבים וכמו כן ביחידה ורבות ״

דע שאין כל שתנו שמוש שיורה על הפעל הנעשה בזמן ההוה כמו שהוא אצל הרומיים אבל כשיצטרך להורות עליו יסתפק באי זה חלק מחלקי הזמן עוברים או עתידים כמו מה שנמצא בפסוק כי אמר איוב ככה יעשה איוב וכו׳ שרצון הכתוב באלה הפעלים להורות על הזמן הבינוני שהיה בעת הפעל ההוא ״ ורצון במלת כי אמר איוב כי היה אומר איוב ״ ובמלת ככה יעשה איוב׳ ככה היה עושה איוב ״ והנך רואה איך נשתמש בכאן עם העבר והעתיד ממקום הזמן הבינוני׳ ולפי ששמות הפועלים והפעולים בזכרים ובנקבות יראה מעניינם בתחלת העיון שהם מורים על החלקה הזמן סדר אותם בעל הלשון בין העוברים והעתידים ואולם הניח אותם בין חלקי הפעולות עם היות שהם שמות לפי שהם ישתתפו בהשתנות והבנינים ״ כי שמות הפועלים בבנין הקל אינם במשקל שמות הפועלים בבנין הדגוש וההפעיל וזה כי בקל תאמר פוקד דם ובדגוש תאמר מפקד ״ ובהפעיל תאמר מפקיד וכן בשאר ״ ולזה סדר אותם בין חלקי הפעלים ״ והנה סדר אחר אלו המקורות ״ והמקור יקרא אצל חשובי המדקדקים שם הפעל והוא גם כן ישתנה עם השתנות הבנינים ״ והנה הרד״ק יקרא תמיד שם הפעל למה שיקראוהו המדקדקים הראשונים שם המקור ״ וזה כי הוא קורא לאכילה ושמירה וגניבה וזולתם משאר המקרים שמות הפעל ״ והנעלם ממנו ההבדל אשר בין שם המקרה לשם הפעל ״ ואולם שם הפעל באמת הוא השם אשר יורה על אופן קבול העצם למקרה מבלי שיגביל זמן מה ״ ואתה תדע שיש הבדל בין זה ללבן שהוא שם מורה על פעל ההתלבנות אלא שהוא בלתי מוגבל בזמן עבר או עתיד ״ ובין זה ובין שהוא שם המקרה ״ ואחר כן בשאר ״ והאפד האריך בענין הזה בפרק י׳ מספרו ״ והטיב במה שדקדק בזה ״ וכתב ר׳ יונה המדקדק בספר אותיות הס״ר והמשך ז״ל ״ והמקור הוא שם הפעל ונקרא מקור לפי שממנו יוצאים כל בניני הפעלים למיניהם עוברים ועתידים ״ ולפי שהבין מסדר הלשון זאת הכוונה במקור סדר אותו בין העוברים והעתידים ובאלו הוא מסבב עליו שאר חלקי הפעלים ״ ואחרי כן הניח העתידים אבל הוא סדר אותם על זולת סדר

סדר העוברים׳ החכ״י הוא הבית התחלה היחיד המדבר בעד עצמו״ ואחריו היחיד הנסתר״
ואחריו היחיד הנמצא במעמד׳ ואולם באו אלה על הסדר הזה לסדר אותיות העתיד על הפעל״
כפי מה שבאו בסדר האלפא ביתא״ ואחר שהניח אותם בסדר הזה ליחיד׳ סדר הסדר הזה
לרבים״ וכאן נשלם מה שראיתי שהוא הכרחי להקדימו טרם הדבור בבנייני הפעלים״

הפרק הה׳ בבנין הקל״

כבר נהג ר׳ יונה המדקדק הספרדי אשר בעבודה נקרא
זה הבנין בזה השם׳ אמר בספר אותיות הנוח
והמשך ז״ל׳ הנה חלקתי הפעלים לשני חלקים לפעל קל ולפעל כבד״ ואמנם הקל הוא מה
שבא על משקל פעלתי שמרתי ואמרתי״ כי פעלתי קל מכלם בעבור שהוא נסתר אשר בין
הפא הקמוצה והעין שהוא אלף נסתר בלשון יפעל מן המדבר כשיאמר ממנו אפעל העתיד והשוב
הפא הקמוצה נחה׳ כתאמר אפעל יפעל בשוא הפא״ ועוד כשתגזור ממנו פועל או פעול לא
תוסיף הם בתחלתו כדרך שתוסיף בנגזר מהפעל הכבד כי תאמר מן השליך ושם הפועל
משליך ושם הפעול מושלך׳ ומדבר שם הפועל מדבר״ ושם הפעול מדובר״ אך האמנם
מהפעל הקל פועל כמו שומר ישראל״ והפעול שכור לך עד כאן לשונו״ ולדעת ר״דק בתחלת
חלק הדקדוק עוד סבה שלישית והיא בלתי המצא בבנין הזה דגש כלל״ והנה כל חלקי זה הבנין
הם שלשים ואחד׳ והם אלה״

פעל פעלה פעלתי׳ פעלו פעלתם פעלנו״ פעלה פעלה פעלתן׳ שמות הפועלים
״פועל פועלים פועלה או פועלת פועלות״ שמות הפעולים׳ פעול פעולי׳ פעולה פעולות״
המקור פעול״ באותיות בכלם כפעול כפעול לפעול מפעול׳ העתידים והם על שני דרכים
״הצווי פעל פעלו פעלי פעולנה״ ובאותיות איתן אפעל יפעל תפעל״ נפעל יפעלו
יתפעלו״ תפעל תפעלי תפעולנה״ הגה החלק הראשון מאלה הוא פעל״
הנה הוא מדבר על יחיד נסתר׳ שפעולתו היתה בזמן עבר״ ופא
הפעל היא לעולם בקמץ״ ועין הפעל בפתח׳ וכאשר יהיה באתנח וסוף פסוק וזקף תבא גם
כן העין בקמץ׳ ובמקומות מהם באו העין בקמץ ובלא הפסק׳ וכמו כן מצאנוה בפתח במקום
הפסק׳ וכתב ה״ר יונה שכל תיבה שבמקום הפסק הוא בפתח יש לנו לחשוב שהיא ממשקל זקן
חפץ ולכן עלתה מקמץ קטן לפתח גדול״ אבל אם היתה ממשקל פקד היתה עולה בהפסק
לקמץ גדול״ והמקומות האלה הביא אותם בעל המסרת״ והנה מצאנו שהשתמש הכתוב בחלק
הזה מזה הבנין בשלשה אופנים״ והאחד מהם הוא זה שאמרנו שתבא העין בפתח כמו וי״י פקד
את שרה״ והאופן השני הוא שתבא עין הפעל בו בצרי״ כמו ויהי כי זקן יצחק״ כאשר אהב
אביו׳ כי חפץ בבת יעקב״ והאופן הג׳ הוא שתבא עין הפעל בו בחולם כמו ולא יכול יוסף
גם יכולתי״ קטנתי מכל החסדים״ ושלשת האופנים הנזכרים באו כלם בהפסק ולא יכול
משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד י״י מלא את המשכן״ ואמנם נייחס אלה השני
אופנים האחרונים לזה הבנין לפי שלא נמצא בנין שנוכל ליחס אותם אליו זולתו״ וגם כן
לפעמים יבאו אלה הגזרות בעצמן במשקל פעל הפתוח בעין כמו ואני זקנתי״ ושבתי״ ואהב
יצחק״ לא חפצתי לקחתה״ ולא יכלו אחיו״ ותקטן עוד זאת בעיניך׳ והנה שמות התארים
אשר יבאו על משקל פעל יבדלו מהחלק הזה בשתם לעולם קמוצי העין והפעל כמו חכם
רשע סכל והפעלים העוברים הם פתוחי העין כמו שידעת׳ אבל שמות התארים אשר יבאו

על משקל כל אחד מהשנים והנשארים אין הבדל ביניהם כי אם מצד הענין כי שוא הוא בנקוד ויהי כי זקן יצחק שהוא פעל עבר ואברהם זקן בא בימים שהוא תאר׳ וכן כי חפץ בבת יעקב׳ לא אל חפץ רשע אתה׳ וכן אין הבדל בין קטון התואר׳ לקטון הפעל העבר אם תבנה ממנו בנין במלת קטנתי׳ וכן נמצא שנשתמשו רבותינו במלת יכול התאר׳ והוא שוה ונקוד למלת יכול העבר׳ והנה קריאת המלה הזאת רצוני לומר פעל היא לעולם מלרע זולתי אם יבא טע׳ באות הראשונה מהתיבה אשר בצדה שאז תבא מלע׳ כמו על׳ אבד כלה יקרא לילה׳ והרד״ק התנה בזה תנאי שני והוא שתבא אחרי המלה זעירא כמו קרא כו׳ ושאל לו׳ וזה אינו תנאי נוסף כי במלה הזעירא אחר שהיא בעלת תנועה אחת לבד׳ בהכרח יבא הטעם בה והיא האות הראשונה שבצד התיבה ואם כן הכל שב אל התנאי הראשון׳ ומלות מעטות יצאו מזה הכלל׳ ובאו מלרע עם היות הטעם באות שבצדן כמו למד צדק׳ אשר לא נשקלו׳ וזולתן מעטות׳ ומצאנו גם כן מלות שהיו מלעיל אף על פי שלא בא הטעם באות שבצדן והם שאול שאל האיש׳ והנה שכר עלינו׳ ודע שאין כוונתי להביא בזה הקצור מספר כל היוצאים מדרך ההקש׳ אבל אסתפק בשאומר במקומות שיזדמנו בהם שיצאו מאותו הכלל מעטים׳ ופעמים אביא מהם אחד או שנים כי בבדומה לזה האריכו הראשונים׳ והרד״ק חבר בזה חבור קראהו עט סופר׳ והוא מספיק בזאת הכוונה יעמוד עליו מי שירצה יותר מזה השיעור׳ והחלק השני והוא

פעלת מורה על יחיד נמצא במעמד שפעולתו בזמן עבר והפא קמוצה והעין פתוחה כמשפט הראשון׳ והתיו קמוצה לפי שאחריה נח נעלם׳ ופעמים יכתב כמו האשה אשר נתתה עמדי׳ אשר גרתה בה׳ וקריאת זאת המלה והדומה אליה משאר הבנינים כמו הפעלת ונפעלת הם לעולם מלעיל זולתי אם תבא עליה ואו ההפוך׳ כי אז תהיה קריאתן מלרע כמו ודרשת וחקרת ושאלת היטב׳ והכלל הזה יובן בפעלים השלמים כי בפעלים נחי הלמד יבאו לעולם מלעיל עם הואו וזולתה ונשאתי לכל המקום׳ ומצאת שני אנשים כי האלף למד ופעל נחה׳ ויצאו מזה הכלל מעטים׳ והחלק׳ והוא

פעלתי מורה על יחיד מדבר בעד עצמו בין זכר בין נקבה שפעולתו בזמן שעבר׳ ונקוד הפא והעין כנקוד החלק הקודם׳ וקריאת המלה מלעיל וכן בדומהו משאר הבנינים כמו הפעלתי ונפעלתי ודומיהם׳ ואולם כשתבא אחריו ואו ההפוך אז יבא מלרע׳ כמו ונתתי שמיכם וכבר ידעת זה בשמוש הואו בשער הראשון׳ והחלק הרביעי והוא

פעלו מורה על רבים נסתרים שפעולתם בזמן העבר זכרים או נקבות׳ ולפעמים בא ליחיד כמו ונגפו אשה הרה׳ משפטו ונגף׳ וכן אם יפלו רו לו׳ יפול׳ ופא הפעל קמוצה והעין בשוא׳ ואם תהיה אות גרונית תבא בשוא ופתח׳ והמשפט הזה הוא כולל כל האותיות הגרוניות כי כשיבאו בשוא ישתתפו עמו להרחיב על האות הגרונית פתח גדול או קטן׳ ולפעמים ישתתפו עמו קמץ ואף על פי שלפעמים באו בשוא לבדו כמו כי תבלה לעשר׳ ועצור במילין מי יוכל׳ בעזור אלהים את הלויים׳ ואחר שידעת זה בכאן לא אצטרך להביאו בכל חלק מחלקי הבנין כשתהיה עין הפעל אות גרונית ונקודה בשוא שראוי להיות פתח משותף עמה׳ והנה כשתבא המלה הזאת במקום הפסק תבא עין הפעל בקמץ כמו את משמרת יי׳ שמרו׳ ואשר הם מגזרת פעל בצירי או פעול בחולם לא נשתנו במקום ההפסק

כמו

מכמאריות גברו׳ ואויבי חיים עצמו להוציא את הבנים ולא יכולו׳ מפניך הרים נזלו׳ הדגש בהם לתפארת׳ ובמעטים באהבהם העין קמוצה עם היותם בבלי הפסק׳ ברשת זו טמנו׳ עד יעזר נגעו וזולתם׳ ובא הפעל הזה בתוספת נון אשר לא ידעון אבותיך׳ צקון לחש שמשפטו יצקון׳ והחלק החמישי והוא

פעלתם מורה על רבים נמצאים שפעולתם בזמן העבר׳ ולפעמים בא לנקבות כאשר עשיתם עם המתים׳ ופא הפעל בשוא תמורת הקמץ מפני שבאת ואת המלה בנת נראה והאחנם כמו שלא באו אשר לפניה׳ וכדי שלא להרבות בתנועות הקלו קמץ הפא והחליפהו בשוא כי כבר היה לומר פעלתם בקמץ הפא׳ ועין הפעל בפתח׳ ולפעמים בחירק׳ וירשתם׳ ולפעמים בסגול שאלתם׳ והוא לעולם מלרע׳ והחלק הו׳ והוא

פעלנו מורה על הרבים והרבות המדברים בעד עצמם שפעולתם בזמן העבר והפא קמוצה והעין פתוחה׳ ובהפסק תבא קמוצה ואף על פי שיצאו מעטים מהכלל שבאו בהפסק בפתח כמו ואת היתר הותרמנו׳ ואמרתם נצלנו׳ וזולתם מעטים׳ והחלק השביעי והוא

פעלה מורה על יחידה נסתרת שפעולתה בזמן העבר׳ והפא בקמץ והעין בשוא והלמד בקמץ עם ההפסק תבא העין בקמץ כמו חלב נתנה׳ או בצרי׳ צהלה ושמחה׳ ולפעמים התחלף הא הנקבה בתיו כמו כי אזלת יד׳ ועשת את התבואת וקראת אתכם׳ ובשאר הבנינים תשכחת צור׳ אשר הובאת לך׳ והנה אם תהיה הגזרה מהשלמים כמו ונשכחת צור ביאזלת יד תבא בהם האות שלפניה התיו בפתח ואם תהיה מהנחים כמו וקראת אשר הובאת תהיה התנועה אשר לפני התיו בקמץ להורות על הנח הנסתר׳ והחלק השמיני והוא

פעלת מורה על יחידה נמצאת שפעולתה בזמן העבר והפא קמוצה והעין פתוחה והלמד והתיו שתיהן בשוא והתיו דגושה׳ ואם למד הפעל תהיה אות גרונית תבא פתוחה כמו הלא שמעת בתי׳ הלא שמעת כי מלך אדוניהו׳ והחלק הט׳ והוא

פעלתן מורה על רבות נמצאות שפעולתם בזמן העבר והוא שוה בנקוד פעלתם המורה על הזכרים׳ וכבר מצאנו נון הנקבות תשמש בפעל הזה לזכרים׳ עמדתן על חרבכם׳ עשיתן תועבה׳ והחלק העשירי והוא

פועל מורה על יחיד נסתר או נמצא או מדבר בעד עצמו שפעולתו היא בזמן בינוני׳ וכבר חוד עתיד שאין בלשוננו שמוש יורה בעצם על החלק הבינוני מהזמן׳ והסבה בזה היא לחכמה אחרת אבל הניחו שמות הפועלים והפעולים׳ להורות על השמוש הזה עם היות ששמושם בלתי מוגבל׳ כי כשתאמר ראובן אוכל הנה לא יובן מזה הדבור כמו שכתב הרמב״ם במו״נ בפרק שלישי ממלות ההגיון אם ראובן הוא אוכל עתה או היה אוכל במה שעבר או יהיה אוכל במה שעתיד׳ ולזאת הסבה תמצא מפרשי הכתוב יוסיפו דבור המציאות עמהם בבואם בכתוב׳ כי הראב״ע כתב ושרה שומעת היתה שומעת ורעה חולם׳ היה חולם׳ וכן בזולתם׳ והנה פא הפעל בחולם ועין הפעל בצרי ולפעמים בחירק׳ כמו אתה תומיך גורלי׳ הנני יוסיף להפליא׳ ונני יוסיף על ימיך׳ ואם למד הפעל אות גרונית ילידונה לפניה בפתח גנוב בין העין והלמד׳ כי שומע יוסף׳ זורח הוא שם׳

ולפעמים

ולפעמים ישמישו הצרי וישאר הפתח לבדו לרוקע הארץ ונוטע אהל · ובאת טלת כי גוי אובד עצות המחזרה · ופעמים יבא יוד נוספת · אוסרי לגפן · היושבי בשמים · והחלק הי"א והוא

פועלים מורה על רבים נמצאים ונסתרים ומדברי' בעד עצמם כפי הבחינה הקודמת והפא נקודה בחולם והעין בשוא והלמד בחירק · וכשתסמך המלה הזאת יחסרו המם ותבא אז הלמד בצירי כל פועלי און · שומרי משמרת הקדש · ונמצאו נעדרי המם בבלי סמיכות · יושבי על מדין והולכי על דרך הולתם מעטים · והחלק הי"ב והוא

פועלה בקמץ הלמד או פועלת מורה על יחידה נמצאת או נסתרת או מדברת בעד עצמה אשר פעולתה היא בזמן הבינוני · ואשר תבא ברוב העין בסגול בשיבא במפסק יבא העין בקמץ · ובחומה היא יושבת · ובאו במפסק בסגול · אקים את סכת דוד הנופלת · ואחותו המולכת · וזולתם מעטים · ואם למד הפעל תהיה אות גרונית יבא כלו בפתח מפני שרי גברת · אבן יבודרת · ורבקה שומעת · ופעמים תבא העין בצרי כמו והחיד שבתי נוטרה את הכרמים · ולהט אש אוכלה · והחלק הי"ג והוא

פועלות מורה על רבות נסתרות או נמצאות · או מדברות בעד עצמן כפי הבחינה הקודמת · עומדות היו רגלינו · וברבים כושלות אמצו · רוחצות בחלב · והחלק הי"ד והוא

פעול מורה על יחיד נסתר או נמצא · או מדבר בעד עצמו שפעולתו עשויה בזמן בינוני ופא הפעל בקמץ · וכשיסמך תשוב בשוא זעום יי יפול שם · ודע כי לא ימצאו שמות הפעולים בבנין וזה בגזרות העומדות לפי שלא תצאן אל פעולים מחוץ כמו שידעת · ואם תמצא מהם מה שיראה שהם פעולים כמו כי בך בטוח · השכוני באהלים חם תארים כמו ברוך ועצום · כי שני אלה אע"פ שהם באים על משקל שמות הפעולים אינם כהם · והעד על זה הוא כי כל שמות הפעולים נמצא מהם שמות הפועלים כמו שומר ושמור כותב וכתוב ודומיהם · ואמנם ברוך ועצום לא נמצא מהם שמות הפועלים שאם נאמר שפועל ברוך הוא בורך והנה בכר יצא מגורתו · כי בורך לא נמצאהו מהבנין הזה כי אם מענין ברכים כמו ויברך על ברכיו · נברכה לפני יי עושנו · וכן במלת עצום לא נמצא הקל כי אם מענין אחר והוא עוצם עיניו · ולכן נאמר שאלה הם תארים ולא פעולים וכן נאמר כי בטוח הוא כמו בוטח ושכון כמו שוכן · וכן תמצא שנשתמשו ז"ל במשנה בשני המשקלים האלה בתאר והוא היה רכוב על החמור שהרצון בו היה רוכב · והנה יצא זה החלק בבנין הזה מדרך שאר הבנינים והוא כי בשאר הבנינים לא ישתנה שם הפעול בסמיכות כמו שישתנה בזה הבנין כמו שידעת · והחלק הט"ו והוא

פעולים מורה על רבים נמצאים או נסתרים או מדברים בעד עצמם אשר פעולתם עשויה בזמן הבינוני · ופא הפעל בשוא לסבה שידעת בפעלתם · ותחסר המם כשיבואו בסמיכות כמו ויקצוף משה על פקודי החיל · יאמרו גאולי יי · והחלק הט"ז

פעולה והוא מורה על יחידה נמצאת או נסתרת או מדברת בעד עצמה שפעולתה עשויה בזמן הבינוני והוא כמו ערוכה בכל ושמורה · ובסמיכות תשוב הוא לתיו ועצובת רוח · ובאה ושברת הלא מיין שלא במנהג · ופירשו בו המפרשים שהוא חסר מבסוך · ושהרצון ושכורת חצרות ולא מיין · והחלק הי"ז והוא

פעולות   מורה על רבות נמצאות או נסתרות או מדברות בעד עצמן אשר פעולתם
עשויה בזמן הבינוני כמו עריכם שרופות אש · חמודות כזהב · והחלק הי״ח
והוא · פעול   והוא הנקרא מקור או שם הפעל אין לו הוראה
מיוחדת על יחיד או יחידה או רבים או רבות כזמן מהזמני׳ אך הוא מקושר
עם כלכותא יבא לפני הפעל׳ ואחריה אבל בזה יש בחינ׳ והן כי הוא יבא על הרוב לפני הפעלי׳
העוברים והעתידי׳ הלוך הלכת נכסף נכספת · שמור תשמרון׳ זכור תזכור ·
אבל עם הצוויים יבא לעולם מהאחר שמעו שמוע וראו ראה · ובמקומות מה בא קודם כמו כן
לפעל העבר ויברך ברוך · והנה ברכת ברך · למה העברת העביר   וכשתבא
מלת השעם בינו ובין הפעל יבא לעולם מאוחר ויאכל גם אכול אעלך גם עלה · ויבא במקום
הצווי׳ · זכור את יום השבת · הלוך וקראת עמוד פתח האוהל · ובמקום העוברים והכבד את
לבו · או השבע שבועה · ובמקום העתידים והקרב אותה בני אהרן · ובמקום השמות והחיות
רצוא ושוב שהרצון רצות ושבו והמי׳ היו הלוך וחסור שהרצון הולכים וחסרים · ובא בכתוב
של שה משקלים במשקל פעול כמו הרוג בקר ושחוט צאן׳ ובמשקל פעול בשוא הפא כמו גם
ענוש לצדיק לא טוב · עמוד פתח האהל · ובמשקל פעל בשוא הפא ופתח העין כמו שלח אצבע
ודבר און · אחרי שכב המלך עם אבותיו ויבא בתוספת הא באחרונה ויתחלף משקלו אז כפי
התחלף אלה השלשה משקלי׳ כי אותם שיבאו ממשקל פעול או פעול · הנה עם תוספת הא
תבא פא הפעל שלהם בקמץ חטף כמו ובנר נחשת לרחצה · ולרבקה בו · או בשורק כמו
לחמלה עליך · ואותם שהם ממשקל פעל בפתח העין יבאו בחירק בפא הפעל כמו לרבעת
אותה · ליראה את השם · ואם עין הפעל אות גרונית תבא פא הפעל בפתח · לאהבה את יי׳ ·
ולא יוסיפו לדאבה עוד · ואם למד הפעל אות גרונית יבא לעולם על משקל פעלה ויוליכנה
לפניה · לשמוע בקול יי׳ · הנה שמוע מזבח טוב · לזבוח את זבח · ויצא מהכלל הזה כגוע אחינו
שבא על משקל פעל ואין שני לו · ומצאנוהו ביוד נוספת באמצע · והתיכה לדריוש והדבר
שהרצון בו לדרוש ואין דומה אליה במקרא · ובבנין הפעיל מצאנוהו בתוספת יוד באחרונה ·
להושיבי עם נדיבים · ומצאנוהו בתוספת נון כאבדן מולדתי · והחלק הי״ט והוא ·
פעול   בחולם או פעל בפתח והוא מורה על יחיד נמצא מצוה על פעל מה כמו כתוב
לך את שם העם · זכור יי׳ · וכשבא עם זה המשקל מקף ישוב החולם לקמץ
חטף זכר נא שמר תם · הרס שינימו בפימו ובהפסק ישובו פתוחי העין קמוצים · שוב שכב ·
אעפ׳ שמעטים באו קמוצים בזקף הביאם בעל המסרה · ויבא בתוספת הא · וגם בזה יש הבדל כמו
שהוא במקור כי על הרוב יבא במשקלו והוא כי אותם אשר עין הפעל שלהם היא בחולם תבא
פא הפעל בהם עם תוספת ההא בקמץ חטף · ואשר עין הפעל שלהם פתוחה תבא הפא בהם
עם תוספת ההא בחירק · והדמיון למין הראשון שמרה נפשי והצילני · זכרה לי אלהי לטובה ·
ולמין השני שכבה עמי · שלחה התער · ויצאו מזה הכלל מכרה כיום · נצרה על דל שפתי ·
שבאו בחולם העין בהיותם בלא הא · וקרבה אל נפשי גאלה יבא העין בפתח מבלי הא · קרא
את השמע · וכשיבאו בהפסק פתוחי העין תשאר הפא בשוא · העמק שאלה · יסודרום ירשה ·
ונכר באו בלא הפסק · שמעה יי׳ סלחה וזולתם מעשיכם פעמי׳ יבאו בכתוב צוויים אשר הכונה
בהם הוא הבינוני כמו שישו ושמחו · באו בית אל ופשעו ·

פמח בהמד בילדותך · והעד סוף הפסוק · ואלה הדבורים יבינם השומע מרמיזות המדבר וחלוף תנועת קולו · והקורא יבינם מטבע הכתוב והחלק העשרים והוא ·

פעלו מורה על רבים נמצאים מצוים כדבר מה · וכשלא תהיה עין הפעל גרונית תבא הפא בחירק · זכרו הו:ת משה עבדי · שמעו שמו:ע אליו · דרשו מעל ספר יי · או בקמץ חטף כמו ש:בו אותה · חרבו מאד · ואם עין הפעל גרונית תבא הפא בפתח להרחיב גם עליה · ובחולם הפר האחד ושחטו הפסח או בסגול כמו אה:ו את יי אחיו לנו שועלים ובבא המלה הזאת בהפסק תבא בה עין הפעל בחולם והפא בשוא גם ליגסלן · לא יהיה גזורו איש גלוליו לכו עבודו ופעמים בקמץ הדרשים שמעו והחלק הכא והוא ·

פעלי מורה על יחידה נמצאה מצוה על פעל כה וכשלא תהיה עין הפעל גרוני תבא הפא בחירק שבבי עד הבקר שמעי בת וראי או בסגול חשפי שובל או בקמץ חטף מלכי עלינו ובזקף נילי · ושמחי האומר לצולה חרבי ובא קמצינא ליבאוב מפואר והחלק הכב והוא

פעלנה או **פעלנה** נמצאות מצוות על פעלמה הגודנה שקים ספודנה · שמענה נשים · ובא בלא הא שמען קולי ·

ובמשקל אחר קראן לו ויאכל לחם · והחלק הכג והוא

אפעול מורה על יחיד מדבר בעד עצמו בין זכר בין נקבה שפעולת כל אחד מהם בזמן העתיד · והאלף תוספת בזה הבנין היא לעולם בסגול · ארדוף אשיג · ארעה צאנך אשמר ופעמים העין בפתח כמו שהוא בצווי · כי אין הבדל בין הצווים והעתידים כי אם בתוספת אותיות העתידים · ולכן מה שבא שבא בצוויים בחולם העין יבא כמו כן בעתידים בחולם העין ומה שבא בצוויים בפתח העין יבא בעתידים גם כן בפתח העין אעף שבמעשים מזה מצאנו בשני המשקלים יחד כמו זאב יטרף · פן ישרוף כאריה · ודרכו יחפץ · בי לא אחפוץ ובא בתוספת הא אשמרה דרכי · אזכר האלהים · ופ:מים בקמץ חטף ואשקלה להם את הכסף · אשקטה ואבישה · והחלק הכד והוא ·

יפעול מורה על יחיד נסתר שפעולתו לזמן עתיד ותבא כמו כן עין הפעל בחולם כמו יזכור כל מנחותיך · או בפתח כמו ישתה וישכח רישו · והחלק הכה והוא

תפעול מורה על יחיד נמצא שפעולתו לזמן עתיד ותבא כמו כן עין הפעל בחולם או בפתח כחביריו והחלק הכו והוא

נפעול מורה על רבים או רבות המדברים בעד עצמם שפעולתם לזמן עתיד ושמושו בנקודה כחביריו והחלק הכז והוא

יפעלו מורה על רבים נסתרים שפעולתם לזמן עתיד וכשעין הפעל היא אות בלתי גרונית תבא בשוא כמו ישמחו וירננו לאומים ובהפסק או בהעמדת טעם תבא העין בחולם בשלח יפולו · אשר יעבודו · ואשר הם מגזרת פעל תבא העין בקמץ · ואם באה אתנח והקמץ ובזקף ג"ב באו בקמץ חרדות ילכשו · כל שולליה ישבעו · נבא ישלי:ו אהלים לשודדי קמץ [illegible] לעל קריאת היוד · ויבא בתוספת נון ההן להם ילקוטון · מלכי צבאות ידודון · והחלק הכח והוא

תפעלו מורה על רבים נמצאים שפעולתם לזמן עתיד וכל שמושו כשמוש הקודם אליו · והחלק התשעה ועשרים והוא

תפעול מורה על יחידה נסתרת שפעולתה לזמן עתיד · וכבר ידעת שהיא משותפת

שמושו בשמוש הקודם אליו ״ והחלק התשע ועשרים והוא

תפעול מורה על יחידה נסתרת שפעולתה לזמן עתיד וכבר ידעת שהיא משותפ׳ עם הזכר תמצא במעמד בכל שמושיה ׳ והחלק השלשים והוא

תפעלי מורה על יחידה נמצאת במעמד אשר פעולתה לזמן עתיד והוא והעין בשוא למען תזכרי ובפת׳ ׳ וכתפס׳ העין בחולם אל תחשוכי ״ ובא בשורק לא תעבורי מזה ׳ ואשר הם מגזרת פעל הע׳ין בקמץ ״ כי בושת עלומיך תשכחי ׳ ולתימן אל תכלאי ובא בתוספת נון ״ וכה תדבקין עם נערותי ׳ והחלק השלשים ואחד והוא

תפעולנה מורה על רבות נמצאות במעמד או נסתרות שפעולתן לזמן העתיד ״ ועין הפעל בחולם כמו בצל דל׳ ותה׳ תשכונה ״ שהדגש במקום נון השרש ״ או בפתח כמו ועיני גבהות תשפלנה ׳ כרשא תפרחנה ״ ובא בלא הא כי כן תלבשן בנות המלך ׳ ומצאנוה ביו״ד ויחמנה הצאן ׳ ויישרנה הפרות ׳ מגוי יעמודנה ׳ ומצאנו תקבו׳ בשמוש הזכרים הנסתרים ׳ וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן ׳ כי יצאו בנות שילה ׳ גם מצאנום בשמוש הזכרים הנמצאים ׳ ותקרבו עצמות עצם אל עצמו ״ ואל מגוהיך עלי תבטחו ׳ ובכאן נשלמו כל חלקי הבנין הקל ׳ ומזה תקח דמיון לשאר הבנינים כדי שלא יכפל הדבור בכל בנין ובנין ׳

הפרק הששי

בבנין פעל הדגוש ״ דעות אנשי זאת המלאכה חסמ נתחלפו׳ בסבת דגשות זה הבנין ׳ כי יש מי שאמרו שתכלית הדגש בו לתשלום תנועת אשר היה ראוי לבא אחר החירק שבפא הפעל כמו שבא נח אחר הקמ״ץ שבפא הפעל במלת שמר בבנין הקל ובזולתה מהמלות ׳ ואמרו שהמלות שבאו בלא דגש : כזה הענין יוכיחו שבא הנח בהם תמורת הדגש כמו ואביכן התל בי ׳ אל יוסף פרעה התל ״ ויש אומרי׳ שסבת דגשות זה הבנין הוא לחסרון אות מה ולא לחסרון הנח ׳ אחר שתתמיד הדגשות הזה בכל חלקי הבנין העוברים והעתידים ׳ ואמרו שכוונת בעל הלשון היתה להבדיל בבנין זה מהבנין הקל בשיהיה זה לעולם מורה על הפעלים יוצאים לשני לבד ׳ ולפי שבהבדל זה אינו מתחלף מאד מבנין הקל לא רצה לתת הסימן לזה כי אם בכפול את אחת מאותיות הגזרה והיא עין הפעל ״ ולהקל עם השמוש אחה הנה׳ יחדגש בתכרתה ׳ ולפי דעת אלו היה ראוי לומר דבבר שכבר וכן בכלם ״ ובעלי זאת הדעת הם מי שאמרו שהוא על מרובע הנח תמורה זה הבנין בגזרות נחות העין כמו שיהעת ושלש בכפל חלמד להיות אות אחרונה מגזרה אשר הדגש המנח על חסרון האותיות בלתי ידאוי לבא בה ׳ ולפי שבעלי זאת הסברא הם ראשוני המדקדקים וחשבו יהם אין לשום לב למה שאמרו בזה האחרונים ״ ועוד יש הבדל בין האחרונים באופן תנתה חמ׳תים לכל מיני הפעלים כי הקדמונים כלם תיתו הרמזן לכלם באותיות פעל ׳ ותנה הר״אבע׳ בספר מאזנים ובספר צחות ימאן זהו ויאמר שהבנינים שהם דגושי העין לא נוכל לתתם ומונם באותיות פעל אחר שעין הפעל היא אות בלתי מקבלת הדגשות ׳ ועם כל זה נתן מ׳הגם כדי שלא לצאת מעקבותם ׳ ותנה הר״דק נתן סמנים לכל הבנינים זולתי בנין הקל באותיות פקד ואמר שבחר בהם לפי שימצא בגזרה הזאת רוב הבנינים ״ כי ימצא זה מן הבנין הקל וי״י פקד את שרה ׳ ומבנין הדגוש מפקד כלי מלחמה ״ ומשם פעל ומאז הפקיד אותו ומבנין נפעל ולא נפקד ממנו איש ׳ ומהפעל המפקדים ולבד מבניםן ׳ והאפד התפס עליו בגם

ואמר

בזה ואמר שזאת הגזרה רצוני גזרת פקד היא משותפת ושהיא כוללת שבע גזרות מתחלפות
אשר הביא אותן ר' יונה בהקדמתו לספר השרשים ואמר שבזה תהיה המעדת רגל למעיינים
שאולי יחשבו שהם כלם מגזרה אחת והאריך בזה מאד ואלה הם התחכמיות בלתי מועילים
כי מה יתן ומה יוסיף חלוף ההבנות לנדון שלפנינו אשר הוא רבחת אותיות מה לדמיונו על
ומה המעדת רגלים היא זאת והאמת שהוא עשה בזה כהוגן ושמן הראוי הוא להמשך אחריו
בזה ולכן הסכמתי להניח דמיונים לכל הבנינים הנשארים בגזרת פקד והנה חלקי הבנין הזה
הם שנים במספר לחלקי הבנין הקל והם אלה הפעל שעבר פקד פקדת פקדתי
פקדו פקדתם פקדנו פקדה פקדת פקדתן שמות הפועלים מפקד מפקדים כפקדה או
מפקדת מפקדות שמות הפעולים מפוקד מפוקדים מפוקדה או כפוקדת מפוקדות
המקור פקד הצווים פקד פקדו פקדי פקדנה העתידים אפקד יפקד תפקד נפקד
יפקדו תפקדו תפקד תפקדי תפקדנה והנה החלק הראשון כזה הבנין בא על שני פנים
אחד מהם פא הפעל בחירק ועין הפעל בצירי והשני עין הפעל בפתח ומשל הא' אזן
וחקר תקן ומשל השני אבד ושבר בריחיה ואם עין הפעל תהיה אחת מהאותיות הבלתי
מקבלות הדגש והן אותיות אחה"ע תבא אז פא הפעל בצירי להוליד נח תמורת הדגש כמו מאן
בלעם הלוך עמנו נהלת בעזך ולא אחר הנער ובאו בלי תשלום הדגש נאר מקדשו
שחת מבצריו וסדר את הבית וזולתם מעטים ובאו שלא כמשפט ואביכן והתל בי אל
יוסף פרעה התל שהיו ראויים לבא כמו ויהתל בהם אליהו ואם למ"ד הפעל היא אות גרונית
ישתלו פתח בין הצירי ובינה להרחיב מוסר מלכים פתח ופעמים כשאר בפתח לבדו פתח
המדבר שלח את העם

ושמות הפועלים והפעולים יבאו בתוספת מם מפרק הרים ומשבר סלעים אל
יתהלל חוגר כמפתח נכבדות מדובר בך מעולפת ספירים מחטבות
תבנית היכל **והמקור** והצווי באו על משקל אחד עם המקור והכמו שהוא בכל
הבנינים כי אין הבדל בין שלח אצבע ודבר את המקור לדבר נא באזני
העם הצווי ובאו שניהם בתוספת הא ויכפתי ליסרה אתכם כי טוב זמרה אלהינו מקורות
ספרה נא לי צווי ובא המקור על משקל העבר אתה חלץ את האבנים ובשקל אחר יסר יסרני
יהוה ובא הצווי בפתח בעין הפעל כתר לי זער בלע יי פלג לשונם ואותיות **העתידים**
יבאו בזה הבנין לעולם נקודות בשוא אספר כל עצמותי ידבר נא עבדך דבר
תדבר מרים ואהרן ונספר לו ואם עין הפעל אחת מאותיות אחה"ע תבא הפא קמוצה
להורות על הדגש תעדר אם מאן ימאן אברך את יי ומעטים באו בפתח כמו לא תפאר
אחריך ינאץ יי וזולתם מעטים ובאו בתוספת הא אדברה וירות לי ואחלצה צוררי ריקם
ובאו מוקלים שלחו באש מקדשיך ומלטו לי בקנאו את קנאתי הללויה אבקשה את
שאהבה נפשי וזולתם ובאה מלה אחת זרה בזה הבנין והיא כי כלו מקללוני ואמרו בה
המדקדקים שהיא מורכבת משני פעלים נסתר ומדבר בעד עצמו כי הוא כנוי אל הנסתר והנון
היוד אל המדבר בעד עצמו וכן באה מלת צמתותוני זרה ואמרו שבא כן להורות על חוזק
הפעולה **ושלא** הוזכר שם פועלו מזה הבנין והוא הנקרא בשם פועל ירוץ מרוצתו
ברגשות עין הפעל וחלקיו הם אלו פוקד פוקדת פוקדתי פוקדו

פוקדו פוקדהם פוקדנו · פוקדה פוקדת פוקדתן ״ התארים פוקד פוקדים פוקדה פוקדות ״
המקור פוקד ובאותיות בכל״ם כפוקד כפוקוד לפוקד מפוקוד · אין בו צווי ״ העתיד אפוקד
יפוקד תפוקד ״ נפוקד יפוקד יפוקדו תפוקדו ״ תפוקד תפוקדי תפוקדנה ״ העבר פא הפעל כשורק
או בקמץ חטף · העין בפתח ילד יולד לנו ״ כי לוקח עמי ״ ובהפסק בקמץ · ובאו בזקף ועיר
בגויים שולח · בארמון נושש · מעוצר וממשפט לוקח · ובא בתוספת הא וכל עצי השדה
עליו עולפה ״ ויש אומרים שהוא תאר ״ · ואם עין הפעל אות בלתי מקבלת הדגש תבא הפא
בחולם להורות על הדגש · ומורקו שוטף · כי גורשו ממצרים ״ דועכו כאש קוצים ״ שמה
מועכו שדיהן · ועם החית לא נשתזו ״ ורחמתיאה לא רוחמה ״ ובמים לא רוחצתי · ומלת
זורמו מים · יש שאמר שהוא מפעל המרובע · ויותר נכון שהוא ממי שלא נזכר שם פועלו ·
ע״ם כי גורשו ממצרים · וכן כמוץ יסוער מגורן ״ פירוש הרד״ק שהוא כמו כי יסוער ״
ושהחולם מקום שורק והצרי מקום פתח · ופה הדקדק כי לא נמצא בפעל המרובע פעל שלם
כמו שתדע ״ התאר ״ עין הפעל בקמץ לנער היולד ״ אם תראה אות לוקח ״ והנה אינו
אוכל ורוממיהם · וזהו ההבדל אשר בין שמות הפעל העבר לשמות התארים כי כל השמות ה
בקמצים ״ המקור פוקוד כמו כי גונוב גונבתי · והר׳ יונה אמר כי השורק בו מקום פתח וה״או
בו ·ב· כמו יסור יסרני ״ ודעתו להוציא המקורות ממי שלא נזכרו שם פועליהם ״ ושבחוה
האחרונים ״

העתידים הם כשוא במו כן · ואין לעתידים על העוברים סימן אחר · זולתי
אותיות העתידים לבד · וכבר ידעת שהרד״ק וקצת האחרונים הניחו
פועל ופעל בנינים בפני עצמם · ואין ספק שעשו שלא כהוגן ״ וזה שאין ראוי שיקרא בנין
כי אם אותו אשר יוכלו לבנות ממנו כל חלקי הפעלים ״ והנה בשני אלו נפלו הצוויים כי לא
יתכן לבא צווי במי שהוא לעולם פעול מזולתו · והתימה מהרד״ק שהוא כתב זה הענין
בעצמו ולא השגיח בו · והראוי אם כן להניח אותם כמחלקים מהבנינים אשר יקבלו הפעלות
ולא שיונחו בנינים בפני עצמם · והאבי מרוב המדקדקים לבנות בנין פעל הדגוש מהגזרות
אשר באו בכתוב על משקל פועל ״ ואע״פ שלא נמצאו בדגוש בכל המקרא ״ והדמיון לזה
כי בעבור שמצאנו טובעו בים סוף מהפועל נבנה ממנו בנין פעל הדגוש ונאמר טבע טבעת ·
ואע״פ שלא מצאנוהו במקרא וכן נשתמשו בו מסדרי התפלות ואמרו וזדים טבעת ״ ולפי דעת
קצת נעשה במו כן בשלא הוזכר שם פעלו מהפעיל והוא שאחר שמצאנו · וכי יותן מים על
זרע ״ היוקח מגבור מלקוח נוכל לבנות בנין הפעיל על הגזרות האלה · ואם לא נמצא הותן
ולא הלקיח · ולא אבה ר׳ שמואל הנגיד כזה הדבר האחרון ·

הפעל הו׳ בבנין הפעיל · כבר ידעת שהשמוש המיוחד לזה הבנין הוא להורות על
הפעל אשר יעשה הפועל בזולתו על ידי אמצעי ״ ולפי זה הניחו בו שתי
אותיות נוספות להורות על ההתעברות הזה והן הה״א והיו״ד ״ וחלקי הבנין
הזה הם במספר חלקי הבנינים הקודמים והם אלה ·

הפקיד הפקידה הפקדת · הפקידו הפקדתם הפקדנו ״ הפקידה הפקדת הפקדתן
שמות הפועלים · כמפקיד מפקידים מפקידה או מפקדת מפקידות ״ שמות הפעולים מופקד
מופקדים מופקדה או מופקדת מופקדות ״ המקור הפקד או הפקיד · הצווי ״ הפקד הפקידו
הפקידי

אפקידו הפקדנה" ובעתידים אפקיד יפקיד הפקיד׳ נפקיד יפקידו הפקידו" תפקיד הפקידי הפקדנה׳ והנה בפעלים העוברים לעולם תבא הא הבנין בחירק" הפקיד אותו׳ השבית גואל הגביר ברית" בתנאי שלא תהיה פא הפעל אות גרונית כי אז תבא בסגול או בפתח כמו שתבא פא הפעל ואת העם העביר אותו לערים׳ והעמיד אותם" והעברת שופר תרועה׳ והעברתם את נחלתו׳ ויצא מזה הכלל ולא הכלמנום" ואם למד הפעל היא אות גרונית יולידו נח לפניה׳ במשפט השמיע את מחנה ארם׳ ובחורי ישראל הכריע׳ ומלת והזניחו נהרות היא זרה׳ והמדקדקים תקנוה בפי יכלתם׳ ואין גם אחד יכתוב בהדבר שראוי להשגיח בו ׳ והשב לומד במלות כאלה שלא נודע אצלנו סבה לזרותן משנכתוב בין דמיונות כאשר יעשו רבים"

והנה

שמות הפועלים והפעולים באו בתוספת מם והא הבנין נעדרה בהם שלא להרבות באותיות השמוש׳ והמם באה בשמות הפועלים בפתח׳ הוא המשביר׳ מזכיר לבונה׳ מקבילות הלולאות׳ והנה פתחות המם באלה הוא הפתחות אשר היה ראוי לבא ברא הבנין הנעדרה כי היה ראוי לבא והמם בשוא בכלם אם היו באים ברא ולומר מהשביר מהזכיר" וכן בכלם ובשמות הפעולים תבא המם בשורק או בקמץ חטף משכב על בטהו" מוקטר מוגש לשמי׳ שש משזר" וזוכת משחת" ופעמים יבא בקמץ רחב׳ והוא כשפא הפעל אות גרונית" מעמד במרכבה" בתוך עריכ מחרבות" ובא כהא הבנין" לארבעתן מהוקצעות" והנה המשוררים הם מטילים הרא הזאת בשמות הפועלים והפעולים פעמים רבות כדי שיבאו ש׳ משקליהם מתוקנים כפי שרשי מלאכתם ובאה מלת מבליגיתי קשה בדקדוק׳ והראב״ע כתב שהיא מלה מרכבת מפועל ומפועלת׳ כלו׳ אם יש מבליג ומבלגה אוהי על יגוני׳

והנה

המקורות יבאו בפתח בהא הבנין ברוב׳ והעין בחירק׳ ובהקהיל את הקהל" עת להשליך אבנים׳ ובהאריך הגנן׳ ופעמים תבא העין בצרי השכם ודבר" והכבד את לבו" השבע השביע׳ ופעמים יבאו המקורות על משקל העוברים והענין יבדיל ביניהם" גנון והציל פסוח והמליט" וכן עם הבנויים עד השמידך אותם׳ עד השמידו אותך" וכשבא עם המקור אות משמשת החסר הא הבנין לפעמים ויטילו תנועתה על אות השרות לשמיד מעוזניה" לשמיע בקול תודה׳ כי תכלה לעשר" משפטם להשמיד להשמיע להעשר׳

ובבינוניים

תבא העין בצרי על הרוב׳ השכם בבקר׳ החזק מגן וצנה׳ העמד המצפה" ועם הבנויי׳ תבא בחירק" השליכהו ארצה" הזכירני נשפטה יחד" החזיקי מלכן׳ ותבא לפעמים בפתח" הישר לפני דרכך׳ ובהפסק כפך מעלי הרחק׳ ומתניהם המיד המעד" ובא בתוספת הא׳ האזינה אלהים" הקשיבה לקול שועי"

ובעתידים

יבאו האותיו׳ הנוספות בפתח לעולם והא הבנין נעדרת בהם לסבה שנזכרת בבינוניים" וסבת פתחות האותיו׳ היא בעצמה סבת פתחות המם בבינוני׳ שמן הראוי היה לבא האותיות האלה בשוא בבואן עם הא הבנין" ובהעדרה הושלה תנועתה עליהן" והמקומות אשר תבא הרא בהם יוכיחו כמו הלותיולי יהושיע׳ על כן עמים יהודוך׳ אף על פי שלא באה לשלמים לכבדות הדבור" והנה העין הפעל תבא בחירק׳ אזכיר רהב ובבל ללשונינו נגביר" ובא בתוספת הא אחבירה עליכם במלין" אשכימה לברבי" ובמקומות מעטים מצאנו העין בשוא וידבקו גם המה׳ וידרכו את לשונם קשתם׳ ואם למד הפעל גרונית יולידו נח לפניה" בי לא יצמיח׳ ובחבל תשקיע לשונו׳ ופעמי׳ ישמיטו הנח וישאר הפתח׳ אל

יבטח אתכם חזקיהו ״ ונצמת יי׳ אלהים ״

ואמנם ש״א הזוכר שם פעלו מזה הבנין והוא הנקרא בשם הפעל והוא נוהג מנהג פעל
עם הבנין הדגוש ״ ולא נמצאו התארים במשקל הפעל העבר ממנו כמו שנמצאו
בפועל ״ והרד״ק כתב שנוכל לעשות אותם אם נרצה ״ ואין ספק שטעה ״ וזה כי אותם שבאו
במשקל פועל הם שמות בלא ספק ״ וא״ו והבוה ״ וכן הביאם הוא עצמו בשער השמות ״ והנה
אנחנו נוכל לבנות כל חלקי הבנין בעבור פעל אחר שנמצא ממנו כמו שידעת ובתנאי שיהיה
סדרנו שיקבלם ״ והנה שני אלה אינם מקבלים כל חלקי הפעלים ״ גם אם נעדרו מהם הצווים
מכל שכן שלא נמציא התארים לא גם נאור על משקלם ״ והנה הרא״בע בספר מאזנים כתב זה
לשוננו אם מצאנו התאר מלה אחת מצטרפת בכל בניינו הוא פעל עבר נוכל לעשות ממנו העתיד
ומהפך הדבר ״ רוצה מאשר לא נקרא שם פועלו מהכבד הנוסף ומהדגוש שלא יאמר מהם
בעתידים הוא מהיודוע זה ז״ל עד כאן לשונו ״ והנה ראה שהוא בעבור שלא מצאנו שנשתמש
הכתוב בשלא הוזכרו שמות פועליהם באותיות איתן בעתידים כי אם ביו״ד והת״ו לבד ולא
בשתים באל״ף והנון עם היות כלם כמני העתיד אבר שלא נשתמש אנחנו בהם ״ כל שכן
שנשתמש בשמות ש״א נשתמש בהם הכתוב ״ והנך רואה מסברת הרא״בע שאין אלה במדרגת
שיוכלו להקרא בנינים ״ והנה הרמין אל מה שבא מאלה כמו קרא ״ דברת מנחה ״ השברתי
קרתי ״ ותהי ירם ״ שבאו בזה מקורות והם מן זה לא חהלת ״ רדהו השכבה את ערלים ״
אבל לפי סברת הר׳ יונה נאמר שבאו הקמץ בהם מקום פתח והם אם כן מקורות מההפעיל ״

והעתידים כליל תקטר ״ ותשלכי על פני השדה ״ ואם פא רפ״א היא אות גרונית
תבא עליה או העתיד בקמץ רחב ״ ותבא הוא בקמץ חטף וזבח לאלהים
יחרם ״ יחרם כל רכושו ״ יעמדתי לפני יי׳ ״ ובאו בזה התארים לבאר הקריאה כי היה כבד על
הדבור להבליע האותיות הגרוניות אחר הקמץ חטף או השורק ״ וכבר ידעת כי עתיד ההפעיל
היה ראוי לבא עם אות הה״א נת בפתח לולא שהשמיטו הא הבנין והושלה תנועתה עליהן ״
והנה הדין הזה בעצמו קרב לעתידי הפעל כי היה ראוי שיבאו אותיות העתידים נקודות בשוא ״
וכשנעדרה הה״א השליך הקמץ עליהן ואתה אם תרצה לדבר בהא עם אותיות העתיד תוכל
לעשותו וכן יעשו המשוררים כמו שהראה ר׳ שלמה המשורר שכתב באזהרות שלו ״ והגותר
באח ״ יהושלך על אורים ״ והנה במקום אחד לבד בכל המקרא מצאנו שבאה אלף נהיה
בשלא הוזכר שם פעלו מההפעיל והוא מבטן לקבר אובל ״ ואף גם זאת לא באה כי אם בנחים
ואין לעשות ממנה הקש ״ והנה הר׳ יוסף קמחי נשתבש מאד בזה בספר הזכרון שה... אבל
אותיות א״ית כפועל ופעל ואתה לא תטעה בזה אחרי ראותך סברת הרא״בע האמיתית ״

הפרק הח׳ בבנין פעל הכבד ״ הנקרא מרובע ״ הנה הבנין הזה כמו שידעת לא חסר
אלא בעבור שלא היינו יכולים להשתמש בבנין הדגוש בפעלים נחי העין ״
ועל כן לא בא ממנו בפעלים השלמים כי אם מלות מועטות כמו זאת הנעריכי ודעתי ״
האופן לא אש לא נפח ״ מלשני בסתר רעהו ״ למשופטי אתחנן ״ כמוץ יסוער מגורן ״ וזורמו
מים עבות ״ והנה הרא״בע מאן לקחת מאלה כי אמר שאין ראוי להקרא בנין למי שלא בא
ממנו בכתוב לאלפים ולמאות ״ והנה אנחנו נמצא מזה הבנין בגזרות הנחות פעלים אין מספר
ובשלמים ארבעה או חמשה לבד ״ לכן אמר שהוא בסלה ידעתי באה במקום האו״ת מההפעיל

שבאה מלת תאוכלהו מפוארה בעבור אות הגרון · וכבר ידעת הפירוש והנכון בזורמו מים ובי בוער · והשנים האחרים הם שמות ומשקלי השמות הם משתנים · ולכן הוא גוזר שאין מזה הבנין בפעלים השלמים דבר · ומן הראוי הוא אם כן לאחר הדבור בו עד שנדבר בנחי העין בעזרת האל ·

הפרק הט׳

בבנין נפעל · הנה יראה בתחלת המחשבה ששמוש הבנין הזה הוא שוה לשמוש מי שלא הוזכרו פועליהם · והאמת שדינו ודין הקל העומד הם שוים בתמדה אלא שבבנין הזה יתכן היות הדבר הנפעל עשוי מעשה אחרים או מיד עצמו על שיהיה הפועל פועל בעצמו · ולכן באו בו הצווים מזה הצד מה שלא באו במי שלא הוזכרו פועליהם כי שוה הוא בענין שתאמר שמור את עצמך או אם תאמר השמר · אבל לפי שיש גזרות בכתוב שלא נוכל לעשות בהם זאת הבחינה כמו אם גנוב יגנב באש תשרף · חשב הרד״ק שדינו ודין אשר לא הוזכרו פועליהם הוא שוה · וכבר השיג עליו הג״פ ד״ו ונכיח בטענות אמתיות שאין הדבר כמו שחשב והאריך בזה בפר״יא מספרו · יעמד עליו מי שירצה יזהר מזה השעור · ופעמים באו גזרות בו שידמה מענינם שהן גזרות יוצאות והן ונחלצו מאתכם · נשברתי את לבם הזונה · ונשפט אותך ואחרים זולת אלה · ויש מן המדקדקים שלא הרחיק היות אלה הגזרות יוצאות בזה הבנין ואחד מהם הוא הראב״ע · ויש מי שפירש אותם באופן מסבים אל דרך בודדות · ודע שהוא כמו שבגזרות העומדות בבנין הקל שמות הפועלים בהם הם כמו תארים אחר שלא תצא פעולתם אל פעולים מחוץ כמו כן בזה הבנין שמות הפועלים הם ית בעצמם שמות הפעולים והם בדמות תארים · ואם כן יחסרו מחלקי הבנינים הקודמים בבנין הזה ארבעה ונשארו אם כן שבעה ועשרים והם אלה · נפקד נפקדת נפקרתי נפקד ו נפקדתם נפקדנו · נפקדה נפקדת נפקדתן · התארים · נפקד נפקדים נפקדה או נפקדת נפקדות · המקור הפקד · הצוויים הפקד הפקדו הפקדי הפקדנה · העתידים אפקד יפקד הפקד · נפקד יפקדו הפקדו · תפקד תפקדי תפקדנה · והנה הנון הנוספת בזה הבנין היא להורות על הפעלות ובאה נראית בכל חלקי העבר והתארים והיא נקודה לעולם בחירק בעוברים ובתארים זולתי כשתהיה פא הפעל אות גרונית · ועין הפעל בעוברים היא פתוחה · ובתארים קמוצה · והדמיון לעוברים נשבר לבי בקרבי · ולא נפקד ממנו איש · ולתארים לב נשבר ונדכה · והוא נכבד מכל בית אביו · ואמנם כשיבא התאר סמוך יבא גם כן בפתח כמו נלעג לשון · ונאמן רוח מכסה דבר · וכשיבא הפעל העבר במקום הפסק יבא קמוץ כמו התאר ומעטים באו קמוצים בלא הפסק והם נפרד מקין והעם לא נודר · וזולתם מעטים · ואם פא הפעל אות גרונית תבא נון הבנין בסגול ופא הפעל בשוא וסגול · נאחז בסבך · מלך לטורח נעבר · והנה בין סימן היחידה בזמן העבר ובין התאר אין הבדל בנקוד · אבל יוכר בנו באופן הקריאה · והוא שסימן היחידה העבר הוא מלעיל כמו אחת מהנה לא נשברה · והתאר הוא מלרע זבחי אלהים רוח נשברה ·

והמקור והצווי · באו בתוספת הא ברא׳ אנה · וכתב הר׳ משה הכהן כי הוצרכו העברים להוסיפה הא בעבור נון הבנין המובלע בעתידים שאמרו אפקד יפקד · והנה יש לנו הנועה בתחלה ואחרי כן יבולע הנון כדגש ואם יאמרו פקד איך ידגישוהו עד שיבולע הנון על כן הוצרכו להוסיף הא · והראב״ע הוא מזאת הסברא כמו שכתב

שכתב בספר צחות׳ והדמית למקורות כי המלט אמלט אל ארץ פלשתים׳ להקהל ולעמוד על נפשם ״ ואם פא הפעל אות גרונית תבא ההא בצרי לתשלום הדגש אשר היה ראוי לבא כפא לא עת האסף המקנה׳ האספו ונבאה׳ ופעמים תחסר ההא בבוא עם המקור אות משרתת ויטילו תנועתה על אות השרות ״ ובכשלו אל יגל לבך ״ בעטף עולל משפטם ובהכשלו כהעטף ׳ ופעמים יבאו המקורות בנון הבנין כשאול נשאל נשאל דוד׳ ונשלוח ספרים ״

והאותיות העתידים יבאו לעולם בחירק זולתי האלף שתבא בסגול ״ ועשו זה כדי שלא תתערב עם קריאת היוד אם תבא גם כן בחירק׳ והדמיון לכלם ומפניך אסתר ״ אם יסתר איש וזרועי מקנה תשבר ״ כי נסתר איש׳ ופעמי׳ תבא אלף העתידי׳ בחירק כחברותיה׳ אשר אועד לך שמה ״ יאבד יום אולד בו ״ אמלט אל ארץ פלשתים ״ אנכי אשבע׳ ובכלם עין הפעל בצרי והפא בקמץ ׳ ובאו בתוספת הא ואנקמה מאויבי ״ ואנקמה נקם אחת ״ ופעמים תבא עין הפעל בפתח וכל מקנך תמכר ״ ויועץ המלך ׳ ואם פא הפעל גרונית תבאנה אותיות העתידים בצרי לתשלום הדגש׳ יאסף אהרן׳ ותעצר המגפה ״ תאלמנה שפתי שקר ׳ ועם הרוש בדגלים תרמסנה ״ ואם למד הפעל אות גרונית יולידו נח לפניה וביום החדש יפתח ״ ופעמים ישאר הפתח לבדו ׳ ותבקע האדמה ״ כי לא תשכח מפי זרעו ׳

הפרק הו׳ בבנין התפעל׳ כבר ידעת שזה הבנין הוא על הרוב שוה בשמושו אל הבנין הנפעל והוא בהיות הפועל פועל ונפעל בעצמו׳ ועל כן תמצא לאנקלוס תמיד משוה אותם ״ כמו שנמצא שהשוה אותם רבותינו באמרו אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים ״ הנך רואה היאך השוה תטמאו שהוא התפעל לנטמאו שהוא נפעל׳ אבל עם כל זה יש לבנין הזה סגולה מיוחדת והיא שבו יחקו וידמו הדברים אשר אין להם מציאות חוץ לנפש כמו שכב על משכבך והתחל שהר צונך ועשה עצמך כחולה ״ וכן התאבלי נא ר״ל עשי חוקי האבלות ״ מתכבד וחסר לחם׳ מראה עצמו נכבד ׳ וכבר ידעת כל זה ׳ והנה חלקי הבנין הזה הם כמספר חלקי הבנין הנפעל והם אלה ״

התפקד התפקדת התפקדתי ״ והתפקדו התפקדתם התפקדנו ״ התפקדה הפקדת התפקדתן ״ התארים מתפקד מתפקדים מתפקדה או מתפקדת מתפקדות ״ המקור התפקד׳ הצוויים התפקד והתפקדו התפקדי התפקדנה ״ העתידים אתפקד יתפקד תתפקד׳ נתפקד יתפקדו תתפקדו ״ תתפקד תתפקדי תתפקדנה ״ הנה לפי שהבנין הזה הוא מתחלף לשאר הבנינים בשמושים שידעת ׳ הוסיפו בו שתים אותיות על האותיות היסודיות ודגשות בעין הפעל ״ והוא הבאה בפעלים העוברים תבא עליהם בחירק ׳ והיו בשוא נח בכלם ׳ ופא הפעל היא בפתח לעולם׳ זולתי כשעין הפעל תהיה אות מאותיות אחהרע הבלתי מקבלות הדגש כי אז תבא על הרוב בקמץ׳ ועין הפעל פעמים תבא בצרי כמו התהלך נח׳ ובא והתפלל אל הבית הזה ״ ופעמים תבא בפתח כמו אל תתהדר לפני מלך׳ ואל תתחכם יותר ״

והמקורות והצוויים הם בזה הבנין על משקל הפעל הנזכר ליחיד הנסתר אין הבדל ביניהם כי אין הבדל להתהלך לפני אלהים ״ התהלך לפני׳ לא תוכל להתעלם ״ והנה הוא הפול בבינוניים ובעתידים כדי שלא להרבות באותיות השירות כמו שידעת׳ והנה הבינוניים יבאו בתוספת מם מתהלך בתומו צדיק ״ מתרפקים על הדלת״

מתרפקת על דודה · ופעמים תחסר התיו בבינוניים מדבר אליו · ולקח למטהר · משפטם
מהדבר · מהטהר · וכבר ידעת שבאשר יחסרו את מה שמורה על הבנין בשמות הפעלים
שילו תנועתה על המ״ם אם הם מאותם אשר מדרכם לבא במ״ם · והנה זה בעצמו תקון
בתנועת המ״ם הבאה באלה הבינוני׳ שהיא בחירק אשר היה מדרכו לבא בה״א הבנין ובהעדרה
הטילוה במ״ם אשר היתה ראויה לבא בשוא בבואה עם הא׳ הבנין · אבל עם היות שדענין הוא
כן לא נוכל לשום הוא עם המ״ם באלה הבינונים כמו שעשינו בבינוני מההפעיל ·

זהנה תי״ו הבנין תקדם לפא הפעל בכל הגזרות זולתי באותן אשר פא
הפעל שלהן היא אחת מאותיות זסצר״ש הנקראות אותיות השריקה
כי אז תקדמנה אלה לתי״ו הבנין · אבל בזה יש בחינות · וזה כי כשתהיה פא הפעל שין או סמך
אז תבא תיו הבנין מאוחרת להן · ואמנם אם תהיה פא הפעל צדי או זין אז ינוחו תמורת
התיו טית או דלת · וינוחו הטית עם הצדי · והדלת עם הזין · והדמיון לאותם אשר באו
עם אותיות שין וסמך וישתמר חקות עמרי · ויסתבל החגב · ולאותם שבאו עם הצדי
מהנדבר ומהנגשרק · וילכו ויצטירו · ואמנם עם הזין לא מצאנו מלה בלשון הקדש
מהבנין הזה · ואמנם מצאנוה בלשון ארמי והיא הזדמנתון למימר קדמי · והנה אחר שמצאנו
שנשתמש הלשון הארמי בגזרות אשר פא הפעל שלהן היא צדי שמוש לשון הקדש בעצמו ·
דצטבע שהוליף התיו בטית במלת גשמיה יצטבע · נאמר בעבור זה ששמות הדלת עם הזין
הוא שמוש לשון הקדש גם כן · ומזה הדעת הם רוב המדקדקים אף על פי שלא הביאו זה
ההכרח שאם כי רחצו הזכו הוא מזה הבנין · וכי ראוי היה לומר הזדכו · והנה רבותינו
זכרם לברכה ישתמשו בשמוש הזה פעמים רבות · באמרם נזדכה פלוני · נזדמן לו ודומיהם
ואמנם הסבה אשר בעבורה קדמו האותיות האלה לתיו הבנין היא לפי שהיה כבד על
הלשון להוציאן אחר התיו ולאמר התשמר · התסבל · ואולם החליפו התיו בטית בבואה עם
הצדי · בעבור שקריאת התיו הדגושה היא נגשה מאד לקריאת הצדי · עד כי הצרפתיים לא
יבדילו ביניהם עד היום · וזה מופת אמיתי על שאין לנו מוצא האותיות על השלמות · והנה אלו
היה מניח בעל הלשון אחר הצדי תיו הבנין לא היתה אז התיו נרגשה בראוי · ולכן החליף אותה
בטית כדי שתורגש הצדי והטית בלי בלבול · ואולם החליפו התיו בדלת כשהיה פא
הפעל זין לפי שקריאת התיו הדגושה אחר הזין תכריח את כלי הקול אל שירמו הזין לסמך ·
והמקרה הזה בעצמו תעשה קריאת הכף הדגושה אחריה אשר מפני זה הזהירו חז״ל להתיז זין
של למען תזכרו שלא תהא נראית כסמך · וכבמו אלה החלופים יקרו גם כן לשאר האותיות
קצתן עם קצת כשיתחברו במבטא · ובאה מלה אחת יוצאות מהכלל הנזכר שבאה התיו הבנין
קודמת לשין פא הפעל · והיא והתשוטטנה בגדרות · ובאה כן לפי שהיה כבד לבטא בתיו עם
השתי טיתים שבצדה · ולכן הכניסו השין ביניהם · והנה מצאנו בבנין הזה קצת פעלות
מקושרות עם הפעלים שידמה לזה בזה תחלה העיון שהן יוצאות · וקצת המדקדקי׳ לא הרחיקו
זה והוא דבר יוצא מההקש שבמעט שהסגולה המיוחדת לזה הבנין היא והתנודדות הכוחלט ·
הוא יעדיף בזה על הבנין הנפעל כמו שכבר ידעת · והיאך יהכן בו והתעברות אל הזולת ·
והנה הגזרות אשר יראה מעניינם שבאו יוצאות הן ויתנכלו אותו · ויתפרקו כל העם את

אתנ׳ בי הזהב ׳ והתנחלתם אותם ׃ והתאויתם לכם ׳ והנה ר׳ שי׳ עסהיות שזאת החכמה היתה תנשלמת בזמנו ׳ הנה הוא ב׳ נשר שכלו פירש את כלם פירוש מסכים עם ההתבודדות הורה על היותו מבין הדברים על אמתתם ׃

הפרק הי״א בפעלים המורכבים והרביעיים ׃ והנה המכוון בהרכבה הוא להורות בפעל אחד מה שיורו בו בשתי פעולות ׃ ואמנם עשו זה כדי לקצר בדבור ׳ והנה בשמות ובמלה הטעם עשו ההרכבה הזאת כמו כן כמו שתדע במקומו ׳ והנה ההרכבה כבר תהיה משני סוגים אלא שהם מבנין ושרש אחדים בעצמם ׃ וכבר תהיה מבנינים מתחלפים אלא שהם בסוג ומשרש אחדים ׳ וכבר תהיה משנים שרשים אלא שהם בסוג ובבנין אחדים ורצוני בסוגים במקום הזה סוגי הזכרות והנקבות ׃ והנה הדמיון למין הראשון ׃ ויחבנת בבואן לשתות ׃ וישרנה הפרות ששני אלה הם משרש אחד ומבנין אחד ׳ אבל היו״ד הורה על עתידי הזכרים ׳ והנון והוא על הנקבות ׃ והדמיון למין השני ׳ ונכפר להם הדם ׳ ונוסרו כל הנשים ׳ נגואלו בדם ׳ לא התפקדו בתוכם ׃ כי אלה הם מורכבים מבנינים מתחלפים מסכימים בשרש ובסוג ׃ כי ונכפר ונוסרו הם מורכבים מבנין נפעל והתפעל אשר יורה עליו דגשות הע׳ ין תגואלו מה׳ בב מנפעל ׳ ושלא הוזכר שם פעלו ׳ והתפקדו מורכב מהפעל והפעל ׳ והדמיון למין השלישי ׳ והשבותים כי רחמתים כי משרש ישב היה לו לומר והושבתים ׳ ומשרש שוב היה לו לומר והשיבותים ׳ ומאלה תקח ראיה על השאר הנמצא בכתוב ׃ כי כשתדע סגולת הפעולים יקל עליך להכירם במורכבים אחד שהרכבת הכתוב הוא הרכבה השנית ׳

ואמנם הפעלים הרביעיים הם אותם אשר תבא בהם הגזרה בארבע אותיות נבדלות ׳ ואלה לבד יקראו בסתם רבעיים ׃ ואמנם בשתבאנה ארבע אותיות אלא שהן מתדמות בחלק מה מהגזרה הנה לא יקראו הפעלים האלה רביעיים בסתם כי אם בשניות ׃ והנה המין הראשון הוא מעט מאד בכתוב ולא נמצא ממנו בתורתנו הקדושה עד אחד ׳ ובשאר ספרי המקרא לא נמצאו כי אם ארבעה לבד ׳ והם ודוד מכרכר ערסבנה חזיר מיער ׳ ויטפש בשרו ׳ פרשז עליו עננו ׃ ואמנם המין השני לא נמצא ממנו גם כן בפעלים השלמים כי אם מעט ׳ אבל בפעלים הנחים נמצאו גזרות רבות ׃ והנה מה שבא מהם מנחי העי׳ן הם וכלכלתי אותך שם ׳ ויכלכל יוסף ומי מכלכל את יום בואו ׳ מטלטלך טלטלה גבר ׃ ואלה יקראו כפולי הפא והלמד וגזרו בשאלה הם מנחי העי׳ן לפי שמצאו אלפי בת יכילו ויטילו את כליהם ׳ ומה שבאו מנחי הלמד והייתי בעיניו כמתעתע ׳ ביום נטעך תשגשגי ׳ יפיפית מבני אדם ׳ ויקראו לאלה כפולי הפ״א והעי״ן ׃ ומזה המין לחרחר ריב על דעת מי שאמר ששרשו חרה ׳ ומה שנמצאו מהשלמים ויתמהמה ׳ ויחזיקו ׳ דק מחוספס ׃ מעי חמרמרו ׳ ואלה כפולי העי״ן והלמ״ד ׳ וכפעלים הכפל מצאנו ויתמרמר אליו ׳ כפול הפא והעי״ן ׃ והנה הר׳ אבע יסבור שכפל הפא והעין מורה על חוזק הפעולה וכפל העי״ן והלמד על הולשת הבין בשמות כין בפעלים ׳ והביא ראיה מיפיפית בפעלים ומשחרחרת בשמות שרצון שלא היתה שחורה בהחלט ׳ ולא כן דעת רבותינו זכרם לברכה בירקרק ואדמדם שאמרו אדמדם אדום שבאדומים ׳ ירקרק ירוק שבירוקים ׃

החלק השני בפעלים חסרים ׳ והוא

וזהו פרק נפרד · כבר הקדמנו בפרק הראשון מהשער הזה מה הוא הנרצה אצל המדקדקים בפעלים החסרים ומה הוא ההבדל אשר ביניהם ובין הנחים · ושסברת חשובי המדקדקים היא שלא לקרוא פעלים חסרים כי אם אותם שפא הפעל שלהם היא נון לבד · ועתה ראוי שתדע שלא כל הפעלים אשר פא הפעל שלהם היא נון נאמר עליהם שהם פעלים חסרים כי הנה כל הפעלים אשר פא הפעל שלהם ח׳א אלף או עין · כמו נאף נאפ נאר נאץ נעם נער ודומיהם לא יבאו חסרים לעולם · והסבה בזה כי אלה השתי אותיות לא יוכלו לקבל דגש תמורת האות הנופלת ומשפטם אם כן משפט השלמים · ומבה שצריך שתדעהו גם כן שאנחנו אין לנו רשות להעתיק משפט מה שבא בגזרה מה מהגזרות החסרות אל זולתה מהגזרות החסרות בעצמן וזה שאם מצאנו שהכתוב נשתמש במקור הבא בגזרת נסע בשני משקלים ואמר לנטע שמים ועת לטעת · לא נעתיק אנחנו שני אלה המשקלים בגזרת נסע לשנאמר בו לנסוע ולסעת · וכן אם מצאנו בגזרת נגש ויראו מגשת אליו לא נעתיקהו לגזרת נפל לשנאמר מפלת או לגזרת נדר לשנאמר מדרת וכן בכל הדומה לזה וכמו כן אם מצאנו שהקל הכתוב בגזרה מה ולא הטיל בה הדגש הראוי לבא תמורת האות החסרה כמו מה שעשה בגזרות נקח נסע שהקל בעתידיהם ובזולתם לרוב השתמשותו באלה השתי גזרות ואמר ויקחו אליך · ויסעו מסכות והדומים לאלה הנה אנחנו לא נעתיק המשפט הזה לגזרת נפל ונגש ונאמר יפלו תגשו · וכל דומה לזה · והכלל שאנחנו לא נוכל לשנות דבר ממה שבא בכתוב · כמו שכבר ידעת זולת עשות ממנו הקש על זולתו כמו שעשו זה פחותי המדקדקים שעשו חכמת הלשון עיר פרוצה אין חומה אך אם נמצא בגזרה מה שנשתמשו רבותינו ז״ל בה על זולת הנמצא ממנה בכתו׳ כמו מה שאמרו · דוד לי בחיי ראש פול תחתי · שמשקל אלה הצוויים לא מצאנו באלה הגזרות בכתוב · והנה אנחנו נשתמש בהם אם נרצה · אף על פי שחשובי המדקדקים אמרו כי בעצם באלה השמוש לשון מקרא לחוד · ולשון רבותינו לחוד ·

וראוי שתדע כי באלה הפעלים החסרים לא יבאו כל הששה בנינים הם כי הבנין הדגש והתפעל להיות שני אלה דגושי עין הפעל לא השתמש הכתו׳ בהם בחסרון פא הפעל כי אחר שדגשות עיניהם בא להורות על הבנין לא היה יכול לבא תמורת האות החסרה כי אין כח בדגש להורות על כל זה · ולכן משפט הפעל הדגוש והתפעל בגזרו׳ שפא הפעל שלהן היא נון הוא משפט השלמים כי פא הפעל לא תחסר בהם לעולם · והדמיון להם ונשקל לכל אחד · בהם עמים ינגח יחדיו · כן צריך ננגח · ואתנפל לפני יי׳ · ויתנכר אליהם · במעלליו יתנכר נער · ואמנם הבנין הפועל לא יבא כמו שידעת כי אם בפעלים נחי העין · ונשארו אם כן בפעלים החסרים שלשה בנינים לבד והם הבנין הקל והפעיל והפעל · וכבר ידעת שבפעולות השלמים מצאנו גזרות ישתמשו בהם כל הבנינים או רובם · והנה בחסרים אפילו באלה השלשה בנינים לא מצאנו גזרה אחת משתתפת להם · ולכן אביא הדמיונים לחלקי הבנינים ממה שנמצא בכתוב גזרות מתחלפות אף על פי שמצאנו גזרת נפל שבאו בה רוב חלקי הבנין הקל · ולכן אכתוב כל הבנין הקל ממנה אע״פ שלא נמצאו כל חלקיו בה · וכשאביא הדמיונים אשלים אותם החלקים בגזרות מתחלפות · והנה כל חלקי הבנין הקל הם אלה ·

נפל נפלת נפלת נפלתי · נפלו נפלתם נפלנו · נפלה נפלת נפלתן ·

נפלתי׳ הבינוניים נופל נופלים נופלה או נופלת נופלות ״ ותחת הפעולים לא יבאו בגזרה זאת להיותה עומדת כמו שכבר ידעת ״ והמקור נפול ״ והצוויים ״ נפול נפלו נפלי נפולנה׳ העתידים אפול יפול תפול ״ נפול יפלו תפלו ״ תפול תפולי תפולנה״ ותנה הדמיון למה שבא מהבנין הזה בכתוב אם בעוברים הוא על פני כל אחיו נפל ״ ונמצא חסר קח על מים רבים׳ קחם על זרועותי׳ איך נפלת משמים ״ כי נפלתי קמתי ״ ולמה נפלו פניך ״ ומשתה כל עץ האכל ״ שמות הפועלים לא נופל אנכי ״ ואת הנופלים אשר נפלו ״ חשבה גדולה נופלת עליו ״ נוטפות מר עובר ״ שמות הפעולים ״ לעקור נטוע ״ וכמסמרות נטועים ״ ונצורת לב ״ ונצורות ולא ידעתם ״ והמקורות ״ הם על פנים מתחלפים יש שיבאו כמו השלמים כמו לנפול בחרב ״ וכי תחדל לנדור׳ ויש שיבאו בחסרון הפא ובתוספת תיו׳ וייראו מגשת אליו׳ עת לנטוע׳ ובא חסר הקצוות ״ אחל תת פחדך״ הצוויים׳ הם על פנים מתחלפים גם כן כי יש מהם יבאו כמו השלמים כמו נצור בני ״ ובהא נצרה על דל שפתי ״ נסעה ונלכה ״ ולגבעות נפלו עלינו׳ ויש מהם שיבאו בחסרון פא הפעל של נעלך ״ גש פגע בו ״ גע בהרים ״ ובסגול גש הלאה ״ ובתוספת הא ״ גשה נא ושקה לי ״ ובחולם גשי הלום׳ גשו הנה ״ והעתידים באו גם כן על פנים מתחלפים כי יש מהם שיבאו על משקל השלמים כמו הינטר לעולם ״ ובריתך ינצורו ״ וכל עצביכם תנגושו׳ ויש מהם שיבאו בחסרון לא תקם ולא תטור׳ ויגש אליו ״ ותגש גם לאה ״ עוד תטעי כרמים׳ ותגשנה השפחות ״ והשרש הזה הוא המיוחד בפעלים החסרים ״ כי מעט הוא שיחסר בשאר חלקי הבנין הקל כי אם בעתידים ״ הבנין הנפעל זה הבנין לא מצאתו בגזרה רבה החלקים כי אם בגזרת נגש ״ ועל כן אכתוב כל חלקי הבנין בה והם אלו ״

נגש נגשת נגשתי׳ נגשו נגשתם נגשנו ״

נגשה נגשת נגשתן׳ הבינוניים נגש נגשים ״ נגשה או נגשת נגשות ״ המקור הנגש ״ הצוויים ״ הנגש הנגשו ״ הנגשי הנגשנה ״ העתידים ״ אנגש ינגש תנגש׳ ננגש ינגשו תנגשו ״ הנגש תנגשי תנגשנה׳ והדמיון למה שבא ממנו בכתוב ונגש משה ״ דוד ינסע׳ ונגשה יבמתו ״ ומהבינוניים הנגשים אל יי יצאו נצבים ״ הנצבה לא יכלכל׳ תנה אפו וחמהו נתכת׳ משגבה נצתת ״ נגרזת ביום אפו ״

והמקורות הנזר ״ כאשר עשיתי זה׳ כמה שנים׳ אך נגוף נגף׳ הנתון הנתן ״ ויש או כי כהנדוף עשן הוא מקור מזה הבנין ומשפטו כהנדוף קמץ הגון

והעתידים ואנקמה מאויבי ״ אנחם מצרי ״ וינזרו מקדשי ״ ולא תנגפו לפני אויביכם ״ ותנצל נפשי׳ בנין הפעיל זה הבנין הטקלה בגזרת נגש במו כן ״ ותאמר ״

הגיש הגשת הגשתי׳ הגישו הגשתם הגשנו׳ הגישה הגשת הגשתן ״

שמות הפועלים׳ מגיש מגישים מגישה או מגשת מגישות ״

שמות הפעולים׳ מוגש מוגשים מוגשה או מוגשת מוגשות ״ המקור הגש׳ הצוויים׳ הגש הגישו הגישי הגשנה׳ העתידים אגיש יגיש הגיש נגיש יגישו תגישו׳ הגיש הגישי תגשנה ״ והדמיון למה שבא כמו בכתוב אם העוברים מי הגיד לך ״ את מי הגדת מלין׳ הגדתי היום׳ כי הגיד להם אשר הוא יהודי ״ והגדתם לאבי׳ והגורלות הפלנו ״ לא הגידה אסתר ״ אם לא את

מאת הגעת״ שמות ופועלים מגיד. מראשית׳ מגישים אליה״ אין אסתר מגדת״

שמות הפעולים מוגש לשמי״ כמים מוגרים במורד״ ואתה תכנה השאר״

המקור מהביט אל האלהים בחירק עין הפעל׳ או בצרי השג השג״ והצל תציל׳ ובא על דרך השלם אשלמה יך ובהעלם הוא ובורא אותו וגון דלנפיל ירך״ נמצא הבנין כהתוך כסף״

הצוויים הטף אל רום״ הגישו אלי״ הגידי נא לי״ העתידים אטיף לך ליין״ והוא אביעה חידות״ יביע אומר״ ובפתח יסע קדים במדבר״ ובצרי והגד לבני ישראל״ תבענה שפתי תהלה״

ושלא הזכר שם פעלו מבנה הוא זה״ הוגש הוגשת הוגשתי הוגשו הוגשתם הוגשנו׳ הוגשה הוגשת הוגשתן׳

המקור הוגש׳ העתידים אוגש עגש תוגש נוגש יוגשו תוגשו תוגש תוגשי תוגשנה״ והדומין למה שבא ממנו בכתוב אם העוברים והוגד לך׳ לא לנחושתים הוגשו״

המקור הוגד הוגד לי״ והעתידים תנור זכירים יותץ״ לא יוקם כי בכספו הוא״ ותוטש בחמה״ וכי יותן מים על זרע״

החלק השלישי בפעלים הנחים והוא ארבעה פרקים״ הפרק האחד בנחי הפא״ הפרק השני בנחי העין״ הפרק השלישי בנחי הלמ״ד״ הפרק הרביעי בחסרי ונחי הלמ״ד ובנחי הקצוות ובנחי העי״ן והלמד״

הפרק האחד בנחי הפא כבר ידעת בשער שמוש האותיות״ שאותיות אה״וי יוחדו בנחות והסתר״ גם ידעת בפרק הראשון מזה השער כי לא ינוחו מהן בפא הפעל כי אם האל״ף והיו״ד לבד״ ועתה יאות שתדע כי אף על פי שינוחו אלה השתי אותיות בהיותן פאי הפעל אין משפטם שוה בנחות״ וזה כי האלף לא תמצא נחה בכל הבניינים אשר תנוח בהן היו״ד׳ כי הנה האלף לא תנוח זולתי בבנין הקל והפעיל לבד״ וגם באלה לא תנוח כי אם בפעלים העתידים לבד והיו״ד המצא נחה בבנין הקל והפעיל והנפעל׳ ובהתפעל לא תנוח אבל תבא מומרת בוו בגזרת ידע ובגזרת ידה׳ כמו בהתודע יוסף אל אחיו״ והתודה עליו״ ותמצא נחה באלה הנזכרים בפעלים העוברים והעתידים והבינוניים והמקורות״ והנה הבנין הדגוש והתפעל לא מצאנום נחים כי אם בנחי הלמד לבד״ ובזולתם באו כמו השלמים׳ ולכן השיב הר״ר יוסף קמחי בשאמר כי ואחללך מהר אלהים ואברך״ וכן גועד בים ויבשהו הם מבנין הפעיל ולא מפעל הדגוש כמו שכתב בהם רבי יהודה״

והנה בבנין ההפעל מצאנו מלה אחת מנחי הפא״ והיא והתצב אחותו״ ואחר שנחי הפא כשהיא אלף לא יבדלו מהשלמים לא בבנין הקל ולא ב בבנין הפעיל כי אם בעתידים לבד לא אצטרך להביא דמיונים לעוברים בהם״ והנה העתידים מבנין הקל הם כמו אוכל״ כי באלה באה אלף השרש נחה והאלף הנכתבת היא אלף העתיד״ והנה דעת ר׳ יהודה הוא הפך זה כי אמר שהאלף הנעלמת היא אלף

והעיר הכתובה היא אלף השרש • והאמת שאין ראוי לחסר האות שהיא במדרגת העזרה הנזכרת • וכבר כתבתי זה בשמוש האלף • ובהפעמים יבאו העתידים בנחי הפא כמו השלמים ואאסף רגליו • יארוב במסתר • ולא נאסף את תבואתנו • וכאו מבנין הפעיל אביד העיר • ואט אליו ואכיל • ומצאנו בינתי אחר נח והוא שקר מין שהדראוי מאזין • ודע שלא נמצא בכל המקרא שמות הפעולים מנחי הפא אלף אבל מסברא אם נצטרך לדבר בהם נעשם נחים כנחי הפא שהיא יוד כי אין לנו אופן אחר זולתו • הנה כל חלקי בנין הקל שהיא יוד הם אלה • ידע ידעת ידעתי ידעו ידעתם ידענו • ידעה ידעת ידעתן • והבינוניים יודע יודעים יודעה או ידעת יודעות • הפעולים ידוע ידועים ידועה ידועות • המקור ידוע או דעת • הצוויים דע דעו דעי דענה • העתידים ארע ידע תדע • נדע ידעו תדעו • תדע תדעי תדענה • והנה הפעלים העוברים יבאו כמו השלמים הרוץ משני מקומות שבאה בהם פא הפעל נחה והם והיו כרד מאד • צקון לחש • משפטם ירד יצקון על משקל אשר לא ידעון אבותיך • ושמות הפעלים והפעולים יראו בזה הבנין כמו השלמים •

והמקורות יבאו על פנים שונים כי יש מהם יבאו כמו השלמים כמו ירוד ירדנו הידוע נדע • ויש מהם יבאו בתוספת הא • תחות הפא כמו לדעה מהי יעשה לי • אל תירא מרדה מצרימה • ויש מהם יבאו בהוספת תיו תחות הפא על משקל החסרים כמו לשבת כצעקר • למען דעת ברדת משה • ויש מהם יבאו עם תיו נוספת בלי נחות הפא כמו עד יבשת המים • מבלתי יכלת יי •

והצווים יבאו על הרוב בנחות הפא ועין הפעל בצרי • לך רד כי שחת עמך • ואם יסמך במקף יבאו בסגול • לך נא ראה • ושב שמי • ובתוספת הא תבא העין רדה אלי • קומה שבה • ובא כמו השלמים וירום ירשה • ונפרדה הא ממכתב תשארה התנועה והקמץ על למד הפעל בשלשה מקומות • לך נא אתי אל מקום אחר • לך ונקרבה • לך נתראה פנים דברי הימים • ולרבים רדו שבו בשוא העין ובהפסק תבא בצרי • והרה לכו חבפילו שבו • ולנקבה העין קמץ הפעל בצרי ויאמר לכי • ולרבות בסגול • שבנה בנותי לכנה •

והעתידים יבאו בנחות פא הפעל אבל מהם יש בחינות כי יש גזירות שהנחה הפא במכתב ובמבטא כמו וילך איש וירד • כי אלה היורין כמו שידעת הן מאותיות העתידים • ויוד פא הפעל הנחה במכתב והבא במבטא נכח הצרי הבא באותיות העתיד • ויש שהנחה במבטא אבל שתבא בכתיבה ואז לא ישימו צרי להורות על תנחות אבל ישימו חירק על אותיות האיתן במשפט השלמים והם כמו וייסן ויהלום שנית • וייבש והאהל • וייטב דבריהם ובא על משקל פעול יאותו לנו האנשים • ויש אומרים כי כמותו יבושו ויחפרו ויש אומרים שהוא מנחי העין • ושהצרי הוא במקום קמץ •

בבנין הנפעל בזה הבנין תמיד פא הפעל בעוברים ובבינוניים ותבא השורוק ואז נעלמת במבטא אשר תורגש במקורות והעתידים • והסבה אשר בעבורה הוא יבוא היוד פא הפעל בואו שבבנין הנפעל כמו שידעת תבא לעולם פא הפעל דגושה בעתידים • והמקודות להורות על המרון נון הבנין הנופלת הנזכרה ודגוש והוא נכרת מאד על הלשון אבל שכן כשיבא על יחיד העתיד ואף שאר האותיות

העתידים ׳ ולכן החליפות בואכי אז תקל על הלשון ״ ובכר באו מהם עם היוד פא הפועל והם יחל עור ׳ או ירה יירה ׳ ודעות המדקדקים חלוקות בבנינים ״ והאמת שהם בזה הבנין ״ והנה הדמיון לכל חלקי הנפעל הם אלה ״ נודע נודעת נודעתי ״ נודעו נודעתם נודענו ״ נודעה נודעת נודעתן ״ הבינוניים נודע נודעים נודעה נודעות ׳ והמקור הודע ״ הצוויים ׳ הודע הודעו הודעי הודענה ׳ העתידים אודע יודע הודע ״ נודע יודעו הודעו ׳ תודע הודעי תודענה ׳ ואם תרצה לדעת הדמיון לכה שבא מהם בכתוב ״ אמנם בעוברים נודע ביהודה אלדים ״ נוקשת באמרי פיך ״ לא נודעתי להם ״ ונוקשו ונלכדו ״ ונודעה החטאת ״ התארים והעדים והנשכות ׳ **המקורות** ואחרי הודע ״ **הצוויים** הוסדי ירושלם ״ **העתידים** : אולד כו ״ אשר יולד בבקרך ״ ופן הורש ״ אתה וביתך ״ נועד אל בית האלדים ׳ ויודעו יחדיו ״ אל תודעי לאיש ״ ואולם **בבנין** ההפעיל ״ הודיע הודעת הודעתי ׳ הודיעו הודעתם הודענו ״ הודיעה הודעה הודעת הודעתן ׳ שמות הפועלים הם מודיע מודיעים ״ מודיעה מודיעות ״ שמות הפעולים מודע מודעים מודעה או מודעת מודעות ״ המקור הודיע ״ הצוויים הודע הודיעו הודיעי הודענה העתידים אודיע יודיע הודיע ׳ נודיע יודיעו תודיעו ׳ תודיע תודיעי תודענה ״ בזה הבנין באו העוברים בנחות ופא הפעל מומרת בואו גם כן ׳ ובאו כל חלקי הבנין נחים ״ והא הבנין נפלה בעתידים להקל ׳ ומעט מהם בא בהא כמו דלותי ולי יהושיע ״ על כן עמים יהודוך וזולתם מעטים ״ ועין הפעל פעמים תבא בעתידים בחירק כמו פן יוסיף ׳ ופעמים בצרי כמו יוסף ״ עליכם ״ ויש שיבאו בפתח כמו זכור מלחמה אל תוסף ״ פחז כמים אל תותר ׳ וככל הבאנה או היות העתיד בצרי עם הראות יוד השרש במכתב כמו לא ייטיב ״ מה תטיבי דרכך ׳ ובא הצווי בהראות יוד השרש היצא אתך ״ הישר לפני דרכך ״ ובא הגם כן נרגשת בעתידים איסירם כשמע לעדתם ׳ ועפעפיך יישירו נגדך ובאו שנים משונים בזה הבנין והם ואל מטה לא ייטיב ׳ וגבוה ממרחק יידע ״ והראוי בהם יהיטיב יהידע ״ ומזה הבנין גוער בים ויבשהו ״ והראוי וייבשהו ׳

ושלא הוזכר שם פועלו ממנו יבא הפעל העבר בשנים משקלים ״ יש שתבא הא הבנין בשורק כמו והורד המשכן ״ והושבתם לבדכם ״ ויש שתבא הא בחולם כמו או הודע אליו חטאתו ״ והעתידים ממנו אורד יורד תורד ׳ אך אל שאול הורד ׳ יובל שי תוקד בו ׳ תובלנה בשמחות וגיל ׳ וחלקיו תדעם מהכתוב ״

הפרק השני בנחי העין ״ הנהנחות העין ימצא בכל הבניני זולתי בבנין הדגוש אשר הנח המורה ופעל המרובע כמו שידעת והנה בבנין הקל יורה על נחות העין בעוברים ובעתידים הנועת הקמץ אלא שבעוברים יבא הקמץ בפא הפעל כמו מה שבא בכלת קם קמו ׳ ובעתידים יבא הקמץ על אותיות איתן כמו אקום יקום תקום נקום ״ אמנם בפעלים העוברים אשר בא שוא נח בלמד הפעל כמו קמת קמתי קמנו ׳ בין שתהיה המלה מלרע או מלעיל הניחו פא הפעל בפתח תחת הקמץ הראוי לבא בהם ועשו זה מפני חטפות השוא כמו שכבר ידעת במקומו והנה מצאנו הפעל הקל שבא על שלשה משקלים כדרך שבא בשלמים והם פעל פעל פעול ״ והמשל לפעל קם שב סר ״ ולפעל כי

כי מת חילי׳ ונתנכל הצאן׳ ולפעול׳ הבקר אחד׳ כמה שבוא אליך׳ והנה חרשין לכל חלקי
הבנין הם אלה׳ קם קמת קמתי׳ קמו קמתם קמנו׳ קמה קמה קמתן׳
הבינוניים קם קמים קמה קמות׳ הפעולים קום קומים קומה קומות׳ הצוויים קם קום
קומי קומנה׳ העתידים אקום יקום תקום נקום׳ יקומו תקומו׳ הקים הקימי הקימנה׳
הנה רפעל העבר לרבים ונסתרים הוא לעולם מלעיל אלהים נטים שבאו מלרע׳
והם כי שמו אותי בבור׳ נעו שרים בחוצות׳ שטו העם ולקטו׳ נמו והעד מלך
אשור׳ צדו צעדינו׳ כפירים רשו ורעבו׳ ולא רבו עליה׳ והנה שמות הפעולים כבר ידעת
שלא יבאו בגזרת הנודדות׳ ומה שנמצא מהסכרמות פעולים בגזרת היוצאת הם על כל
מל בעלה׳ כי מולים הם׳ כי גלב אבשלום היתה סוסה׳ ואלה בצר מה המתארים׳ ושם
הפועלה יבול מתפעל העבר לנקבה ונסתרת באופן הקדמה לכר והוא כי שם הפועלת יבא
לעולם מלרע והפעל העבר יבא מלעיל׳ כמו והנה רחל בתו באה עם הצאן כי הוא הארוס מלרע
ורחל באה עם הצאן אשר לאביה והוא פעל עבר ומלעיל׳ וכן בערב היא באה ובבקר היא
שבה׳ והשבה עמך׳ והסקרוה והצווים לפעמים יבאו בשורק כמו אחצסו לא יוכלו
קום׳ למצת על מות לבן׳ צור תעודה׳ שוב אשוב אליך׳ ובצוויים פרמרע׳ קומי
והושי׳ וצווי רבות בחולם שבנה בנותי׳ ובא הצווי בתוספת הא שובה ה׳ רבבות׳ קומה
ה׳ למנחתך׳ והתיות העתידים יבאו לעולם בקמץ זולתי אם יבאו כתוספת נון כי אז יבאו
בשוא להקל׳ ומשנאיו מן יקומון׳ אם שוב תשובון׳ ולרבות ותבעות המשנה׳ תשובנה
לקדמתכן׳ ובא כן מפני רבוי התנועות׳ והנה פא הפעל תבא לעולם בשורק׳ זולתי
שתבא על אותיות העתידים או העשף כי אז לפעמים תבא בחולם והוא כשתבא וסלה
בהפסק ושלשים שנה ניסת׳ השג עב בארץ ותמג׳ וירכב על כרוב ויעף׳ ולפעמים תבא
בפתח והוא כשתהיה פא הפעל או למד הפעל אחת מאותיות אחהע׳ והוא נדרסו ויעף׳ ויעף
העם מאד׳ וינע לבבו׳ ויסר אל הגליה׳ ובלא זה העשף אל תצר את מואב׳ והנה התיבה
ועצא מה הכלל ויעף אלי אחד מן השרפים ותחס עליך עיני׳ ותחס עיני עליהם׳ שבאו
בקמץ ובא המלה התשעל מרמה רגלי בפתח חת׳ עם היות שיראה מענינה שהיא מתוי העין
והיא מלה זרה׳

הפעיל והחלקיו הם אלו׳ הפעל שעבר
הבין הבנת הבנתי׳ הבינו הבנתם הבנו׳ הבינה הבנה הבנתן׳ שמות
הפועלים מבין מבינים מבינה מבינות׳ שמות הפעולים מבן מובנים מובנה מובנות׳
הצוויים הבן הבינו׳ הביני הבנה׳ העתידים אבין יבין תבין נבין׳ יבינו תבינו׳ תבין
הביני תבננה׳

הנה הפעל שעבר יבא כמו הבנין בצרי להורות על נחת העין כי הקים בניאת
עבדי׳ אלרים הבין דרכה׳ ופא הפעל בחירק׳ ואם למד הפעל אחת
מאותיות אחהע תבא בפתח׳ הרע לעם הזה׳ הצר לך׳ ולפעמים תבא הא הבנין בשוא
ופעל או בשוא ופתח והוא כשתבא הגזרה בהנועות מסנות והיה כן בפעל העבר לבד׳ וגם
הקימותי את בריתי׳ אל המקום אשר הכינותי׳ השיבותה כי היה עם לבבך׳ וכן עם הכנויים אם
לא הביאתיו אליך׳ ולפעמים הפעל הוא הבנין בפעלים העוברים׳ כענין כספרים׳ מרוץ

אל עריבות · והבינוניים יבאו בצרי הממ׳ והפא בחירק מקים מעפר דל · מפיר עצת גוים ·
ולפעמים תבא הפא בצרי כמו מפר אותות בדים · והשמות הפעולים מבחי׳ העין לא יוכר
באשר הם מנחי הפא · כי אין הבדל בין מצק נחשת שהוא מנחי הפא לאשר מוצק לה שהוא
מנחי העין · ובין המוכרים מלפני יי׳ · שהוא מנחי העין לאת עצמות המוקעים שהוא מנחי הפא ·
והמקורות והצוויים יבאו בהא הבנין בקמץ · הקד העיד בנו האיש · להצית ברכה · הכר מסך
עקשות פה · ובאו הצוויים בתוספת הא · הציתה והקיצה למשפטי · ופא הפעל תבא בהם בצרי
או בחירק וזולתי בשלמד הפעל אות גרונית כי אז תבא בפתח · השע ממני · ופיני העט ·
ולפעמים הפועל רא הבנין · במקורות והצוויים נצב לריב יי׳ · ועוזר לדין עמים · מסמס לאריב
לדין · שיכבה נגר אחי · לינו פה · בינו בוערים בעם · ואותיות העתידים יבאו בקמץ כמו
שבאו בבנין הקל · ופא הפעל בחירק · כמו הכין לך הדרך · או בצרי ינל יעקב · ובבאם
בתוספת נון יבאו בשוא כמו שבא בקל · ולא יזידון עוד · ובי ידיבון אנשים · וכשתבא זאי
העטף על אותיות העתידים תבא פא הפעל בסגול והבא האלה מעל · ויקם עדות · וישב את
את כל הרכוש · ובאה בחירק ותרץ את גלגלתו · ואם פא הפעל או למד הפעל אחת מאהחע
חרע או תבא פא הפעל בפתח ויעד מלאך יי׳ · וינח יי׳ להם · והסר בגדי אלמנותה · ואין הבדל
אז בין ההפעיל והקל · כי אם מצד הענין ·

ושלא והזכר שם פועל מזה הבנין הוא דומה למי שלא הזכיר שם פועל מנחי הפא
שהוא יוד כי אין הבדל בין אשר הונף ואשר הורם שהם מנחי העין לבין הורד
המשכן שהוא מנחי הפא: ובין והושב בכפי שהוא מנחי העין לוהושבתם לבדכם שהוא מנחי
הפא · ואמנם

הפעל המרובע כבר ידעת כי בעצם וראשונה לא תנח כי אם לסימש
תמורת הבנין הדגוש · ושבא כפול הלמד להורות על הדגש שהיה
ראוי לבא בעין הפעל כמו שעשו זה בבנין התפעל · וכבר ידעת כל זה · וזה הבנין יבא לקולם
גדולם בפא הפעל בכל חלקי הבנין ודומין חלקיו הדמיון לפעל שעבר ·
כונן מכנת כוננתי · כוננו כוננתם כוננו · כוננה כוננת כוננתן · שמות הפועלים מכונן מכונני
מכוננה או מכוננת מכוננות · שמות הפעולים · מכונן מכוננים מכוננה מכוננות ·
הצוויים כונן כוננו · כונני כוננה · העתידים · אכונן יכונן תכונן · נכונן יכוננו תכוננו
תכונן תכונני תכוננה · וכבר ידעת שבבנין התפעל ידונן מרוצע וזה הבנין וידעת סבת זה ·
ואמנם הבנין

הנפעל והנה חלקיהם אלו · נכון נכונה נכונותי · נכונו נכונותם
נכונותו · נכונה נכונות נכונותן · התארים נכון נכונים נכונה נכונות ·
המקור הכון · הצוויים הכון הכוני הכונו הכוננה · העתידים · אכון יכון תכון נכון יכונו
תכונו הכון הכוני תכוננה · תהדוש נל שעבר תבא נון הבנין בו בקמץ · והסולכה נכונה ביד
שלכה · ולפי דעת הל׳ יהודה שבא צרי והוא הקמץ במלה כי נעור ממעון קדשו · נכונו ללצים
שפטים · ובחכמתי כי נבונותי · בא הנון בשוא · וכן בשאר · מפני רבוי התנועות · ובא הפא
בשורק · בכלם זולתי בכלת אשר נפוצותם שבא בחולם · ושמות התארים · אין נבון וחכם
כמוך · כי לא דברתם אלי נכונה · אנשים חכמים ונבונים · ובא בשורק נבוכים הם בארץ ·

המקורות והציוויים״ המול ימול יליד ביתך׃ הכון לקראת אלהיך״ העתידים לא יכון אדם ברשע״ יכונו יחדיו על שפתיך״ ואם פא הפעל אות גרונית או ריש תבאנה אותיות העתידים בצירי להשלום הדגש ״ויאורו להם בחברון״ יעורו ויעלו הגוים׳ בכף הרוץ׳ ובא לאור באור החיים הלמד בצירי׳ והוא אשר היה ראוי לבא בהא הבא על מקור זה הבנין כבאה על אות גרונית ומשפטו להאור׃

הפרק הג׳

בנחי הלמד׃ כבר ידעת בפרק האחד מזה השער שיש בנחי הלמד שתים בחינות׃ והם בהיות למד הפעל הא או אלף וידעת שההבדל בניהם הוא בקריאת שמותיהן ובאופני שמושם״ והוא שהגזרות שלמד הפעל שלהן היא הא הן נקראות נחי הלמד בסתם ואשר למד הפעל היא אלף הן נקראות בשם בעלי האלף והבדלו אשר בין שני אלה הם׃ שבפעל שעבר בבנין הקל הגזרה המורה על הרבים הנסתרים התנות בה הלמד הפעל בבעלי ההא ובבעלי האלף תבא כמו השלמים וזה כי בבעלי ההא תאמר בנו פנו קנו ענו״ ובבעלי האלף תאמר בראו קראו מצאו׃ וכבר ידעת כל זה וכן בשמות הפועלים התנות הלמ״ד בהיותה הא ובהיותה אלף לא תנוח כלל׃ כי בבעלי ההא תאמר בונים קונים עושים׃ ובבעלי האלף בוראים קוראים מוצאים׃ ולפעמים מה באו בעלי האלף ע״ד בעלי ההא בקריאה כמו הנה העם חוטאים ליי׳ קוראים אל יי״ כי שני אלה נכתבים כבעלי האלף ונקראים כבעלי ההא ״ובשמות הפעולים יבא הענין בהפך׃ והוא כי בעלי האלף יבאו בנחות הלמד כמו אני קרוא לה עם המלך׃ ובבעלי ההא יבאו ביו״ד נראית אשר היא תמורת ההא כמו אשרי נשוי פשע כסוי חטאה״ ויתחלפו המקורות׃ כשבבעלי ההא הם באים על הרוב באחרונה בתיו כמו לבכות לשרה׃ לבמות להבי׳ לעשות את יום השבת״ ובבעלי האלף יבאו אלה על הרוב׃ מיום ברא אלהים אדם״ אם לקרוא לך׃ אף על פי שמעטים באו על דרך בעלי ההא כמו עד עם מלאת ימי מלואיכם״ המלאה הימים האלה״ לבלתי קראת לנו׃ במו שבאו אחרים מבעלי ההא׃ על דרך בעלי האלף׃ כמו עשה צדקה ומשפט׃ קנה חכמה׃ וזולתם מעטים׃ ויתחלפו עוד מדרך הנקודה כי שם הפעל כבעלי האלף יבא בצירי עין הפעל כמו בורא קורא׃ ובבעלי ההא תבא העי״ן בסגול כמו בונה קונה״ אף על פי שמעטים מהם באו בצירי׃ ובעל המסרה הביאם עם חלוף גזרותיהם״ ויתחלפו עוד כי עין הפעל תבא בעתידים מבעלי האלף נקודה בקמץ׃ כמו אקרא אמצא״ ובבעלי ההא תבא בסגול כמו ארעה צאנך׃ בית תבנה בית חדש ״ובא אחד כקמץ ״ואשעה בחקיך תמיד״ וכן כד הקמח לא תכלה משפטם לבא בסגול״ והנה כל חלופי בבעלי ההא הם אלה״

הבנין הקל

בנה בנית בנית׃ בנו בניתם בנינו׳ בנתה בנית בניתן׃ שמות הפועלים בונה בונים בונה בונות״ שמות הפעולים בנוי בנויים בנויה בנויות״ המקור בנות׃ הצוויים׃ בנה בנו בני בנינה״ העתידים אבנה יבנה תבנה׃ נבנה יבנו תבנו׃ תבנה תבני תבנינה׃

ההא

היו״ד רנחה במלות״ בנית בניתי בנינו׃ וזולתם באה תמורת ההא למד הפעל ומשפטם בנהת בנהתי וכו׳ והחליפו אותה בסימן הנקבה בתי״ו׃ כי היה כבר לאמר בנהה״ והדמיונים למה שנמצא בכתוב מזה הבנין בפעל שעבר הוא בנה את

ומלוא · עליות למרום · עשיתי ככל אשר צויתני · ובלא יוד · והבית אשר בנתי לשמך · באלף מקום יוד · ורצאתי אתכם · כי לא כלו רחמיו · ובהראות היוד צור חסיו בו · כה ומעשה הזה אשר עשיתם · ובנן מקסמם · עשיתן תועבה · הדינו חלמו · נכספה וגם כלתה · ובהראות היוד למד הפעל כי בך חסיתנפשי · ואת אליה · מדוע עשיתן · ובכם במקום נון כאשר עשיתם עסותים ·

שמות הפעולים ואין גולה את אזני · בראש גולים אסתר עשוה · וביוד צופיה הליכות ביתה · לכל זונות יתנו נדה ·

שמות הפעולים גלוי לכל העמים · ויהיו תלוים על העצים · גדר הדוחה כשביות חרב ·

והמקורות הם על פנים מתחלפים · הזה כשיבאו אחרי הפעלים או לפניה הם באים בהא למד הפעל נוה · ראה ראינו כי היה יי׳ עמך · בנה בניתי בית זבול לך · וראו ראה ואל תדעו · וכשתבאנה האותיות המשמשות עם המקורות יבאו לעולם בתיו תמורת ההא לבנות לה בית · לעשות את יום השבת · כעלות המנחה · וכראות המן · מעשות החטאת · ובבואם מבלתי אלה האותיות לפעמים וברוב יבאו בתיו · ולפעמים זולתה כמו שכתבנו למעלה · **והצווים** בנה לי בזה · פנו וסעו לכם · עשי הטוב בעיניך · על שאול בכינה · והעתידים ארעה צאנך אשמור · הוא יבנה הבית · ואף תספה · ובא משתה וחטאתם מלפניך אל תמחי · משפטו אל המחה · נעשה אדם · יגלו בראש גולים · וביוד ונון · כלם יכליון · ובקרך וצאנך ירביון · ובהפסק בצל כנפיך יחסיון · לא תעשו ככל · ובנון לא תעשון כן · וביוד אם תבעיון בעיו · בכה תבכה למה הבכי עיני תראינה · ופעמים רבות החסר בעתידים למד הפעל · וישילו אז תנועת עין הפעל כפא הפעל ויעמידו אותיות העתידים בגעיא להשלים חסרון למד הפעל · כמו ויבן יי׳ אלהים · ויפן וירד משה · ויקן את חלקת השדה · ויקש דבר יהודה · משפטם ויבנהו ויפנהו ויקנהו וכו׳ · ולפעמים יבאו אותיות העתידים בצרי כמו ואפן וארד · אל תפן אל מנחתם · ולפעמים יבאו בפתח והכשתהיה פא הפעל אות גרונית כמו ותחז כציון עינינו · ויעש משה · ויעל מעליו · ואם עין הפעל אות גרונית תבא פא הפעל פתוחה · וישע יי׳ אל קין · וימח את כל היקום · ולפעמים תבא פא הפעל בשוא מקום הסגול · ואז תתחבר תנועה מאותיות העתידים · ויבך על צואריו · וישב ממנו שבי · וירד מיעקב · וירד מים עד ים · **ובאו** ב׳ גזרות מנחי הלמד משונות מהבנינים והקריה נחיה · כי אותיות העתידים באלה הב׳ באו בשוא כשתחבר בהן למד הפעל כמו ויהי ערב ויהי בקר · ויחי אנוש · ובהעמדה באו בסגול · מי זה אבר ותהי · תשהנו אלה וגזרו מפני היות העין והלמד מאותיות אתי׳ ונחלקו חכמי הדקדוק כמל׳ וארם כשר חי׳ כי ר׳ יהודה כת׳ שהוא מפעלי הכפל · ושרשו חיי · ור׳ אבע כת׳ כי לא מצאנו לעולם להיות היוד למד הפעל ואם היה כדברי ר׳ יהודה היו באים העתידים על משקל שאר העתידים מפעלי הכפל והינו אומ׳ אחי יחוי תחוי כמו שלא נמצא כן לעולם · ועל כן הוא גוזר כי שרש חי הוא חיה ולא חיי אע״פ שבאה המלה הזאת זרה והנה כל חלץ · **הבנין** הדגוש · הם אלה · **הפעל** שעבר · גליתי גלית גליתי · גלו גליתם גלינו · גלתה גלית גליתן · שמות הפועלים מגלה מגלים מגלה מגלות · שמות הפעולים מגולה

מגולה מגולים מגולה מגולות · המקור גלה ״ הצוויים גלה גלו גלי גלנה · העתידים
אגלה יגלה תגלה נגלה יגלו תגלו ״תגלה תגלי תגלנה ״ והדמיון למה שבא ממנו בכתו׳ כפעל
שעבר מי גלה פני לבושו ״ אתה צוית פקודיך · גלית את מסתריו ״ ושם עשו ודרי בהוליהן ·
החייתם כל נקבה · דמינו אלהים חסדך ״ והיא גלתה את מקור דמיה ׳ שמות הפועלים מגלה
סוד ״ כמים לים מכסים · רחל מבכה על בניה ״ מבכות את התמוז ״ שמות הפעולים מוכה
אלהים ומעונה ״ והמקורות הם על פנים מתחלפים אם ענה תענה אותו ״ קוה קויתי יי׳ ״ לגלות
ערותה עליה ״ והצוויים צוה ישועות יעקב : ובלא הא צו את בני ישראל ״ לכן חכו לי נאם
יי׳ · גלי שוק ״ העתידים ״ אכסה ארץ ״ מה יצוה יי׳ לכם ״ ובלא הא יצו יי׳ אתך ״ לא תגלה
ערותה ׳ ובלא הא ומשך אחר אל תגל ״ יגלו שסים עתו ״ לא תנסו את יי׳ ״ ובבנין מה הנסון את
יי׳ : כי תאוה נפשך ׳ אל תכסי דמי ·

ד֗גלא נזכר פועלו ממנו · גולה גולית גוליתי ״ גולו ״ גולתם גולינו ·
גולתה גולית גוליתן ״ התארים אחר שם צאנו אשר
זורה ברחת שהוא תאר מזה נאמר השאר כמו שעשינו ב
בשלמים · והם גולה גולים ׳ גולה גולות ״ המקור גולות · כמו את כל עונותו ״ העתידים
אגולה יגולה תגולה ״ נגולה יגולו תגולו ״ תגולה תגולי תגולנה ׳ והדמיון למה שבא בכתוב
· בפעל שעבר ואחריך לא זונה ׳ גם אתה חולית כמונו · והנה כל חלקי בנין
ההפעיל הם אלו ״ הגלה הגלית הגלית הגלו הגלתם הגלינו · הגליתה
הגלית הגלתן · שמות הפועלים מגלה מגלים מגלה מגלות ״ שמות הפעולים מוגלה
מוגלים מוגלה מוגלות ״ המקור הגלה או הגלות ׳ הצוויים הגלה הגלו הגלי הגלנה ·
העתידים אגלה יגלה תגלה נגלה יגלו תגלו ׳ תגלה תגלי תגלנה ״ והדמיון למה שנמצא ממנו
בכתוב בפעל שעבר · כי הקרה יי׳ אלהיך · ויהא הבנין בחירק או בסגול אשר הגלה נבוכד נאצר
כי הגלית בבחן · וכסף הרביתי לה · כי המרו את רוחו ״ המסו את לבבנו ״ והקריתם לכם ״
ובצרי התעניתם בנפשותיכם · הפנתה לנס · ובתיו תמורת הא הקבה ״ והרצת את שבתותיה
ובאה מלת כלו כהכה העלה הוא בצרי והעין בשוא ופתח ״ תאונים הלאת ״ ביום התגרית ״
שמות הפועלים אשר אני מראה אותך בסגול העין ובצרי מעלה מנחה · מעלים את ארון יי׳ ״
ובחירק לנקבה כרבה להכיל ״ שמות הפעולים מפנה צפונה ״ ובקמץ חטף אשר אתה
מראה כהר ׳ הוי מראה ונגאלה בחולם תחת קמץ חטף · והמקורות באו על ג׳ משקלים להעלות
נר תמיד ״ הרבה ארבה את זרעך · מרבה גואל הדם ״ הצוויים הרפה להי · ובלא הא הרף
ממני ״ הרפו ודעו ״ הרבי שיר ״ ובשתפא אות גרונית את שמואל העלילי ״ העתידים הרבה
ארבה את זרעך ״ לא ירבה לו מאד ״ ובלא הא יפת אלהים ליפת · ויפן זנב אל זנב ״ אם כסף
תלוה · לכה נשקה את אבינו ״ וימרו עליו ם בים סוף ״ ודע כי עתידי זה הבנין בבואם בלא הא
יבאו על משקל עתיד יהקל ״ ולא יהחלפו ביאם בניקוד ״ כי בעתידי יהקל יבאו אותיות האיתן
בצרי · ובזה הבנין בסגול אל תפן אל מנחתם מן הקל בצרי ״ ויפן זנב אל זנב מהפעיל
בסגול · כאלו שמסגולות זה הבנין לבא בואותיות העתידים פתוחות בפתח גדול או קטן · ועל
כן אמרו קצת מהמדקדקים כי וחטאתם מלפניך אל תמחי הוא מזה הבנין · ויותר נכון הוא לו׳
שבא בזה הסקום חסגול מקום החירק כמו שבא בצור ילדך תשי ״ מהלפי שהקל בגזרת מחה

הוא

הוא יוצא ואם פא הפעל התיה עין לא ימצא הבדלי בין עתיד זה הבנין לעתידי הבנין הקל כי
אם מצד הענין · כי ויעל משה הוא מהקל · ויעל עולות במזבח הוא מזה הבנין · ובגזרת ראה
מצאנו המקרה הזה · כי וירא יי הוא מהקל · וירא אותם את מבוא העיר הוא מזה הבנין אחר
שהוא יוצא לשלישי · **נשלא** הזכר פועלו ממנו · הגלה הגלית הגליתי · הגלו
הגליתם הגלינו · הגליתה הגלית הגליתן · המקור הגלה · כמו והפרה
לא נפרתה · איתן אוגלה יוגלה הוגלה · נגלה יוגלו תוגלו · התגלה תוגלי תוגלנה · הנה
הוא בכל אלה בקמץ חטף כמו אשר הגלה מירושלם עם הגולה אשר הגלה · ובלא הא הגלית
יהודה · ובא כי החליתי · חחית בקמץ חטף לתפארת הקריאה כמו שבא יעמד חי בשלמים ·
ואמנם חלקי **הבנין** הנפעל הם אלו · הפעל שעבר · נגלה נגליתה נגליתי ·
נגלו נגליתם נגלינו · נגליתה נגלית נגליתן · התארים נגלה נגלים נגלה
נגלות · המקודות על פנים מתחלפים · יש שיבאו בתיו בהגלות נגלות שניהם בקרוה מזה
הבנין ויש שבאו בהא הגגלה נגליתי · נדמה נדמה מלך ישראל · להראה בשילה · הצוויים
הגלה הגלו הגלי הגלנה · העתידים · אגלה יגלה תגלה נגלה · יגלו תגלו תגלה תגלי תגלנה ·
והדמיון למה שבאו מהם בכתוב בפעל שעבר ונגלה יסודו · כפיר גויים נדמית · ובהא איך
נדמיתה · אולי כי נדמיתי · נבעו מצפוניו · ונגלינו אליהם ונבנתה עיר · עוד אבנך ונבנית ·
שמות התארים לאל הנראה אליך · נרפים אתם נרפים · מכה נחלה · ואת הנחלות · והמקור
כפי ההחלפות מיניהם בתכתים · העתידים · ואנכי אקרה כה · ובלא הא פתיתני יי ואפת ·
ימצה אל יסוד המזבח · ואם פא הפעל גרונית לא יעשה כן בכקובנו · עד שדי התבה · ימחו
מספר חיים · ולא יחצו עוד · תגלה רעתו בקהל · ובלא הא תגל ערותך · הלהן תעגנה ·
ואמנם חלקי · בנין ההתפעל הם אלו ·

התגלה התגלית התגליתי · התגלו התגליתם התגלינו התגלה
התגלית התגליתן · שמות הפועלים מתגלה מתגלים מתגלה מתגלות · המקור התגלות
הצווים התגלה · התגלו התגלי התגלנה · העתידים אתגלה יתגלה תתגלה ·
נתגלה יתגלו תתגלו התגלה תתגלי התגלנה · הדמיונים למה שבא מזה בכתוב בפעל
שעבר כי התענית בכל אשר התענה אבי · אתרפית בעם צרה · התאויתי · התאוו תאוה ·
והתאויתם לכם · שמות הפועלים ומתערה כאזרח רענן · וגוי חטאים · המקור כי אם
בהתגלות לבו · הצוויים שכב על מטתך והתחל דתו והתחלה ·
העתידים באו בלא הא הבנין · ויתגל בתוך אהלו · ויתאו המלך יפיך · ופא הפעל הבא בזה
הבנין בפתח זולתי בשהיה עין הפעל מאותיות אחהע תכלתי מקבלות דגש · כי אז הביא
קמץ כמו אל תשתע כי אני אלהיך · ואל תתגר בם במלחמה · כי אלה אך על פי שבאו נעדרי
למד הפעל לפי שמשפטם היה בבואם עמה להיות קמוצים באו גם כן קמוצים זולתה ·
וכן באו קמוצים ואל תתאו למטעמותיו · ויתאו המלך יפיך אבל אלו לא באו מזה הטעם
כי אם מפני שכל ואו מורגשה במבטא הבאה על יוד הרבים בסוף השמות והפעלים כמו ידיו
רגליו שוקיו זוכריו הבא לפניה קמץ להורות על הנח · כאה גם באלה שבאו
על משקלם · והנה בזה הבנין באה · נזרח

גזרה אחת משונה בעתידים משאר הגזרות והיא גזרת שחה · כי בעוברים והבינונים והצוויים
באה בנו פעמים והאלם · ופעל כמו שחה שחו ושתחויתו וכו' משתחוה משתחוים · השתחוות ·
השתחוה השתחוו · ובעתידים יש' במ"ם נוכי כי יתיר ההיודות אחרים כמו במוהו הלמד · ואמר
וישתחוו ארצה שבע פעמים · ותשתחו למלך · ולא נמצא תשתחוה אלא עם ה"ד והתיו וכבר
ידעת הסבה אשר בעבורה נקרמת פא הפעל בזה הבנין לתיו בהיותה א' מאותיות השריקה ·

הפרק הד' בחסרי הפא ונחי הלמד · ונחי הקצוות · ובנחי העין והלמד רע"כ

כשתהיה הגזרה מחסרי הפא ותהיה למד הפעל שלה אלף לא תחסר אלף
משאר הגזרות החסרות כי אם בנחות הלמד לבד · אבל לא תפול הלמד מהמכתב לעולם · והנה
כמו נשא נשאה נשאת · בפעל העבר · ונשא נשאו בשמו רעולים · ושא את ראש המלקח ·
שאו את ראש כל עדת בצורים · ישא את חיל דמשק · כי תשא את ראש · ותשאנה עלינו
בעתידים · אמנם בהיות למד הפעל הא אז תבאנה גזרות כאלה בהתחלפות גדול בבנין הקל
וההפעיל · כי כאלה לפעמים תחסר הפא ותנוח הלמד · ולפעמים תחסר הלמד מהמכתב גם
כן · דמיון זה כי בגזרת נזה מצאנו עתידי הקל פעמים בנחות הלמד · אבל היא נראית במכתב
כמו ואשר יזה מדמה · אשר יזה עליה · ולפעמים תחסר · כמו ויז מדמה אל הקיר בחירק היוד
אב ערי · ויז נצחם על בגדי · ובבנין ההפעיל ויז ממנו בפתח היוד · וכן בגזרת נשה באו עתידי
הקל לפעמים בהראות למד הפעל בכתיבה כמו ישה לארץ מנלם · ובחסרונה ויט אהלו · ויט
משה את מטהו · ובבנין הפעיל דרכו שמרתי ולא אט · אל תט לבי לדבר רע · הטו לבי אל
עדותיך · משפטם אשה תטה הטה · ויש גזרות שלא באו כהן כי אם מבנין ההפעיל לבד כמו
גזרה נכה שלא מצאנו ממנה בחסרון כי אם בבנין ההפעיל בין בהראות למד הפעל בין בהעדרת
האבה אבה אבי · ויך את המצרי · ולפי הרא"בע אולי אבל נכה כו · והוא מקור מהפעל הדגוש
ושלא הוזכר פעלו ממנו · לא נוכו · והשערה נוכתה · ושלא הוזכר פעלו מההפעיל אשר
הכה את המדינית · והנה מזה המעט תקיש על השאר · ואמנם נחי הקצוות לפעמים יהיו
מנחי הפא שהיא אלף ולמד הפעל שלהם היא הא · כמו לא תאבה לו · ולפעמים שהפא שלהם
יוד · ולמד יהם היא אלף כמו לא תירא ולא תחת · נירא נא את יי' · צאו מהנבה · צאנה וראינה ·
ולפעמים תהיה הלמד שלהם הא כמו אשר ידעתי לי · והמקור לירות כמו אופל · ובבנין
ההפעיל תבא היוד פא הפעל מוסבת בואו נחה · כמו אשר תורם · והצווי והודו ליי' כי טוב ·
והעתידים אודה את יי' · ולא הונו איש את עמיתו · ובית מראית עד אנה תוגיון נפשי · ובחסרון
למד הפעל ויאמר ירה ויור · משפט יורה בבנין הנפעל באו התארים לכרם נחים · כמו נורא
מאד · נוגי ממועד · בתולותיה נוגות · והנה העתידים אי אפשר בהם לבא כגזרת הפעל נוה ·
ובבנין ההתפעל שיש להם לבא בדגש לחסרון נון הבנין · והעתידים מזה או ירה יורה · ויחל
עוד · למען תורא · וההתפעל מזה הודה עליו והתודו את עונם · וצאת תקיש על זה · ואמנם

בנחי העין והלמד · והנה אלה תהיה העין שלהם וא"ו או יוד והלמד שלהם אלף · והפעל שעבר
בפעל הקל · בא באת באתי באו באתם באנו · ובא חסר כי על יום טוב בנו ·
והתארים בא באים באה באות · והמקור עד בא עכו · והצווי בא ברוך יי' · בואו ביתאל ·
ובמשקל אחר שתו ושכרו וקיו · והעתידים עד אבא אל מקדשי אל · אם יבא עשו · והית
בי תבא · ובא תבאתה לראש יוסף בסימן תקבה הנקודה והענין כל ברכה וברכה ·

מבנין הפעיל מזה הביאה הבאת הבאתי הביאו הבאתם הבאתן הביאנו· הביאה הביאות הביאותן· שמות הפועלים מביא מביאים מביאה מביאות· שמות הפעולי' מובא מובאים מובאה מובאות· המקור הבא או הביא· הצווי הבא הביאו הביאי הבאנה· העתידים אביא יביא תביא נביא יביאו תביאו תביא תביאי תבאנה· ובכל אלה לבד הפעל נראית ונחסרה מהמכתב שמן ראש אל עיר ראשי כי הוא עתיד מן הביא אביה אותה· ושלא הוזכר פעלו מזה הובא הובאת הובאתי הובאו הובאתם הובאנו· הובאה הובאת הובאתן· העתידים אובא יובא תובא נובא יובאו תובאו· תובא תובאי תובאנה·

החלק הרביעי בפעלי הכפל והוא פרק א' כבר ידעת בפרק הראשון מזה השער מה הנרצה אצל המדקדקים בבעלי הכפל· והוא כשתהיינה העין והלמד מאיזו גזרה דומות· ועתה הוי יודע כי ברוב אלה הגזרות תפול עין הפעל מהמכתב ויבא תמורתה הדגש· ואמנם הבנינים שעיניה' דגושה כבנין הדגוש והתפעל לא תפול מהם את הכפל כלל· ומשפטם בזה כמשפט השלמים· כי אין כח בדגש אחד להורות על דגשות הבנין ועל חסרון האות· אבל בכל שאר הבנינים באו ברוב בחסרון אות הכפל· ואמנם כל חלקי **הבנין** הקל הם אלה·

הפעל שעבר· סבב סבבת סבבתי· סבבו סבבתם סבבנו סבבה סבבת סבבתן· שמות הפועלים סובב סובבים סובבה או סובבת סובבות· שמות הפעולים סבוב סבובים סבובה סבובות· המקור סבוב· הצוויים סבוב סבבו סבבי סבובנה· העתידי' אסבוב יסבוב תסבוב נסבוב יסבבו תסבבו· תסבוב תסבבי תסבובנה· והנה לפי שרוב חלקי זה הבנין באו בחסרון עין הפעל אביא הדמיונים למה שנמצא בכתוב מהם כי הבאים בלי חסרון משפטם משפט השלמים· והנה הפעל שעבר ליחיד הנסתר הוא כמו כי אם תם הכסף· פאח הפעל בפתח מפני כי משפטם היה תמם וכשחסרו עין הפעל חשילו תנועתה על פא הפעל להורות על חסרונה ולא נשארה הפא קמוצה לשלא יתערב עם נחי העין כגון קם שב וחבריהם וזה הוא ההבדל אשר ביניהם כי פעלי הכפל הם פתוחים ונחי העין קמוצים· וכבר מצאנו וסך אחיך שהוא מפעלי הכפל קמוץ וכהפך כי שח מראות עיניהם· כי מי כן ליום קטנות פתוחים והם מנחי העין· ושאר חלקי הבנין לזכר הנמצא אתה שלות· סכות בענן לך בא בוא המשך והמדב בעד עצמו יחן קלותי מה אשיבך· ושלרע דלוה יהלי יחשיו· ולרבי' הנסתרים כאשר תמו כל הגוי· כי פסו אמונים· ומרע זכו נזיריה· רבו משערות ראשי· הלנזרת פעל· וימררהו ורבו· ולרבים הנמצאים נמצאם אותו חג ליי'· והמדברים בעד עצמם כי דלונו מאד· בוזונו לנו· שמות הפועלים והם בזה האופן כדמות תארי אם זך וישר אתה· הסורש עתה מכלה· ויהודי יהית תמיך· ותפלתי זכה· ברה בחמה· לולא חרישו הית דגוש ירקות ודעות· ושמות הפעולים לא מצאנום הסרים ומה שבאו מהם שלמים· צרור עון אפרים· ארורים הם כי גרשוני היום· ארורה האדמה· צהודות בשמלות· המקור על פנים מתחלפים יש שבאו בחולם והוא· רב לכם סוב· עד תום כל הדור· ויש שבאו בפתח לרד לפניו גוים· ובתוספת ואו שמות ושאוף· הצווים סוב דמה לך דודי· סבו ציון· סבי עיר· ובקמץ חטף המשמים' רני ושמחי· חגי יהודה· העתידים מה אקוב לא קבה אל· ישוש וישתק· ובשורק ישוד צהרים· ירון ושמח· ואשר תאגר יואר· ונסב את הר שעיר· יסבו עליך רבע· תבוסו על חסה· ותרון לשון אלם· והנה תסובינה אלומותיכם·

אלומותיכם · ובואו העטף ותעתיד מדין׳ ובהפסק ברק ויהם״ ואמנם כל חלקי הבנין
התפעל מוח הגג׳ הסב הסבות הסבותי״ הסבו הסבותם הסבותן הסבה הסבות
הסבותן״ שמות הפועלים מסב מסבים מסבה מסבות׳
שמות הפעולים מוסב מוסבים מוסבה מוסבות״ המקור הסב״ הצוויים הסב הסבו
הסבי הסבנה״ העתידים אסב יסב הסב׳ נסב יסבו הסבו תסב תסבי תסבנה״ בא הפעל
שעבר ליחיד הא הבנין בצרי ופא הפעל לפעמים בצרי כמו החל הנגף״ ופעמים בפתח כמו
הקל ארצה זבולון׳ כי הבר שדי לי מאד״ והדמיון לשאר החלקים הסבות את לבם׳
והשמותי גפנה״ החלו הערכות׳ ובפתח המסו את לבבנו״ העזה פניה ותאמר לו׳ שמות
הפועלים דגני מסב את כלי המלחמה׳ ובפתח נחורש מצל״ שמות הפעולים מוסבות שם
ולא נמצא יותר״ המקור החל ובלה׳ כחתם פושעים׳ הצוויים הסב אל אחיהם הסבו
אלי׳ הסבי עיניך מנגדי״ העתידים אחל תת פחדך״ לא יחל דברו״ תחל לספור ונסב
חומה ומגדלים׳ ובדגש ויסב אלהים את העם׳ וכשתבא ואו העטף על העתידים יבא ומלעיל
ותבא פא הפעל בסגול״ ויגל את האבן׳ ויסך בדלתים ים׳
ושלא נזכר פועלו ממנו׳ הוסב הוסבת הוסבתי הוסבו הוסבתם הוסבנו״ הוסבה הוסבת
הוסבתן׳ המקור הוסב״ העתידים אוסב יוסב תוסב
נוסב יוסבו תוסבו תוסבנה׳ תוסב תוסבי תוסבנה״ ולא מצאנו מזה במקרא כי אם העתידים׳ לחם
יורק׳ על בטן יוסב׳ שודדים הושד׳ ובא מוקל מי יהן בספר ויותקל״
ואמנם הפעל המרובע אינו מתחלף בזה הגג מסוג נחי העין׳ ותאמר סובב
סובבת סובבתי״ סובבו סובבתם סובבנו״ סובבה סובבת סובבתם
שמות הפועלים׳ מסובב מסובבים מסובבה או מסובבת מסובבות
שמות הפעולים מסובב מסובבים מסובבה מסובבות״ המקור סובב׳ הצוויים סובב
סובבו סובבי סובבנה׳ העתידים אסובב יסובב תסובב נסובב יסובבו תסובבו״ תסובב
תסובבי תסובבנה׳ והדמיון למה שנמצא ממנו בכתוב״ הפעל שעבר׳ אשר עולל לי׳
אשר עולל תלי׳ ועוללתי בעפר קרני״ שמות הפועלים נוגשיו מעולל׳ מקושש עצים׳
ומקוננים כפלשתים״ מקוששת קש׳ מתופפות על לבבהן׳ שמות הפעולים והוא מעולל
מפשעינו׳ ושמלה מגוללה בדמים׳ המקור לקושש קש״ הצוויים ועולל למו׳
העתידים תתחתנו על איש׳ ובנין התפעל הוא נוהג עם זה הבנין במעלי הכפל כמנהגו בנחי
העין״ ואמנם כל חלק הבנין הנפעל הם נסב נסבות נסבותי נסבו
נסבותם נסבנו׳ נסבה נסבות נסבותן״ התארים נסב נסבים נסבה נסבות׳
המקור הסוב או הסב״ העתידים אסב יסב תסב נסב יסבו תסבו תסבי תסבנה״ והחלקים
הנמצאים ממנו בכתוב הם אלה״ הפעל שעבר בו בג׳ דרכים לפעמים פא הפעל בפתח כמו
נחר גרוני״ אל מקדשי בי נחל׳ ונמקו כל צבא השמים׳ ולפעמים בחולם כמו ונגולו כספר
השמים״ הקן נגוזו ועבר׳ כל נמשו פעמי״ ולפעמים בצרי כמו נמס בתוך מעיה׳ נקל
לבתוב׳ ובא בשורק שדוד נשדונו״ ובאו מוקלים ורחבה ונסבה התחתיה׳ ונבקה רוח מצרים
בקרבו׳ כאשר נקעה נפשי ולפי דעת רבים הוא מזה המין ונגלה שם שפתם׳ התארים

נמס

גם כתוך מעי" נקל לצל לנטות" וגם אנחנו נמקים" את שבר עמי על נקלה" תשמות ההגדסות" המקור הבוק תבוק" ובצירי המם ימס: הצחי" צאן מתיכה מבורר והבדל בין הצווי לרבים בזה הסוג לצווי הרבים בנחי הלמד הא" כי בזה תבא המלה מלעיל ובנחי הלמד במלרע" ולאשר כחשך הגלו' העתירים ואקל בעיניו ובא אל ימשלו בי אז אתם בנחנראה" ואין דומה לה בכל המקרא וכל לבב אנוש ימס" ובחולם וידם אהרן" ועל אות גרונית" ולאחד איך יחם' לא תירא ולא תחת" יחתו מריביו" ונמס אסוריו"

ותקל גברתה" ובחולם ותתם השנה" ובשורק סקום תולם" תתום מלאתה" גם מדמן תדמי" ובכאן נשלם מה שראיתיו הכרחי בחלק הפעלים מעתק אל הדבור בשמות'

השער השלישי בשמות למיניהם ובו ארבעה פרקים' הפרק הראשון בחלוקת השמות כפי חלוקת הנקראים בהם" הפרק השני בהבדלים מזהרי' שיש לקצה השמו' זולת קצתם כפי הנמצא מנו בספרי ה הקדש" הפרק השלישי בחלוקת השמות הדומה לחלוקת הפעלים" הפרק הרביעי בבנויים

הפרק הראשון בחלוקת השמות כפי חלוקת הנקראים בהם" דע שחכמי המחקר חלקו המציאות בכללו לשני חלקים אל עצם ולמקרה" וביאור זה שהנמצאות כלם אם שיהיו עצמים והם אשר יש להם מציאות בעצמותם ואינם נשואים על זולתם' או הם ענינים קרים לעצמים לא יעמוד אמתתם זולת העצמים והם לפי זה יקראו מקרים" וראוי הוא אם כן שהשמות אשר יורו על שני אלה הדברים יחלקו בחלוקתם" רצוני אל שמות העצמים" ואל שמות המקרים אבל לפי שיש שם דברים אין להם מציאות כלל" והם העדרי הקנינים ומן הראוי הוא להניח להם שמות מתחלפים כפי התחלפות הקנינים והם כי העדר האור לא היה ראוי להקרא בשם העדר החיים והוא הדין בזולת" אם כן ראוי הוא לומר כי הסוג העליון אשר לשמות הוא שם דבר לפי שהוא כולל לעצמים ולמקרים ולהעדרים' ושיתחלק שם דבר בחלוקה הראשונה לשלשת אלו החלקים" רצוני לשמות העצמים ולשמות המקרים ולשמות ההעדרים'

הנה שם העצם יתחלק עוד אל שמות העצמים הראשונים והם אישי ה העצמים הרמוזים אליהם' ואל שמות העצמים השניים אשר הם הסוגים והמינים והם אשר אין להם מציאות כי אם בנפש כחי והצומח והמדבר ודומיהם"

השמות העצמים יש שהם נגזרים מעצמים אחרים קדמים להם כשם אדם הנגזר מאדמה" ויש שהם נגזרים מהפעולות כראובן ושמעון הנגזרים בם על הראיה והשמיעה' ויש שהם נגזרים ממקרים אחרים גוברים בהם כאודם הנקרא כן לחוזק האדמימות שבו" וזכוכית שנקרא כן להפלגת זכותו' והשמות כאלה יקראום המדקדקים תארים גוברים" ויש שמות שאינם נגזרים לפי הנראה מהם והם רוב שמות העצמים כסוס וגמל וארץ וגפן וזולתם" ודע שחכמי ההגיון עשו חלוקה אחרת בשמות העצמי' והיא נמצאת בספרי הקדש גם כן" אמרו השמות מהם נבדלי' ומהם נרדפי' ומהם משותפי' והמשותפי' יש שהם משותפי' שתוף גמור ויש

ויש שהם נאמרים בכללות ובייחוד · ומהם מושאלים · ומהם מועתקים · וביאור זאת החלוקה
הוא · כי השמות המתחלפים המונחים לנמצאים מתחלפים הם הנקראים שמות נבדלים ·
והשמות המתחלפים המונחים לנמצא אחד כסכין ומאכלת · ואריה וליש יקראו אותם
שמות נרדפים · והשם האחד המונח לנמצאים מתחלפים כשם העין המונח על עין הרואה ועל
מעיין המים ועל עין השמש יקראו לשמות כאלה שהם משותפים שתוף גמור · ואמנם השמות
הנאמרים בכללות ובייחוד הם כשם ישראל ויהודה ויוסף שפעמים נאמרו על האומה או על
המשפחה כמו ישראל לא ידע · יהודה יעלה בתחלה · ולא נחלו על שבט יוסף · עם היותם
שמות לאנשים מיוחדים · ואמנם השמות המושאלים הם אשר עקר הנחתם הוא על עצם מה ·
ואחר כן הושאלו לעתים מה אל עצם אחר בעבור דמיון מה שיש ביניהם כשם האריה והכלב
המונח על אלה הבעלי חיים והושאלו אחר כן לאנשים הגבורים והעזים כמאמר דוד עת
הושיעני מפי אריה · כי סבבוני כלבים · והשמות המועתקים הם המונחים גם כן בעצם
בראשונה על עצם מהעצמים והושאלו בעבור דמיון מה אל עצמים אחרים אבל הם קיימים
בנשאלים אליהם כקיומם באותם שהושאלו מהם כי זהו ההבדל שיש בין זאת ההשאלה ואשר
לפניה כראש ההר · ובנפות הארץ · ולב השמים ·

ולפי שאישי האדם יש להם יתרון קצתם על קצתם בחלק השכלי מה שלא
ימצא לזולתם משאר אישי המינים · וכאלו ששם העצם נאמר על אישי
האדם ועל שאר העצמים בקדימה ואיחור היה שהשמות המונחים על אישי המדבר הובדלו
באי זה הבדלים זכרם הראב״ע בספר השם · והאחד מהם כי שמות המדבר לא יכנה מהם
פעל כי לא תאמר אברהמת אברהמתי · ותאמר זה משאר העצמים הראשונים כי בא משלג
תשלג בצלמון · ומחרב הורב נחרבו המלכים ומכרם לכורמים וליוגבים וזולתם · וההבדל
הב׳ כי שמות המדבר לא יסמכו לזולתם · כי לא תאמר יצחק הדור · ולא יעקב העיר · כמו
שמצאנו בגד הצמר או הפשתים · כי בא סוס פרעה · ולזאת הסבה לא יקבלו הכנויים כמו
שיקבלום שאר העצמים כי לא תאמר אברהמי ואברהמך כמו שתאמר בגדי ובגדך · וההבדל
הג׳ כי שמות המדבר לא יתרבו כי לא תאמר אברהמים או יצחקים כמו שתאמר מבגד בגדים
ומסוס סוסים · וההבדל הד׳ כי שמות המדבר לא יבאו בה״א הידיעה כי לא תאמר האברהם היצחק
כמו שמצאנו כי אם הסוס אסור והחמור אסור · והשור והגדול וזולתם · ומה שמצאנו אמר הקהלת
הוא תאר לנפש שלמה · וכן באו שמות אחרים בה״א הדעת · והם כלם תארים לשבט או למשפחה
כמו הימיני הקרחי · ואין צריך להאריך בביאורם · ואמנם שמות המקרים הנה מהם
שמה שנקרא עין המקרה כמו חסד ואמת · צדק ומשפט שלום · זכר עשת
מפשע רב בכח ואבילה וה״א · ויש מהם שמות שיתוארו בהם העצמים במקרה מאלה
המקרים והם הנקראים שמות התאר · כאמרך ראובן חכם ושמעון צדיק · ולהם חס · ונצמד
לבן · ומהם שמות הנקראים שמות הפעולות והמקורות וכבר ידעת אותם · ומהם שמות הפועלים
והפעולים אשר ידעת אותם גם כן בשער הפעלים וידעת הסבה אשר בעבורה נכנסו בין חלקי
הפעלים · וההבדל אשר ביניהם ובין שמות התאר כי הם לא יצדק עליהם השם ההוא כי אם
בהיותם פועלים הפעל ההוא · ואמנם שמות התארים יצדקו על הנקראים בהם גם אם
לא יעשו הפעל אשר בעבורו נקראו באלה השמות · והמשל בזה כי יש הבדל בין וגונב איש
ומכרו · ובין אם במחתרת ימצא

נמצא הגנב כי לא יקרא גונב רק בהיותו גונב בפעל · וגנב יקרא גם בהיותו ישן להיות לו פעל הגניבה בקנין ·

ואמנם שמות ההעדרים הם השמות אשר הונחו להעדר הקניינים כחשך ומות ועוני וסכלות כי אלה אינם יש · ואין החשך כי אם העדר האור · והמות העדר החיים · והעוני העדר העושר · והסכלות העדר החכמה · ואתה תקיש על השאר ·

הפרק הב' בהבדלים המיוחדים אשר יש לקצת השמות זולת קצתם כפי הנמצא מזה בספרי הקדש · תה הנמצא בכתבי הקדש חלופים מיוחדים לקצת השמות · וזה אם מצד האחדות והרבוי · או הזכרות והנקבות · כי יש שמות שבאו לעולם בלשון יחיד · ויש שבאו לעולם בלשון רבים · ואשר באו בלשון יחיד הם כמו זהב ונחשת ברזל ועופרת · והר' משה הכהן כתב שגם כסף לא יתרבה · והשיב עליו הר' אבע' מצרורות כספיהם · וכתב הר' דק כי הרבוי שב אל הצרורות ולא אמר כלום כי היה יכול לומר את צרורות כספם · וכן גזל ועשק באו לעולם בלשון יחיד · ואמנם השמות אשר באו לעולם בלשון רבים הם בתולים זקנים נעורים עלומים פנים · ויש שבאו מהם על מתכונת שנים בריחי' וצהרי' ושמים ומים ולא באו נפרדים לעולם ·

ואמנם החלוף הנמצא מצד הזכרות והנקבות הוא כי יש שמות שבאו לעול' בלשון זכר ולא יכשר להוסיף עליהם הה"א המורה על הנקבה כבשר ושור ועז ושפן כי מאלה לא נוכל לומר בשרה ושורה וכו' · ויש שבאו לעולם בלשון נקבה ולא נוכל במו כן להסיר ההא אשר תורה על הנקבה להשתמש מהם בלשון זכר · כמו חסידה אנפה עזניה וארנבת כי מאלה לא נאמר חסיד ואנף · ויש מהשמות שבאו בכתוב בלשון זכר ונקבה יחד במו כל שה נקוד וטלוא ובין שה בריאה ובין שה רזה · פגוש דוב שכול · ופרה ודוב תרעינה · והיה המחנה הנשאר · אם תחנה עלי מחנה · שם המקום ההוא · ולא תשורנו עוד מקומו · וזולתם רבים · ויש שמות שבאו בהא הנקבה ויכללו גם הזכרים · גם אם יהיו ממינים מתחלפים כי הם בסוג להם במו נבלה וטרפה ובהמה · ויש שמות שהם מיוחדים לזכרים במין מה כאיל ויחמור · ויש שהם מיוחדים לנקבות אשר מאותם המינים בעצמם כרחל ואתון · ובאישי האדם נמצאו שמות מזה המין כעבד ואמה או שפחה ואדון וגבירה · ויש שמות זכרים שבאו קבוצם בתי"ו הנקבות כאבות ולוחות ומקומות · והפך זה קבוץ קצת שמות הנקבות במם ויו"ד הזכרי' בנשים ופלגשים · ויש שמות הזכרים בגזרת לשון נקבה כמו שלמה ממשרקה · ושמות הנקבות בלשון זכר כמו אביגיל ואחינועם וזולתם רבים ·

הפרק הג' בחלוקת השמות הבאה על דרך חלוקת הפעלים · תה המדקדקי' הסכימו לשקול השמות באותיות פעל כמו שעשו זה במשקלי הפעלים · וכמו שמשקלי הפעלים יש מהם שלמים ומהם הסרים ונדים נחים ומהם כפולי' באלה האופנים בעצמם הם משקלי השמות · והסבה אשר הביאה אל המדקדקים אל החלוקה הזאת היא לפי שמצאו שרוב השמות הם נגזרים מהפעולות ושהם ירוצו מרוצתם בדגשות ת והחסרון והנחות ואחר שהדבר כן אם מצאנו שמות מה נגזרים מהפעולות השלמות · ושמות אחרים מהפעולות החסרות או הנחות מן הראוי הוא אם כן להבדיל אותם באלה ההבדלים · וטעם המלה יודיענו מאי זה פעל נגזר אי זה שם מהשמות הנגזרים ממין זה · כי לפי שמצאנו עדות כי יהוסף שמו · וכן ויתן עליו את הנזר ואת העדות בטעמים מתחלפים שפטנו על ביעדות.

עדות הראשון והוא נגזר מן פעל העידותי בכם את השמים ואת הארץ • והעדות השני והוא נגזר מן פעל ואערוך עדי • והגזר נזמה • והפעל הראשון הוא מבנין העין • והשני מבניין הלמ״ד במו ידעת • אם כן אלה בעצמם יהיו ההבדלים לאלה השני שמות ומאלה תקיש על השאר •

וכבר ידעת בפרק הרביעי מהשער הראשון מזה הספר שאותיות האמנתי הן אותיות הנוספות על השמות • אם האלף כאלף אזרוע אשכול • ואם היא כהא והתלהלה • ואם היוד כיוד ילקוט יצהר ויפתח • ואם המם כמם מעשה ומחנה ומשנה ומשמר ואם התיו כתיו תקומה והרוסה ותפלה ותלבושת • ואחר זה ראוי שתדע שהשמות ישתנו באופנים מתחלפים • יש שישתנו בסמיכות ויש שישתנו ברבוי • ויש שישתנו ברבוי ולא ישתנו בסמיכות ואין גם אחד שלא ישתנה בסמיכות וברבוי כמו שתראה כל זה בזה הפרק בע״ה • ועוד תני בסדר השמות על כל דרכיהם על יסודי השלמים והחסרים ונחים למיניהם • ואחרונה הכפולים • ואחר כן אבאר ארבעה וארבעים משקלים ולפי בונת הקצור אין צורך להזכיר השמות כלם כי כדי לאבאר כל מין ומין שנים או שלשה ואופני השתנותם יספיק • ואתה תעמוד על השאר שלא נזכרו • ודמה בזה הלך בעקבות ר׳ דוד קמחי ז״ל • מאד בזה החלק •

פעל הקמץ יש מהם שהוא בצירי כמו אבק זהב עשן • ויש מהם שהוא בסגול במו חכם סכל קטן רשע • וכלם ישתנו בסמיכות והבא שוא בפא ופתח בעין וזהב הארץ ההוא • חכם לבב • קטן בנים • ובקבוצם ישאר הקמץ בעין: חכמים קטנים משלים ובסמיכות חמור הכסיל • משלי שלמה • אל כל חכמי לב • ועם הכנויים זהבו וזהבו דבריו דבתה וכן כלם • ולפי שמצאנו אריתי מורי עם בשמי • שפטנו כי ונפרד מהם בשם על משקל זהב • כי אלו היה נפרד בשם אב בשם היה בא בכנוי בשמי או בשמי • כמו שבא מן דרך דרכי ומחודש חדשי • וכן שפטנו בחדשים לבקרים שהוא ד׳ מבמו בקר שאלו והיא בקר היה אומר לבקרים. כמו לחדשים מן חדש •

פעל הפא בשוא והעין בקמץ וזמן כתב יקר אשר כוכבים יהיו פתוחים • ואת יקר תפארת גדולתו • כתב והדר ומצאנו שאר לעולם קמוץ סמוך או מוכרת • ובקבוצם כתבים יקרים • ונשתנה ויגז שלוים מן היכי ודבש גבל סבך צפת חם אחד בסמיכות והברה • אבל בבואם באתנח וסוף פסוק יבאו קמוצים כמו על ערש דוי •

פעל הפא בשוא והעין בצירי • באר זאב פאר כאב • מצאנו קבוץ באר בלשון נקבות ויחפרו את בארת המים • ובא בארות בארות חמר מסומה כי באה הבי״ת בסגול והאלף בשוא סגול ואולי אינו מזה המשקל •

פעל הפא בצירי והעין בקמץ • ענב שכר שאר לבב וישתנו בסמיכות • וכל לבב אנוש יבסי שער ראשו לצנפת • ואפשר שהוא מזה המשקל אחד ובסמיכות אחד הוא עם בפתח האלף •

פעל כלוב צריו וראש מלרע • הלל בן שחר • ומי שם תבל כלה •

פעל הפא בחירק והעין בצירי ודגש • עור עלג פסח ומזה הלא את הקטר אשר קטרת והדבר אין כתם • גמזה אלם וחרש • ובא חירק בצירי להיות חרש עלולה מלרע • ובקבוצם עלגים עורים פסחים אלמים • ובאו מקלים עורים פסחים •

פעל הקמץ בעין כגר אבר ובכמוך כגרי כסף ועל משקל השגים הוא אלף כגרים •

פעל

פעל הפא קמץ והעין סגול זקן שכן שמח כבר ערל · ובמשכלים תשוב הפא בשוא
והעין בפתח · זקן ביתו · שכן שומרון · ערל שפתים · שפל רוח · ומהם בא העין
בצירי · בעקב עשו · חמש מאות איש · כאבל אם · בא בסגול בעבור הסמכו למלה זעירא ·
שם והמשקל מצאנו כתף וגדר שבאו בסמיכות על משקל ארץ וגפן · אל כתף הבית · ירך
המזבח · וגדל אבניו · וגדר אבניו · באו בחמש נקודות ולא מצאתיו רק בכתף פלשתים ·
פעל הפא בחולם והעין בצירי · עולל ינק אורב שבל רב הזבל · ואת היותר והרכנו ·
אלה שבאו על דרך זכר ... שבא בקמץ כמו · עוללים ויונקים ·
ותנקה במחה ... · סותרה ... והרבות תועבות · פעל בשש נקודות ארץ אבן
גפן שלג מלך חרב דבר · ויש שהם בחמש נקודות ספר סתר סבש סבל · ויש
מהם שבאו בשש נקודות ופעם בחמש כמו נרד ... ושכל ושבר · וכלם נמשכים על פי
המסורת · ואם למד הפעל גרונית הבא עין הפעל בפתח גדול · מצח פסע · ישע פתח · ואם
עין הפעל גרונית תבא הפא והעין כבן כפתח · נער בער שער כעס נעל · ומאלה יש שבאו
באתנח וסוף פסוק הפא קמוצה · ויש שלא ישתנו · אשר שתיהם אבן גפן ארץ דרך פתח
וזולתם · ואשר לא ישתנו הם צדק מלך ספר תבן ואחרים וזולתם · ויש מהם שישתנו ברוב כמו
ארץ כסף לחם כתר · ובאו במקומות מה בלי שנוי כמו ועל רגעי ארץ · על קצוי ארץ · נחפה
בכסף · אוכלי עמי אכלו לחם · אשר עשית כסתר · וגל הבאים על · זה משקל בין הזכר והנקבה
נקודות או משש כלם · לא ישתנו בסמיכות כמו ארץ הנגב · דרך המלך · כפר הסכנה · סבע
מישור · ולפי שמצאנו חדר בחדר · את החכמים · הגישו אל הדלת · וכל דבר בשש נקודות
ומצאנו בחדר משכבך · מספחת חמתך · וגור דלתך · הבל הבלים נראה שאלה הסמיכות באו
בב' משקלים · והמשכיל מחדר משכבך בא על משקל ... הקמץ והאחרון לחמה ודלת ·
וכל שבאו בזה המשקל הם שוים בקבוץ · ... דרכים מלכים ספרים שבטים וזולתם · ארץ כי
בקבוץ הוא ארצות · ונפש בא בשני המשקלים ועל הנפשות אשר היו שם · לצודד נפשות
ובבוא עליהם את רבים כמצא חלוף ביניהם כי אותם שהם בשש נקודות תבא הפא פתח
כמו מדרך דרכי · ומעזן נגבי · ... שמני · ויצאו מזה הכלל כעשים שבאו בחולק · ויחפץ
למען צדקו · ותשכו כבבי נשפו · וזולתם מעטים · ואותם שבאו בה נקודות אז אתם שבאו
פעם בשש נקודות ופעם בחמש באו לעולם בחולק כמו מסבם שבשו · ובמספר כפרו ומשכל
שכלו · וכנדר נדרו · ומזה המשקל יש שמות שלא ישתנו בהם צדק וכמותו · פעל והפא
בחולם והעין בסגול · בשם חדש קדש שרש · ואם עין הפעל גרונית תבא כפתח
בחן רחב תאר · ואהל ובהן לא נשתנו · וזה המשקל לא ישתנה בסמיכות · חשן משפט · חדש
ימים · קדש ישראל · שרש ישי · ובבואם עם אותיות הבנין ליחיד ישוב החולם לקמץ חטף
כמו חדש כחדשו · שרשיו ... מים · הללו אל בקדשו · ובאו יתגלו בהן את ... כמו
בעבור אות העדן · וכן אהלי אדום · ובא במשפט מה שכנו אהליך · והארמנות ... · ועם
... קדשיו · ובא בקמץ רחב ושרשיו תחת · וכנרק קדשיך · ואם למד
הפעל אות גרונית תבא עין הפעל בפתח ונגבה להם ויקח רומח בידו · פעל ...
בקמץ והעין בסגול · אם אזנך · לא תעשו עול · כות וחיים · אחר אחד בהקך ·
... פעל ... והעין בצירי ובדגש · ובמשקל ... רשבה אני ·
... הפא והעין בקמץ כמו ... שורש ... פעל ופתוח בבא ...

העין והעין בקמץ גנב סלח צואר שבת ובסמיכות תבא גם העין בפתח שבת שבתון היא לכסוכסטהעין לא תקבל דגש תבא הפתח בקמץ חרש חכם יבקש לו ובקבוץ לא תשתנה הנועת הפא והרין וזה הוא כולל לכל השמות דגושי העין

פעול — הפא בשוא והעין בחולם שאור שאול תרגם שמאל ומזה ואל גבוה קומתו ובשורק העין גבול זבול ואלה לא ישתנו בין בקבוץ בין בסמיכות

פעול — הפא בקמץ והעין בחולם אדון ארון גדול קטן קרוב שלום כלם ישתנו בקבוץ והסמיכות לשוא בפא הפעל קטנים גדולים ארונים שלומים ארון עץ קטן בניו שלום העיר

פעל — הדגוש בעין והפא בפתח וכמון יזרוק עשה הרהוק ונקבץ רהוק בשוא הריש ובשורק ורהוקות זהב והוקל ומרהקות כסף

פעול — הפא בקמץ והעין בשורק ברוך עצום שרוע וקלוש שבוע וישתנו בסמיכות בא ברוך יי מלא שבוע זאת ובדגש העין ובפתח הפא כפני הדגש סבור הארץ תנור וכירים הפוח

פעול — הדגוש והפא בחירק והעין בחולם גבור שכור ובקבוץ בקמץ חטף צפרים ובשורק העין בכור חתול פגול צבור והקל העין ובחולם גיתון קיטור שילוח

פועל — הפא בחולם והעין בקמץ אוצר גוזל כוכב עולם ובהסמכם תבא העין בפתח וכוכב ישועה בראשו ובקבוצם תשאר קמוצה ככוכבים לעולם ועד דורות עולמים ובשורק הפא אולם יובל משפטם אחד

פעל — הדגוש בעין גמץ סלם ובחולם העין עלה אריה מסבכו את עול סבלו ומזה כהנות לנקבה

פעיל — הפא בקמץ והעין בחירק חציר נדיב רכיל שביר ומזה אביר כי מצאנורו מקל לאביר יעקב ובקבוץ וסמיכות הפא בשוא ומזה סריס פרעה ושלישים על כלה ובדקדק שלישה באו קמוצים ואחרים זולתם ובדגש העין ופתיחות הפא אביר אדיר בביר פסיש צדיק וכבר ידעת שלא ישתנו הדגושים ומאלה שריץ וסריס וקמוצים ובאו בקמץ מפני הריש

פעיל — בשוא הפא גביר כפיר כסיל מחיר שחין לא ישתנו

פעול — הפא בצרי כמו אזוב אזור אפוד ערום

פעלי — נכרי חפשי ולרבים חפשים

פעלי — מצרי עברי ובכ״זל שכוי ובשוא פנימי עירירי

פעלי — אללי מורי ונפתלי ומזה מוכיח אדם אחרי שהוא תאר לנכוג אחור

פעלה — אמרה שפחה שמלה כבשה ומזה חטה והראוי חנטה ואם עין הפעל גרונית אהבה אחוה רהצה ובלי אות גרונית שלמה שלוה וכבשה אחת ובבנוי וסמיכות תפתח הלמד ותשוב ההא לת״ו שפחת שרה הנה שפחתך והקבוץ באופנים מתחלפים מפשתה פשתים ומשפחה שפחות

פעלה — ערמה חכמה עצמה ערלה קרחה והקבוץ חכמות כדוץ תרומה

ערלות

ערלות פלשתי׳ א׳ בסמוך ובמוכרת ׳ ובשורק טומאה ״ או חופשה ׳ ומזה ותחת שעורה באשה
בנחות האלף ׳ פעלה קערה ״גערה ׳ צדקה ׳ ברכה ״ ובסמוך הפא בחירק צדקת ״ עשה
ברכת יי ״ ובריבוי צדקו׳ פזרנו ׳ ברכו׳ אביך ״ ובקבוץ הולך צדקו׳ ׳ ברכות לעד
ומזה מערה ׳ פעלה הפא בסגול לפי שהיתה ראויה להדגש העין נחמה ׳ בערה ׳ ואלה לא
ישתנו בסמיכו׳ ובקבוץ כמשפט ׳ פעלה אבדה ״גזלה׳ אפלה ׳ שאלה׳ בהמה ׳
נבלה ׳ תשובה הא לת״ו בסמיכו׳ ״ וקמץ הלמ״ד לפתח כמשפט חביריה ׳ פעלה העין בדגש ׳
בקשה ״כפרה ׳ יבשה ״ ופרשה גדולת מרדכי ׳ באה פא בקמץ מפני הריש ״
פעולה העין בדגש גם כן חבורה ׳ כסותה ׳ ומזה ובטחות למרגיזי אל ׳ תהיינה אזנך קשובו׳ ״
פועלה הועבה׳ שורקה ״ לשפוך כוללה ״ ובסמוך נשתנה תועבת יי׳ פעולה
משורה ״ חגורה ״עבודה ׳ פעילה אכילה ׳ נגינה כלימה ״ שממה ׳
פעולה הלמד דגושה ״ סגלה ארבה מארץ מדה ׳ ובלי דגש ארוכה ומרפא ׳ מלוכה ״ שמועה ״
פעלת דבלת תאנים ׳ עטרת זקנים ׳ יש מהם יבאו בסגול ויש מהם יבאו בצרי ׳
תכלת ׳ וארגמן ׳ חמשת בני מיכל ״ פעלת העין בדגש ״ אדרת צמרת ״ הארז ׳
ואם למ״ד הפעל גרונית ׳ כפחת גבחת צלחת ׳ קרחת ׳ פעולת שבולת ״ בקורת ׳
פעולת כפורת ״בצורת ״ ובשוא הפא ורפיון העין ׳ קטורת ״ נדושת ״
פועלת והחטה והכוסמת ״ פעלות גבהות ״ מרדות ׳ ילדות ״ פעלות
אילות ׳ פעילות ידידות נפשי לצמיתות ״ ובצרי
וינהגהו בכבדות ׳ פעלילות חכלילות עינים ״ פועלליות קוממיות ׳
פעלית גפרית חותם תבני׳ ״ ומזה בורית ׳ והראוי ב
בורית ׳ פעלית שארית ״ פעלית האחית ׳ פעילית חמשית
לפרעה ״ פעלת ים כנרת ׳ אולת ״ ומזה עורת
הפחות מפני אעין ׳ פעלום שלשם ׳ פעלם ואת הכלעם אמנם
ידעתי ״ פעלון שלטון ״ ואם עין הפעל גרונית ״פעמון זהב ׳
פעלן פשתן ״ ובקמץ אשה קרבן ׳ ובשורק שולחן ״ פעלון בדגש העין ״
זכרון ׳ שברון עורון ׳ פעלן בדגש ״ קלשון קמשון ״ ובשוא הפא ׳ ופתח העין
אבדון ״ ואשר נוכפו בהם אותיות האמנתי בראשית המלות ״ כפעיל
יתן אוכל למכביר ׳ ובשל משכיסהולך ״ לדוד משכיל ״ מפעל
משכן ״ משקל ״מקדש ׳ אלו יפתחו בסמיכות ״ כמפעל הדגוש בסמיכות
כרבדים רבדתי ערשי וכלו מחמדים ״ מפעל לא יבא ממזר ״ ומזה במקהלו׳
ברכו אלהים ׳ וכמסמרות נטועים ״ ובא גם במקהלים ברכו אלהים ׳ ומסמרי
נטעים ״ ובא גם במקהלים אברך יי׳ ״ משען ומשענה ׳ וישתנה בסמיכות כל משען לחם ״
מפעול מזמור ״ משעול ׳ מגדול ׳ מסלול ״ מנעול ׳ מפעלה מכשלה ׳
ממשלה ׳ ממלכה ׳ ובסגול הפא וקמץ העין ׳ ובחירק
המם מלחמה ״ משפחה ״ ובסמוך ממלכת עוג ״ מלחמת ״ והפתח והחירק והסגול שוים בזה
המשקל ״ מפעולה משקולת ׳ מחגורת ״שק ׳ מפעלה משקלת ׳ מגערת ״
ואשר באו בתיו הנוספת ׳ תפארת תלבשת ״ ותעלומה

ותעלומה יוציא אור · תמרור תשבץ · תרשיש · תכריך · תלמיד · תרדמה · תאניה · תדהר ·
תכנס · תחכמוני · ובתקוממיך · **ואשר** באו כגון נפתולי אלהים · מינפתוח ·
ואשר באו ביוד יצהר · יגאל · ילקוט · ישר · **ואשר** באו
באלף אשכר · אצבע · אגרוף אבנט אכזרי · אכזיב · אבטיח
· אפריון · אדרכמון · אשמורה · אבעבועת · **ואשר** באו עם ההא רוח והצלה ·
להשמעת אזנים · ומחסרי הפא **מעגל** משור · ובשורק · מבוע מכול ·
ומרוחים · ובפתח מעל · מבט · מטעי · מפח נפש בלי מפצו · מתן בסתר איש · מאת מכרו ·
מעלה · כמשרה לחץ · מעי · מפלח · ומתנה · ובצרי מגפה · ומסכה · מצבה · ובסמך מצבת
קבורת רחל · **ומנחי** הלמד וחסרי הפא · אם יעלה לשמים שיאו · ומזה המשקל וכי
שיגלו ששרשם נשא · נשג · **ומנחי** הפא מולד · מושב · ובשורק מוצק
היית מוצק · ובהסמכם יהיו פתוחים · מוצק נחושת · **מועלה** בחולם או
בשורק · מורשה קהלת יעקב · מטה מוסרה · **מועל** מוקד · מופת ·
מועד · ובסמוך מועדי יי · **מיעל** במישב הארץ · **תיועל** תירוש ·
תינוק · **תועל** הושב ושביר · **תועלה** תולדה · **עלה**
שנה · דעה · עצה · עדה · ובסמ יכות תבא למד הפעל
בשוא · שנת לעיני · עדת אבירים · חמת תנינים · **עולה** צואה · ומצואה לא רוחץ · ובלא
הא הסירו הבגדים הצואים · **על** בצרי אשא דעי · צא תאמר לו ·
ומנחי העין מפול מקים מבון מלון ובצרי כי לא דלקים המרוץ ובסמוך
ובקבוץ תשוב המם בשוא מלון אורחים ממכון שבתו · פילגן גיחון
לשון · פיל סיר · קיר שיר ציץ וקבוץ סיר וקיר בלשון נקבות סירות · קירות ·
נמשקל אחר ביתי · יין · פל בצרי · אל · גר · בן ער רק נק
פל בקמץ · זר · רע · רש · שב צר ויש צר בפתח צר ומצוק מצאוני · כי אין
קצר וזולתם · פול אור בור יום וקבוץ לוג · ברגש לגים · פול בשורק אור
פור חור לוח · פילה צידה · שיבה · פלה במה · קמה צרה ·
פלת לא מצאנו ממנו כי אם למד הפעל גרונית כמונחת · שחת · רחת ·
בינה חירה · פילות גירות כמוהם · עדות ביהוסף · והרבוי מה העדות בחולם ·
ובא ועידותיו מורכב מרבים ויחיד · פלת ובשת פני · פילם ריקם · פלנה בשנה
אפרים יקח · תפולה תבונה · תרומה תקומה תנופה
ובא ותפוצותיכ' התיו בחירק ומשפטו בצרי · מפולה מבוכה משובה מרוצה
ובשנים כמ"ן נורא ממגורתי · הפלה ותנחה למדינו · לתנפת גוים · ופולה
מאין הפוגות · ומנחי הלמד **פע** צו לצו קן שי תו אח אב דם
יד והקטל ושמאלה פתוחים ויש מהם קמוצים וקבוץ אב אבות ומקבוץ
אח אחים ומן יד ידות · ובלשון שנים ידים וכל הקמוצים בהסמכם הם פתוחים יד הירדן
בעבר הענן · פע בן נו שם עץ יש והנה כשיבא בן בהכרת הוא בצרי ובסמיכות הוא
בסגול את בן הבקר ואם לא יסמך סמיכות ענין אעפ שלא יבא במקף ישאר בצרי כמו
והוליד בן ששי ולמסיבות בן קטן וקבוץ שם הוא בלשון נקבות · ואלה שמות · פיע
שהעין שלו יוד נחה ציאדיר עי כי תחת יפי שרשו כוה וכן אף ברי ישריח עב שרשו

שרשו רוה׳ ומזה ני בניהם קינה׳ וקבוץ פי בלשון נקבה הרב פּעָלוֹת״ ובתוספת מם והיא
מעי כפלה״ והפא בצרי שה כבשים ״ונבראות למד הפעל או את שיו נרחים׳ איש שורו ואיש
שיו׳ פעי חלי קשי חרי צרי ובשוא יפי חכמתך ובהפסק יבא בחולם והסיר יד
ממך כל חולי ובא בהפסק אני הגבר ראה עני״ פעי מלרע צלי״ קלי
עני נקי ובסמוך צלי אש״ פעי שבי פרי צבי מרי בלי דלי״ ובאתנח
וסוף פסוק הבא פא הפעל בסגול ומלעיל וישב ממנו שבי׳ אין עוד כלי׳ פעו לשם
שבו והאו וזמר״ פעו ישגא ארו ״מי שחו״ פועה הועה שואה והוא
לנקבה״ פעה מלעיל וכלו בסגול הגה ספיריצא ומלרע והפא
בצרי׳ גאה מאד רעה דוד ׳אניות אבה״ פעה והוא למד הפעל קצה קנה
שדה ובסמוך בצרי עלי זית חזה התנופה׳ ושדה מגרש וקבוץ שדה שדות ובסמיכו׳
על שדה חמר פעה והוא לנקבה׳ מנה שנה שפה אלה קשה הרה ובסמיכות מנת
שועלי״ שפת כנען ופא הפעל בצרי פיאה מאה׳ פעות אחות חמות ובצרי
ובשורק אה העדות גאות לבש ״ובסמוך אחות אבין והקבוץ אחיות בצדקתך
אחיותך ׳ ואחיותיהם צרויה ואביגיל״ פעית זוית׳ צפה הצפית עמית׳ פעות גלות
חזות קשה פעות פדות שבות זנות יין״ ובחולם חצות לילה׳ ובחירק
שבית בדית חנית וקבוץ חנית בשני דרכים׳ ותניתותיהם למזמרות׳ ואת החניתי׳
פעיע הגיגי לחזיז קולות׳ ומזה צליל שעורים״ ומבעלי האלף פעא בשש
נקודות״ דשא כלא כלא״ ובחולם הפא בכלי גומא
ומזה סבאך מהול שהנפרד סובא׳ פעא ברגש העין ״כסא׳ והקבוץ כסאות למשפט״
והכנוי השמים כסאי״ פעאת לקראת האלדים ״ובכנוי לקראהו לקראתך״
פעאת העין בקמץ ודגש׳ ואכלתי חטאת׳ ובסמיכות חטאת הקהל בפתח העין׳
פעאת על מלאת׳ נשאת נשא לנו׳ **ובתוספת** אותיות האמנתי
בראשי׳ היבות״ כפע מלעיל ממעל לרגליו׳
ובתוספת הא מעלה מעלה׳ מפעה מנחה היא׳ בא אחיך במרמה׳ ומזה במראה
אליו אתודע׳ ויהי המחצה״ קח את המחתה״ מפעית ואבן משכית וכל מרבית ביתך
מפעה ולמכסה עתיק״ זמך המקרה״ כפעה מפנה משנה מקרה ומזה מתנה מתוה׳
מעשה כלם בסגול ובהסמכם בצרי׳ מחזה שדי׳ מהנהרן ׳למרבה המשרה״
כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד לכלם״ שלשתם בסגול׳ ובתוספת נון והא
לנקבה נבמזה ונמס׳ הפעה אשו ועצים הרבה״ כי הרבה יהיו׳ אפעה אתנה דמה לי
ומזה ואחותי באזניכ׳׳ אפען אתנן זונה׳ ושבה לאתננה תפעה והוא
לנקבה לכל תכלה׳ יש תקוה ומזה תאוה תאנה תגרה מתגרת ידך
ובקמץ חטף כתרמה לאמר ובשוא התיו וקמץ הפא אשר בתעלה לחכה רפואות תעלה אין לך׳
את כל התלאה ובמ״ם מוסף והנה מתלאה״ תפעית את תבנית המשכן הכלית
שנאה ובשורק הרבות אנשים חטאים׳ והרבי את הזנותיך פלוני
אלמוני תחנותי בחולם׳ ומחסרי דפא ונחי הלמ״ד מעה מצה מסה מכה ובסגול מטה
עה נקבת בבטיו ובחירק מכם מטה כבודה ׳ מטות זהב וכסף״ ומנחי

ומנחי הקצותי תלעה בחולם התדה״או בשורק תוגה ובהראות למד הפעל
ותושיה״ תועין תפיני בנחת פ״יס שרשו אפה׳

ואשר הם מהכפולים׳ פח זך דל עז הם חם בר קר בר טל
ס׳ עם ״מזה הם זקל מצאנו תארים ושמות העצמים ומן הדין היה להיות כלם
קמוצים להבדיל בינ״ה ובין הפעל שעבר ליחיד כמו שידעת אבל מצאנו כהם הרבה פתחי
זהם מנויים על פי המסורה והאריכות ברבא הם מותר ״ פל בחולם תם׳ עז ״חם״ קר ״ כל
גל אל״ כלם כבואם רק אל הבנויים יהיו דגושים׃ עזו עלו וכן כלם׳ פל בצרי
קן ״שן״חן ״קץ ׳ עת׳ תל ובסמך שן סלע ״ונשתנה הקן צפור שבאה כפתח פלה מלעיל
משה מטה פלה סבה גיה נדה׳ ובשורק סוכה תוכה גולה קובה׳ .פלות כרוס
זלות״ פלה אשה ריח ניחוח צחה צמא ״ ועם אותיות
האמנתי בראשית הבלות״ מפל מגן ׳והפא קמוץ שער המסך
ובסמיכות פתוחה מסך ופתח״ מפל מצב קלע ומזה מן המצר חודש מצל׳ ובסגול
כלו ויהי הבכסלו״ וממר ליולדתו ובן משק ביתי״ מפל והבאתי מורך״ ומזה
כמועל ידיהם כמשפטו כמעולל על משקל וזבח משחת׳ מפל הרגוש כמשק גבים״
ובפלה מגנה ״מגלה״ מחתה״ ומזה בעליית המקרה׳ ובא מוקל במכסת נ
נפשות״ משפטו מכסת על משקל מגנת לב״ תפלה תהלה ובא מוקל
במלאכיו ישים תהלה׳ הפולה קול המולה״ הפל חמס נקירות
אש המכים׳ פלם חנם׳ ואמנם השמות
המרובעים דצוני אשר יהיו בהם ארבע אותיות או יותר
מבלתי אותיות האמנתי הנה מהם מה שיהיו שתים אותיות בהם׳ ויש מהם שכל אותיותיהם
יהיו נבדלות ״ ואולם המתדבקות לפעמים יהיו בלמד דפ על ״ולפעמים בפא ופעל ״ולפעמים
בעין הפעל׳ ואשר נכפלה בהם למד הפעל כמו פעלול ועם אות גרוניה שאנן רענן
פעלול נאפוף ׳ונאפופיה מבין שדיה״ פלול ניצוץ ניחוח״ פעליל סגריר׳
באליל חכליל פ גלוליה שערוריה״ ואשר
הם כפולי הפא פעלול בקמוץ כרבור חרחור ובחולם ברכום
ובקמץ חמף הפא׳ קרקד ״ובפתח גלגל אראל ובחירק רפא
צלצל ׳ובשוא הפא ״ירשה צלצל״ ואשר הם כפולי העין והלמד״ פעלעל ירקרק א
ארמדת׳ פעלעול אבפכוף בשורק״ ובחולם שחרחורת׳ פתלתול׳
ואולם אשר הם מאותיות נבדלות׳ אבנט ״ארגמן אלגביש׳ אגרטל׳
אדרבן׳ אחשדרפן ״דרבן ״ ברולח ברזל ״גרזן גלמוד׳ גנוך ׳ גבעול׳ גזבר׳
דמשק ״דרכמון ״זלעף״ חבצלת ״חנמל״ חרמש ״חרגול׳ חרטום ״חלמיש ״חרצב חרצן
חשמל״ חשבן כסליו ׳כרפס כפתור כרמל ׳סלעם ״סמדר׳ סנפיר סרעף ספרד סרפד׳
עטלף עכביש ׳עכשוב עקרב ערפל עשתרות פלגש פרדס פענח פרעוש פרחם פתיגיל
פתשגן צנתר צרפת צפרדע קרדם קרסול שלהבת שעטנז שנהב שרביט תהרא התפחםי
ואלה הם שמות המספרים אחד לזכר ואחת לנקבה ולדעת הראבע היה ראוי
לומר אחדת ולהקל אמרו אחת ואמר כי זהו משפט שבת שהראוי שבתת כמו
שבא

שבא משרת את המלך כי הראוי משרתת ואחרים אמרו כי אין אחה מגזרת אחר כי אם מגזרת אח ואמרו כי תעשה אח מאחת מאלה יורה על יושר זה הפירוש׳ והראבע סתר זאת הסבר בפי׳ לספר קהלת בפסוק ראה זה מצאתי אמרה קהלת וכא פעל מזה השם כשהחליפו האלף ביוד במלת אל תחד כבודי מהבנין הקל והדגוש יחד לבבי ובהראות האלף פא הפעל בבנין התפעל התאחדי הימיני׳ **שנים** לזכרים שתים לנקבות ולפי דעת קצת שהיה ראוי לומ׳ שנתים ושלפי זה באה דגושה התיו שלא כמנהג כי אין דגש אחר שוא נע . כמו שכבר ידעת חוץ ממלת שתים ובא הפעל הקל מזה השם ויאמ׳ שנו וישנו״ פעם אחת ולא אשנה לו •

שלשה לזכרים ושלש לנקבות ונמצא שלשת שוה לזכרים ולנקבות ושלשת האנשים האלה בתוכה ושלשת נשי בניו אתם ובא בבנוי הזכרים׳ ויצאו שלשתם״ והתאר מזה השם שליש כמו שהתאר משם שנים משנה • **ארבעה** לזכרים וארבע לנקבו׳ ונמצא בכפל ואת הכבשה ישלם ארבעתי׳ ובא ה הבנין הדגוש מזה מרובעות ולא עגולות״

חמשה לזכרים וחמש לנקבות והבנוי ליחיד וחמישיתו יוסף עליו׳ ובא הפעל הזה מהדגוש ׳ וחמש את ארץ מצרים ושם הפעולים מהקל וחמשים עלו בני ישראל • **ששה** לזכרים ושש לנקבות ובא הפעל הדגוש מזה וששיתם את האיפה״ וששאתיך ושובבתיך״ **שבעה** לזכרים ושבע לנקבות וכן שמונה לזכרי׳ בקמץ הנון ושמונה לנקבו׳ בסגול הנון״ ותשעה לזכרים ותשע לנקבות ואין בכל אלה לא פעל ולא כנוי״ **עשרה** לזכרים ועשר לנקבות ובא הפעל הקל מזה צאנכם יעשור והדגש עשר העשר את כל תבואת זרעך״ והפעיל כי תכלה לעשר ׳ ודע כי מג׳ ועד י׳ בא החשבון לזכרי׳ בתוספת הא״ ולנקבו׳ בחסרונה חוץ מחשבון ח׳ שהחלוף הוא בנקודה לבל כמו שידעת״ ומי׳ ועד כ׳ יבא הדבר בהפך כי יבא הנקבות בהא והזכרי׳ בלתה א׳׳ ואחד עשר שתים עשרה ושנים עשר וכן כלם ובחשבון עשתי עשר׳ יש דעות חלוקות אצל המדקדקי׳ ״כי ד׳ע׳ הר׳ יונ׳ ט׳ר׳ל׳ המספר שהוא למעלה מי״ב ושל״י על י״ב״ והראבע הפש עליו בספר צחות ובמקומו׳ אחרי׳ ׳ ואמר שלדבריו היה ראוי לומ׳ עשני עשר כפני ש״ב הוא מנח על חשבון הזכרי׳ ועוד שהמספר שהוא קוד׳ למספר אחר לא יצדק עליו מלת על כי אם על המספר שהוא אחריו כמו מבן כ׳ שנה ומעלה ולפי דעת הראבע׳ מלת עשתי עש׳ הוא מגזר׳ עשתונותיו ור״ל שאח׳ הי׳ התחי׳ המחשב׳ להוליד מספר אחר העשרו׳ ׳ כ׳ הא שוה לזכרי׳ ולנקב׳ והיה ראוי לו׳ כ׳ בפתח הר״ש על משקל ב׳ אל״א לפי שהמספרי׳ דבאי׳ אחריו הי׳ ל׳ ומ׳ עד צ׳ בא על משקלם גם כן ״ומנהג הלשון כאשר ימנה הימים או השנים מא׳ עד י׳ למנו׳ אותם בקבוץ ג׳ ימים ז׳ ימים י׳ ימים ומי׳ והלאה ימנם בהפרדה י״א יום ולא כ׳ יום ק׳ שנה וכ׳ שנה וכן עד אלף ויחזור לומ׳ שנים כי אלף שנים בעיניך ׳ ואלו חיה אלף שנים ׳ ודע שיש שמות סמוכים באים על דרך ההכרתה כמו ויהי כאיפה שעורים׳ ועגוה צדק ובהפך שיש שמו׳ נכרתי׳ ובאו על דרך הסמיכות כמו שנת לעיני״ עזי וזמרת יה״ וזולתם שידעת בשמוש האותיו׳ וידעת סברת המדקדקי׳ בהשמוש שמו׳ שבאו סמוכי׳ אל האותיו׳ או אל המלות המשמשות כמו האלים מקרוב אני גמולי מחלב׳ עתיקי משדים מקום אשר אסירי המלך׳ מקום אשר יאסף אסיר שם׳ ומשוש את רצין ׳ ויש שהם לעולם סמוכים כמו אישון עינו״ בת עין״ ומהם

ומהם שיסמכו ויסמך אליהם. צור חרבו. חרבות צורים. תולעת שני. שני התולעת. מחלמיש צור. מצור החלמיש. ויש שמות סמוכים על סמוכים אחרים כמו את מספר מפקד העם הזה. נהרי נחלי דבש וחמאה. חכמי יועצי פרעה. ויש שמות נקראים על שם סופם. כמו ויתרוצצו הבנים בקרבה. והקח את הבצקות לש. קחי רחים וטחני קמח. ויש שם יחיד שבא על לשון רבים. דבר האיש אדוני הארץ. איה אלוה עושי. וזה בא לגדולה ולכבוד. ויש שמות שנסמכו אל שמות השם יתעלה להפלגת חוזקם או גדלם כמו שלהבת יה. כהררי אל. נפתולי אלהים. ויש שמות שהם באים בכח הפעולות. כמו וברך ולא אשיבנה. שברכה שם בכח. וברוב יועצים תקום. עצה שם בכח. ויש שיהיה התאר בפעל והמתואר בכח. ומאכלו בריאה יענה עזות ומי מלא בכח כל אלה שהם אמרות. כוס.

הפרק הרביעי בכנויים

הנה הכנויים הם על דרך האמת שמות נסתרים. והשם הוא נגזר מפעל. וכשם ישראל יכנה. שהרצון בו יכסה שמו ויאמר שהוא ישראל. ובמו זה אמרו המפרשים בפסוק ואקרא לך בשמך אכנך ולא ידעתני. שהרצון בו קראתיך בשמך המפורסם שהוא כורש אחרי כן קראתיך בשם משיח שהוא השם הנסתר באמרו כה אמר יי' למשיחו לכורש.

והנה הכנויים יחלקו בחלוקה ראשונה לשני חלקים. יש מהם שהם מלות בפני עצמם ויש מהם שהם נסמכים אל השמות. ואל הפעלים.

ואמנם אשר הם מלות בפני עצמם הם העשרה הכנויים אשר זכרו המדקדקים והם אנכי או אני. אתה. ואת. הוא. והיא. אנחנו או אנו. אתם. ואתן או אתנה. והם או המה. והן או הנה. והנה אלה הכנויים יש שהם מיוחדים לזכרים. ויש שהם מיוחדים לנקבות. יש שהם משותפים לשניהם. והמיוחדים לזכרים הם אתה והוא ואתם והם. והמיוחדים לנקבות הם. את והיא ואתן או אתנה והן או הנה והמשותפים לשניהם הם אני ואנכי ואנו ואנחנו כי המדברים בעד עצמם שוה הוא לזכרים ולנקבות בכנוי כמו שהוא בפעלים כמו שידעת. ובשלשה מקומות מצאנו מלת את כנוי לזכר. והם ואם ככה את עושה לי. ואת תדבר אלינו. את כרוב ממשח. והכנויים המונחים לזכרים ולנקבות הנרמז אליהם הם אל או אלה. והם שוים בהם לאנשים האל. את כל הארצות האל. לאלה תחלק הארץ. באלה תנגח את אדם. וליחיד הנמצא זה או זו כמו מן הדור זו לעולם. עם זו יצרתי לי. ולנקבה המצאת זאת או זו כחולם. ולזה הוא שוה לזכר ולנקבה. את הנער הלז. השונמית הלז. ובהוספת הא. מי האיש הלזה. ובתוספת וא' הארץ הלזו הנשמה.

ואמנם הכנויים הנסמכים אל השמות הסמוכים עבדי עבדך עבדו עבדנו עבדכם עבדם עבדך בצירי הדלת והכף כשוא' עבדה עבדיהן.

ואמנם הנסמכים אל הפעולות הנה אביא הדמיונים לכנויים הבאים על החלק הראשון מהבנין הקל והוא

הוא מלת פעל או שמר כמו שמרו או שמרהו שמרך או שמרך׳ שמרני שמרם שמרכם׳
שמרנו ״ שמרת שמרך שמרכן ״ ואלה הכנויים הנסמכים אל הפעולות יורו תמיד על
הפעולים׳ רצוני שהמכונה הוא פעול ממי שיאמר עליו הפעל שהוא נסמך אליו׳ אבל הכנויים
הבאים על המקורות לפעמים יורו על הפעלים ופעמים על הפעולים כי כהתך לו לחם מורה
על הפועל ולתתך עליון מורה על הפעול ״ המעט קחתך את אישי מורה על הפועלת׳
לקחתך לו לאשה מורה על הפעולה ״ וכבר ידעת בשמוש האותיות שהיוד הבאה על המקורות
תורה על הפועל כמו כהרימי קולי ״ בעשותי שפטים׳ באמרי לרשע ״ ושהנון והיוד יורו על
הפעולים כמו הלהרגני אתה אומר ״ אל האיצו לנחמני׳ יסעדו להפיצני ״ ויצאו מן הגלל לא
אבה יבמי׳ לתתי להלוך עמכם שבאו על הפעולים בשובני והנה אל שפת הנחל שבא עם
הפועל׳ ודע כי לא כל הפעולות יקבלו כל הכנויים ״ כי הפעל המורה על
המדבר בעד עצמו לא יקבל הכנוי המורה על המדבר בעד עצמו׳ כי לא
נמצא שמרתני ולא זכרתוני ״ ועל זה אמרו המדקדקים כי לי יאורי ואני עשיתיני שרוצה לומר
עשיתיו אני ולא עשיתי את עצמי׳ וכמו כן הפעל המורה על הנמצא במעמד לא יתחבר עם
הכנוי המורה על הנמצא במעמד כי לא נמצא שמרתך או זכרתך ״ וכבר ידעת בפרק ה׳ ב׳ מהשער הראשון שאותיות הכנויים רצוני ההא והכף והנון והואו והיוד והמ״ם הם האותיות הבאו׳
על הכנוי׳ ואלה תבאנה בין בכנויים הבאים על השמות בין בכנויים הבאות על הפעולות וכבר
תבאנה אלה האותיות על מלות ושעם כמו הכנויים הבאים על מלת את שהם אותי אותך אותם
וכן אני אתך אתי אתנו ודומיהם׳ וכן על מלת אלי אלי אליך אלינו אליהם׳ ועל מלת מן מני
ממני ממנו ממך מהם ״ וכבר תבאנה על האותיות המשמשות כמו בי בו בך בנו בכם׳ וכן לי
לך לו להם׳ וכדי שלא תחסר דבר מה צריך אליו בזה אסדר לפניך כל הכנויים הבאי׳ על שאר
חלקי הבנין הקל כי מהם תעמוד על הבאים בשאר הבנינים הן שלמים או נחים או חסרים והנה
בנויי׳ פעלת הם שמרתו או שמרתהו ״ שמרתני שמרתנו׳ שמרתם שמרתן ״ ואמנם
בנויי ״ פעלתי הם שמרתיו או שמרתיהו עין הפעל בפתח ובא בחירק
אני היום ילידתיהו שמרתיך ״ שמרתים ״ שמרתיכם׳ שמרתיה שמרתיך
שמרתין ״ וכנויי פעלו הם שמרוהו׳ שמרוך׳ שמרוני׳ שמרום׳ שמרוכם שמרונו׳
שמרוה שמרוך שמרון ״ שמרוכן׳ בכל אלה באה העין בקמץ׳ וכנויי
פעלתם הם שמרתוהו׳ שמרתוך ״ שמרתוני ״ שמרתום ״ שמרתונו׳ שמרתוה״ שמרתון
העי״ן בכל אלה בפתח ״ וכנויי פעלנו הם שמרנוהו׳ שמרנוך ״
שמרנוכם׳ שמרנוה שמרנוך ״ שמרנון׳ שמרנוכן ״ ואלה הם פתוחי
עי״ן הפעל כמו בן ״ וכנויי פעלה הנה כלם העין קמוצה והלמ״ד פתוחה׳ שמרתו
שמרתהו׳ שמרתך׳ שמרתני׳ שמרתם ״ שמרתכם ״ שמרתנו׳ שמרתה ״ שמרתך׳
שמרתן׳ שמרתכן׳ וכנויי פעלת אשר בא בשוא התי״ו לנקבה ככנוי פעלת הקמוץ התי״ו
לזכר ״ אלא שהתי״ו הנכח לנקבה בחי״רק כמו את נשאתים ״ ונתתיהו לפניהם ״
הברע הברעתיני׳ אמ כי ילידתיני ״ ובא בצר״י תחת חי״רק אשר הורדתנו בו׳ וכנויי
פועל הם שומרו או שומרהו ״ שומרך שומרי או שומרני ״ שומרם ״ שומרכם׳ שומרנו׳
וכנויי פועלים שומרי שומריהם ״ שומריכם ״ שומרינו׳ שומריה ״ שומריך׳

שומריו" שומריך" שומריהן" שומריכן" וכנויי **פועלה** שומרתו כמו ותשאהו אומנתו
יועצתו להרשיע" שומרתך בשוא הה"ו ובהעמדה ותגל יולדתך" שומרתי"
שומרת' שומרתכ' שומרתנו שומרתה שומרתך שומרתן שומרתכן "בכלם הע"ן בפתח" וכנויי
פועלות הם שומרותיו שומרותיך' שומרותיו' שומרותיו' שומרותיכם" שומרותינו
שומרותיה' שומרותיך" שומרותיהן שומרותיכן" וכנויי **פעול** שמורו
שמורך" שמורי" שמורם שמורכם' שמורנו שמורה' והוא במפיק שמורך שמורן
שמורכן" וכנויי פעולים שמוריו שמוריך שמורי שמוריהם שמוריכם שמורינו שמוריה
שמוריך שמוריהן שמוריכן וכנויי פעולה שמורתו שמורתך שמורתי שמורתם שמורתכ'
שמורתנו שמורתה שמורתך שמורתן שמורתכן' וכנויי פעולות שמורותיו"
שמורותיך שמורותי שמורותיהם' שמורותיכם" שמורותינו' שמורותיה'
שמורותיך שמורותיהן שמורותיכן ואמנם כנויי **פעול** הם שמרו כמו אחרי קברו את
אביו או שמרוהו כמו לא הוכל עשותו שמרך כמו בשכבך ובקומך או שמרך כ
לשמרך בדרך שמרי כמו באמרי לרשע ובחירק כמו בשברי לבם בפגעי בו שמרם" שמרכם"
שמרנו שמרך שמרן שמרכן' ואמנם כנויי פעול הצווי שמרהו שמריני באישון או כמו בחנני
אלהים שמרם שמרנו שמרה שמרן" וכנויי **פעולו** שמרוהו" שמרוני" שמרום
שמרונו שמרוה שמרון וכנויי פעולי שמריהו שמריני שמרים' שמרינו שמרית
שמרין' וכנויי פעולנה הם כמו כנויי פעולו לזכרים" ואמנם כנויי **אפעול** אשמרהו
הלמ"ד בצרי' או אשמרנו בסגול מפני הדגש" אשמרך אשמרם"
אשמרכם' אשמרה או אשמרנה" אשמרך" אשמרן" אשמרכן" וכנויי **יפעול** ישמרהו
או ישמרנו או ישמרו כמו אויב ירדפו ישמרך הע"ן בקמ"ץ חטף או בקמ"ץ רחב כמו
כי יפגשך עשו" ישמריני ישמרם ישמרכם ישמרנו' ישמרה" ישמרך ישמרן" ישמרכן"
וכנויי תפעול בכנויי יפעול" וכנויי נפעול בכנויי אפעול' וכנויי **יפעלו** ישמרוהו ובא
משונ' ילכדונו את הרשע" ישמרוך ישמרוני ובא בשנים נונין
ישחרונני ולא ימצאנני' ישמרום ישמרוכם" ישמרונו' ישמרוה' ישמרוך ישמרון ישמרוכן"
ובנויי **תפעלו** תשמרוהו' תשמרוני' תשמרום" תשמרונו' תשמרוה תשמרון" וכנויי
הפעול לנקבה תספרה בכנויי הפעל לזכר הנמצא' וכנויי **הפעלי** תשמריהו'
תשמריני תשמרים תשמרינו' תשמריה תשמרין' וכנויי **תפעולנה** בכנוי תפעלו
ובזה נשלם מה שראיתיו מספיק בזה השער"

השער הרביעי במלות הטעם

והוא פרק אחד' כבר ידעת שמלות הטעם הם קשורים למאמרים' וחבורי ביןהעצמי
והמקרים" והן יתחלקו בחלוקה ראשונה לשני חלקים" כי יש מהם שיתחלפו בבחינה עצמם
מבלי שיצטרפו לדבר אחר" ויש שיתחלפו מצד המאמרים והעצמים או המקרי' אשר יתחברו
בהן ואמנם ההתחלפות אשר להן בבחינת עצמן הוא כי יש מהן שישתנו בכנוי והסמיכות"
ויש מהן שלא ישתנו' ויש שיבאו לעולם בתוספת אותיות השמוש ויש שלא יבאו" ואמנם
המלות המקבלות הבנויים" הן אל אין את הן מן על עד עוד עם' וזולתם שמאלה תאמר
אלי

אלי או אליך • איני ואינו • אתי ואותי ואותו • דנני כמי • עלי עליו • עדי עדיו עדי עמי •
והבלתי מקבלות הכנויים חן אבל אך אולם אולי אמנם אף אבל בל גם רק וזולתם • ואשר
תבאנה בתוספת אותיות השרות יש שתבאנה בהן בראשית המלות ויש שתבאנה בהן בסופן •
ואשר תבאנה בראשיתן הן בעבור למען בלעדי • ואשר תבאנה בסופן בלתי זולתי • ואמנם
התחלפותם מצד המאמרים כי יש שהן מקושרות עם השמות ויש שהן מקושרות עם הפעלים
ויש שהן מקושרות עם שניהם יחד • ואשר תבאנה לעולם עם השמות הן יש ואין אלא שמלת
יש היא מחייבת • ומלת אין היא שוללת ואלה מקבלות הכנויים ישנו עם אחד • אם ישך נא
ואם אינך משלח • איננו גדול • ואשר הן מקושרות עם הפעלים הן אל ובל אף על פי שמלת
בל באה מקושרת עם מלה אחרת ולבו בל עמך • ואשר הן מקושרות עם השמות והפעלים הם
רבות • ואתה העמוד עליהן בעברך בכתוב • ועוד יש מלות שבאו להורות על הרבוי וההוספה
ויש שבאו להורות על המעוט ועל החסרון • ואשר באו לתוספת ולרבוי הן אף גם • ואשר באו
למעוט ולחסרון הן אך רק • ויש שתבאנה שתי מלות מורות על הרבוי באחד ואף גם זאת • ויש
שתבאנה המורות על המעוט כמו הרק אך במשה • וראוי שתדע שהמאמרים יש מהם מחייבים
אמתיים • ומהם מסופקים • ויש שהם תנאיים • ויש שהם שוללים • ויש שהם מונעים • ותנה
בעל הלשון הניח מלות מורות על כל אחד מאלה הצדדים • והמלות המורות על אמתת הדבר
הם אכן אמנם אולם אכנה אבל הכי הלא • ודמיון מה שבא מהם בכתוב אכן נודע הדבר •
אמנם ידעתי כי כן • אולם אני אדרוש • וגם אמנה אחותי • אבל אשמים אנחנו • הכי קרא שמו
הלא הוא אמר לי • והמלות המורות על המאמרים המסופקים הן אולי יחנן • לו ישטמנו יוסף •
ועתה פן ישלח ידו • והמורות על התנאים ואלו לעבדים ולשפחות • אם כה תאמר • כי לולא
התמהמהנו • והא השאלה היא מדמי זה וכבר ידעת שמושה • והמורות על השלילה הן כי לא
המטיר • ואדם אין • הכוני בל חליתי • בלי יעשה קנחוע הממ המבלי אין קברים • בלתי כלב
זולת דלת עם הארץ • והמורות על המניעה הן לא ואל אלא שמלת אל תורה ביחוד על
המניעה כי לא מצאנוה שתבא להורות על השלילה כי אם במקומות מעטים כמו אל יתן למוט
רגלך אל ינום שומרך • וזולת מעטי • ולפי שהוראתה המיוחדת היא המניעה לכן לא תבא על
הפעלים העוברים כי אין בהם מניעה • ומלת אל פשטתם היום • פירשו בה המפרשים שהלמ"ד
תמורת נון ושרוצה לומר אן פשטתם ומלת לא כבא עליה הא התשובה להפך לא • ועוד
יש מאמרים שיבאו דרך בקשה ותחנה והניח לאלה מלות אנא אחלי אל נא רפא נא לה • ועוד
יש מאמרים נאמרים דרך שאלה והניח לזה מלות מתחלפות לפי שהשאלה כברה תבא על
העצמים או על המקרים והניח לשאלה על המדבר מלת מי ועל שאר העצמים מלת מה גם כי
לפעמים ישאלו עמה על מקרי הדבר מה הארו ומה דמות הערכו לו • כי הגידה אסתר מה הוא
לה הרצון והקורבה שהיה לו עמה • וכן באה מלת מי על המקרים כמו מי פשע יעקב ומי חטאת
יהודה • ומצאנו מלת מה שתבא על הרבוי וההגזמה • מה רב טובך • מה רבו משכניך • ובאה על
הקטנה ועל המיעוט • מה אדם ותדעהו • מה אנכי ומה חיי • כי מה הכלב המת • ועוד הניח
לשאלה על מקרה הכמה זאת המלה כעצמה כמה ימי שני חייך • ועל מקרה האיכות ואיך אלך
ובהא והיך יוכל עבד אדוני זה • ובהא נוספת איכה אוכל • ובכף נוספה כי איככה אוכל וראיתי
התחלפותם מיד העצמים והמקרים קצתם אצל קצתם אם

ואמנם

אם שיהיה על שהאחד הוא פועל לאחר · וכל פועל הוא בהכרח בזמן ובמקום · ואם שיהיה
סבה לו או קנין אליו או יהיה מתחבר עמו או נבדל ממנו · או שיהיה עם זה נכחי לו או מתדמה
אליו · ועל זה הניח בעל הלשון מלות מורות על כל אחד מאלה הענינים · ואמנם המלה המורה
על הפעולים היא מלת את עם שאר כנויה כמו אתי ואותך ואותם ולפעמי׳ תבא על הפועלי׳
כמו ובא את הארי ואת הדוב · ואת מלכנו שרינו כהנינו ואבותינו לא עשו תורתך וזולתם
מעטים · ולפעמים תשמש במקום מן כמו כצאת את העיר · חלה את רגליו · ומקום עם את
את יעקב איש וביתו · ובבואה דגושה עם הכנויים תשמש שמוש עם · אתי אתו אתך והמלו׳
המורות על הזמן יש מהן שתורנה על הזמן העבר ויש מהן מורות על הזמן העתיד ויש מהן
מורות על הזמן הבינוני · ואשר תורה על הזמן העבר היא מלת כבר מה שהיה כבר נקרא
שמו כבר היה לעולמים · ולא מצאנו המלה הזאת כי אם בספר קהלת לבד · ואשר יורו על
הזמן הן מתי ועוד · מתי אעשה גם אנכי · מתי אבא ואראה · ועד מתי עשנת הוא עבר
במקום עתיד · עוד ישבו זקנים · עוד יאמרו באזניך · ולפעמים ישמשו מלות אן ואנה על
הזמן העתיד · וזה כשהבאנה עם מלת עד · עד אן תמלל אלה · עד אנה אשית עצות ·
והמלה המורה על הזמן הזה היא מלת נא · אל נא אדוני · הנה נא מצא עבדך חן · ובמקומ׳
מה תשמש מלת כה · והנה לא שמעת עד כה · אשר עד כה ברכני יי׳ · ומי שכתב כי עתה
היא מלה מורה על הזמן הזה טעה · כי עתה הוא שם לאותו הזמן כמו שקדם ושרם ולפניהם
שמות לחלקים שלפני הזמן הרמוז אליו ואחר ואחריהם שמות לחלקים של אחריו · והמלות
המורות על המקום הן פה ואיפה אנה אי איה · ובמקומות מה אין וכה · ופה ישית בגאון
גליך · איפה הם רועים · לא הלך עבדך אנה ואנה הראשון בסגול אנה אלך · איה הבל
אחיך · ובכ״מ ויאמר אל בנותיו ואיו · איה סופר איה שוקל · אחי מאין אתם מאין יבא
עזרי · ואני והנער נלכה עד כה · ואנכי אקרה כה · ומלת עד תשמש לתכלית הזמן והמקום
עד חדש ימים · עד שנת היובל עד הים האחרון · עד הגבול שלחוך · והמלות המורות על
הסבה הן שני מינים מין יבא לעולם על שאלת הסבה התכליתית והן שתי מלות למה ומדוע ·
למה אמרת · למה תעשה כה · ומדוע תתנשאו · מדוע ככה עשית · ומין יבא בהודעת
הסבה יודיע המדבר בין שישאל עליה או לא ישאל והן ארבעה מלות בגלל בעבור יען למען
בעבור הראותך את כחי · כי בגלל הדבר הזה · ולמען ספר שמי · יען קראתי ותמאנו ·
ולפעמים תשמש מלת כי תשמש זה כי אמרתי פן אמות · לא צחקת כי יראה · הודו ליי׳ כי
טוב · ולפעמים תשמש מלת כי במקום אשר · וזה לך האות כי אנכי שלחתיך · ובמקום
כאשר · כי יקרא קן צפור לפניך · כי יקום עד אחד · ובמקום אולי · כי תאמר בלבבך רבים
הגוים האלה · ואמנם המלות המורות על הקנין הן אל בכל כנוייה והלמ״ד עם הבנויים כמו לי
ולוולך ולהם · וכן אלי אליו אליכם · והמורות על החבור הן עם ואת ולפעמי׳ כמו שרעת
ואשר תורה על הבדל היא מלה בין · ויבדל אלהים בין האור ובין החשך · ועם הבנויים ביני
ובין בני ישראל · תהי נא אלה בינותינו · והמורה על הדמיון הן כ׳ה וככה · ולפעמים הגף לבדה
ולפעמים יוסיפו מ״ם ואו עליה כמו חי כמו חרון · ולפעמים תשמש מלת כן השמוש הזה כן
ירבה וכן יפרוץ · ויעשו כן החרטומים · ועוד יש מלות הונחו על הרמיזה השכלית כמו הן
והנה · הן יי׳ אלהיך תהיו סבא לייי׳ · וה זה עובר · ובכנויה הני עומד לפניך · הננו עלינו ·

ובלת

ומלת הנה תורה עוד על קשר הדברי' והמשכם ״ והנה רחל באה והנה רבקה יוצאת רוצה לומר כשהיה ענין כך קרה כך וכך   ועוד באו האותיות המשמשות בתוספת מם ואו וישמשו עמהן שמשן המיוחד   עם בית הכלי כמו במו פי אתחנן לו ״ ועם הלמד ידי שמתי למו פי ״ עוד יש בכתוב מלות שלא יצדק עליהן הגדר שנהגנו במלות השעם   והן קולות מה מונחים על הצער והאבל כמו אי ואויה ואבוי והחו והוי   ויש קול אצל הדורכים בפרט   והוא הידד כדורכים יענה   ועוד יש בכתוב מלות מהסביאות עמהן מלות אחרות בכחן והן מלות אל ולא   כמו אל בקצפך תוכיחני ובחמתך תיסרני ״ שרוצה לומר ואל בחמתך   יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר רוצה לומר ואל יהי מתיו מספר וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים ״   ולא תהלתי ואחרים זולתם ״   וזהו מה שראיתיו מספיק בזה השער כפי כונת הקצור כי בזה המעט תעמוד על מה שלא הובא בכאן ועתה הנני כותב שנים פרקי' בחתימת החבור הזה יעזרוך הרבה בהבנת ספרי הקדש ״ והאחד מהם הוא בהנחת דרכים תעמוד מהם על ידיעת האותיות היסודיות שיש בכל גזרה וגזרה מהפעלים והשמות ומלות הטעם ״ והשני והאחרון הוא להודיע מקומות מהכתוב שהוקדם המאוחר ואיחר המוקדם' וזה בין באותיות בין במלות בין במאמרים ״ וה ויודיע עם זה מקומות מה שדבר עם הנמצא במלת הנסתר ובהפך   או היחיד בלשון הרבים ובהפך ״

פרק

הנה מי שיתבונן בכל הכתוב בספר הזה יקל עליו לדעת שרשי הפעלים והשמות ומלות הטעם וידוע הוא במעט התבוננות שבגזרות השלמות לא יפול ספק בידיעת שרשיהם והספק אמנם יפול בפעלים החסרי' והנחי' והכפולי' והשמות הנלקחים מאלו כמו שידעת ״ ומפני זה כשלא תמצא בגזרה מה אחת מאותיות אהו"י המורות על הנחות ולא למד ונון שהם אותיות החסרון אז תדין באמת שהגזרה ההיא איננה נחה ולא חסרה ״ וכבר ידעת כי החסרון יבא מכח הדגש ״ והנראות מכח אחד מחמשה מלכים ״

ואחר זה ראוי שתדע כי הדרכים הראשיים אשר בהם נלך לדעת האותיות השרשיות הם ארבע' הדרך האחד מהם הוא לקוח מהנחת אותיות הגזרה קצתם אל קצתם ״ והדרך השני הוא לקוח מצד ידיעתינו הפעל העבר או העתיד מהגזרה ההיא ״   והדרך השלישי הוא לקוח מצד הנקוד והדגשות והרפיון   והדרך הרביעי והיותר אמיתי הוא לקוח מצד הבנת הכתוב אשר הבא בו הגזרה ההיא ״ אמנם   הדרך הא'   הוא כי אתה כבר ידעת בפרק הראשון מהשער השני שלא נשתמשו הכתו' בהכפל   בגזרה מהגזרות מהפעלים הפא והעין כי אם בשנים   מ מקומות לבד ״   וידעת עם זה שהאות אשר תחסר מהגזרות ברוב היא אות הנון ושלא מצאנו שתחסר הלמד כי אם בגזרת לקח לפי דעת קצת והיוד במלת יצב ויצק ויצר ״   ועתה בא לידינו גזרת הניח והנה רצה לדעת שרשה ״ והנה לפי שמצאנו דגש בנון גזרנו כי היא מהפעלים החסרי' ונשאר לדע' מה היא האות החסרה ממנה ״ והנה אם נאמר שהיא נון לפי שחסרונה הם הרבים ושרשה אם כן ננח יעמד לנו מנגד התנאי הא' והוא שלא נשתמ' הכתו' בהכפל הפא והעין בפעלי' ואם כן שב הוא לו' ששרשו ינח או עם שחסרי הפא שהיא יוד הם מעטי' מאמרנו ששרשו נוח ״ ועל זה הדרך הקיש בשאר ״   והדרך הב' הלקוח מידיעת הפעל שעבר או העתי' מהגזר' ההיא ראוי שיהיה המורה על הזכר הנסת' כמו שמר או ישמו' או לרבים הנסתרי' והענין בזה כי אתה אם תסכל מה הוא השרש לגזרה ותלד בן' תה ראוי לך שתדע הפעל שעבר ממנו ליחיד הנסתר והמצא' והוא עמל וילד און ״ וכב' ידעת שזה הפעל לא יצריך על האותיו' היסודיו' ושלפי זה בא ראשונה בחלקי הפעלים ואם כן שרש ותלד בן הוא ילד ״ ואם הדרוש   בלה

כלת ויפן תאמר ששרשו פנה לפי שמצאנו פנה אל תפלת הערער׃ ואמנם כשלא תבאנה בפעל שעבר שלשה אותיות נרגשות כמו שאם בקשנו לדעת השרש למלת ושמתי פדות הנה הפעל שעבר ליחיד הנסתר הוא מי שם פה לאדם ואין שם כי אם שתים אותיות והנה או נבקש הפעל העתיד והוא או מי ישום אלם ואמרנו כי שרשו שום מזה תקיש על השאר׃ ואמנם כשלא המצא הפעל העבר או העתיד ליחיד הנסתר׃ הנה ידיעת שרש הגזרה או שנעמוד עליה מפנים אחרים והוא כי אנחנו נשקול או הגזרה ההיא בגזרה אחרת דומה אליה מאותן שנמצא אליה הפעל שעבר ליחיד הנסתר דמיון זה שאנחנו נצטרך לדעת השרש לכלה נואלו שרי צוען׃ ולא נמצא מבנה דפעל שעבר ליחיד הנסתר ואז נשקלה במלה ונוקשו ונלכדו׃ ואף לזאת לא נמצא פעל ליחיד הנסתר אבל מצאנו לרבים הנסתרים מידי פח יקשו לי׃ ואף על פי שהוא מבנין אחר ונגזור אז ששרש נואלו הוא יאל׃ ובזה צריך מאד להזהר כי בנקל נוכל לטעות בלקיחת המשקל׃ ובפרט במשקלי השמות כי תוכחה הוא על משקל תועבה׃ והה"א בתוכחה היא נוספת ובתועבה היא שרשית׃ וכן ראוי לעיין במשקלי השמות בפנים אחרים הוא כי ראוי לדעת זה השם אם הוא נגזר מאיזה פעל׃ כי השמות הנגזרים מפעולות נקל הוא לעמוד על שרשיהם והוא כי אף על פי שמצאנו שינה ועצה שבאו על משקל צידה לא נגזור עליהם שהם מתדמים בפא הפעל׃ לפי ששינה ועצה הם נלקחים מפעולות ישנתי אז ינוח לי יי׳ צבאות יעץ וצידה הוא מן כי יצוד ציד חיה או עוף׃ ואם כן הראשונים הם שבות נחי הפא׃ והשלישי נחה העין׃ וכמו כן אם מצאנו שדגה הוא על משקל עשושר לא נדין כי הם דומים בשרשיהם לפי שמצאנו פעל משם דג והוא וידגו לרוב אם כן שרשו דגה׃ והפעל מעש ועצמי עששו אם כן שרשו עשש והפעל משר וישר אבימלך הם השירו ולא משני אם כן שרשו שור׃ והראשון מנחי הלמד׃ והשני מהכפולים׃ והשלישי מנחי העין׃ ואמנם

הדרך הג'

הלוקח מצד הנקודה והדגשות והרפיון׃ הוא כי כבר ידעת כי הפעל שעבר ליחיד הנסתר בנחי העין הוא קמוץ כמו קם שב׃ ובפעלי הכפל הם פתוחים כמו תם הכסף׃ תם מדורך׃ וחם השמש וכן העתידי מהבנין הנפעל אשר הם מפעלי הכפל הם פתוחי׳ כמו אשר לא ימד׃ אכף לאלהי מרום׃ והבאי׳ על משקל מנחי הלמד הם קמוצי׳ כמו תגל ערותך׃ תחת גערה במבין׳ ואמנם הבחינה הלקוח מצד דגשות והרפיון הוא כי אף על פי שמצאנו ספו תמו על משקל אחד לפי שבא ספו רפוי על משקל קמו נדין כי הוא מנחי העי״ן והמו הוא מפעלי הכפל וכן בשמות כשיבאו דגושים כגון חופה וסוכה נדין כי הם מפעלי הכפל׃ ואשר הם מתנועה אחת כגון דג וסל וגן נראה איך באו בקבוץ ואשר יבא בדגש כגון סלים גנים נדין כמו כן כי הם מהכפולים׃ ואם עין הפעל הה״ה עלולה מלקבל דגש יבחן זה מצד אחר כמו אם נרצה לדעת אם שם גרון הוא מהנחים על משקל זדון או מהשלמים על משקל אדון אחר שמצאנו וענקים לגרגרותיך שפטנו כי שרשו גרר והיה ראוי לבא על משקל חלון לולי הריש שלא תקבל הדגש׃ ואמנם

הדרך הד'

הלקוח מהבנת הענין בעצמו הוא כי אף על פי שמצאנו ויזד יעקב נזיד שבא על משקל ויקם עדות לא נאמר ששרשו זוד אחר שהענין מכריח שהוא מגזרת נזיד וכן ישוד צהרים לא נאמר ששרשו שוד לפי שבא על משקל יקום אחר שהענין מכריח שהוא מגזרת ושדדו את גאון מצרים׃ וכן ירון ושמח הוא לקוח מן רננת רשעים׃ וכן ותחש על ברמה רגלי אשר בא פתוח הה״א כתי״ו ותעט את רש״לי׃ לא נאמר ששרשו אשה לפי שענינו

מ ירת מהרה הוצאה׃ ובמקומות כאלה הפ״ה מתלוקת בין

בין המדקדקים בהרבה מהשרשים אשר לא עמד עליהם מופת אמתי כי אם מצד הענין שכל אחד פירש הענין לפי דעתו כמו שבא במלת לא ידון רוחי כאדם שאלה אמרו ששרשו נדן מן וישב חרבו אל נדנה ׃ ואחרים אמרו ששרשו דין ׃ וברבים מאלה אמרו שהם ב׳ שרשים בענין אחד
ואמנם ידיעת האותיות השרשיות אשר במלות השעם לא תושג באחד מאלו הדרכים אשר זכרנו ואולם ידיעתם הוא מדרך הסברא לבד וזה כשנסיר מהן האותיות אשר מדרכן לבא נוספות בשמות ובפעלים כבית בגלל ׃ ובעבור ולמד למען ולמה ובמלת מדוע אמרו שהיא מלה מורכבת ושרוצה לומר מה דוע מן אשא דעי ׃ ואם כן שרשה ידע והדין זה הדין בשאר המלות.

פרק הנה מצאנו במקומות מה כתוב שאיחר המוקדם והקדים המאוחר ונתנו זה באותיות הגזרות ובתיבות ובמאמרים ואשר בא באותיות יש שיבא בשמות
ויש שיבא בפעלים ואשר בא בשמות כמו כבש ׃ שב ׃ שלמה ושמלה להקת נביאים קהלת יעקב כלי ושב יחדו לכל יושבי חלד אלגומים אלמגים ׃ ועזה וזועה עולה עלוה מלתעות בפירים ומתלעות לביא תמנת חרס תמנת סרח ובלעגי שפה ולשון עלגים ׃ ואשר בא בפעל סקצתי בחיי כי התציקתהו רוגע הים גוערבים נגרזתי מנגד עיניך אמרתי נגזרתי מפחולי אלדים ויתרד האיש זלפת ויפצר בם ויפרץ בם חתר לך בקיר ׃ חרות על הלוחות ו חגרו ממסגרותיהם ויחרגו ואשר בא בתיבות והשם בפוך עיניה ׃ הרצון והשם פוך בעיניה ׃ לשבור אל יוסף הרצון באו אל יוסף לשבור ׃ ותשקמו בדמעות שליש ׃
והשקמו דמעות בשליש ׃ כל תשא עון ׃ כל עון תשא ׃ אדם כי יקריב מכם ׃ אדם מכם כי יקריב על הרים יעמדו מים על מים יעמדו הרים ׃ ואשר בא בהקדמה והאיחור במאמרים מתחלפים הוא ואף לא מתך העשה כן ׃ שאינו חוזר אל ונתת באזנו ובדלת אשר בא בסמוך ׃ אלא אל הענק תעניקלו הבא רחוק ׃ וכן ואם שלש אלה לא יעשה לה ׃ אינו חוזר אל שארה כסותה ועונתה הנזכרים בסמוך ׃ אלא אל הייעוד לו או לבנו או לגרוע מפדיונה ׃ וכן אתה ידך גוים הורשת והטעם ׃ הכנוי שב אל אבותינו שהזכיר ברחוק ׃ צעקו ויי שמע אינו שב אל הסמוך לו שהוא פני יי בעושי רע אלא אל עיני יי אל צדיקים הבא למעלה ממנו ׃ כי שמי בקרבו אינו חוזר אל כי לא ישא לפשעכם ׃ רק אל אל תמר בו ׃ מאשר יבאו עליך חוזר אל וירשיעוך לא אל מודיעים לחדשים ׃ לפי פשט הכתוב ׃ וזולת אלה באו כתובים רבים במקרא העמוד עליהם עם הערתך זאת ׃ **ואולם** המקום שבאו בכתוב הדבור לנמצא במלת דנסתר הם ואולם כלם תשובו ובאו נא ׃ כי מגפה אחת לכלם ולסרניכם ׃ גם אתם כושים חללי חרבי המה ׃ ובאשת נעוריך לא יבגוד ׃ ביבשו מאלים אשר חמדתם ׃ שמעו עמים כלם כימי צאתך מארץ מצרים ׃ אראנו נפלאות ׃ והפך הדבר ותשליך במצולות ים כל חטאתם ׃ ומצור דבש אשביעך ׃ **ואולם** המקום שבא כהם היחיד מקום הרבים מצאנום בשמות ובכנויים ובפעלים בשמות כי תקראנה מלחמה ׃ וירכיבם על החמור ׃ ובכמיים וצדקת צדיקים יסירו ממנו ׃ מאנה להנחם על בניה כי איננו ובפעלים ויבא עד חברון ׃ וצדיק בכפיך יפטח וקבל היהודים ׃ עד יבא ויבשו ׃ ובנותיך על צד תאמנה ׃ כי לפי ששרשו אמן תהון בלתי דגושה איננה לנקבות הרבות וכן והכמו בהון התרונה דגש הנון הוא להסרון אות וכן לי ואיננה לנקבות הרבות ׃ וכשקלו תפעולה ולא תפעולנה וכן בנו צעדה עלי שור הלא דרכיהם לא יתכן והפך הדבר ׃ והגישו אדוניו ׃ כסף ישיב לבעליו ׃ איה אלוה עושי ׃ ויש במקום שנשתמש

במ׳לה אחת בעצמה לרביכה׳ יחיד ״ אנוש כחציר ימיו׳ ואת האנוש כערכי אדם כי יקריב
וגם אדם לא ינוגער״ ממעי הדגה והדגה אשר ביאור ׳ נירש איש מבנימן ״ ואיש ישראל
התפקדו ויש שיזכור הרבים והכונה א׳ מהם ״ אל ירכתי הספינה ״ אל אחת מירכתי הספינה״
תשרפו אותו ואתהן ואת אחת מהן והיא הנלקח באיסור ועל עיר בן אתונו׳ בן אחת מהאתונות״
ויקבר בערי גלעד באחת מהן״ כי אם יפולו אם יפול א׳ מהם וכתבתם על מזוזות ביתך על
א׳ מהמזוזות כפי מה שבאה בו הקבלה האמתית׳ ובזה נשלם מה שראיתיו הכרחי לכתוב בזאת
המלאכה ובזה המעט תעמוד על השאר ממה שלא נזכר כי המלאכה היא רבה כשאר הלשונות
ההדיוטות כל שכן בלשוננו הקדוש והאל הקדוש יישירך אל האמת ״ הם תם

בנין פעל קל פקד פקדת פקדתי״ פקדו פקדתם פקדנו ״ פקדה פקדה פקדתן
הפועל פוקד פוקדים פוקדה ״ או פוקדת פוקדות׳ הפעול
פקוד פקודי ״ פקודה פקודו׳ הצווי פקוד פקדו ״ פקדי פקודנה״
המקור פקוד ועם אותיות בכלם בפקוד כפקוד לפקוד מפקוד ״ העתיד אפקוד
יפקוד תפקוד נפקוד יפקדו הפקדו ״ הפקוד הפקדי תפקודנה״

בנין נפעל נפקד נפקדת נפקדתי״ נפקדו נפקדתם נפקדנו נפקדה נפקדת נפקדתן
התואר נפקד נפקדים נפקדה או נפקדת נפקדות׳ הצווי הפקד הפקדו
הפקדי הפקדנה״ המקור הפקד׳ ועם אותיות בכלם בהפקד כהפקד להפקד
מהפקד ׳ העתיד ׳ אפקד יפקד תפקד ״ נפקד יפקדו הפקדו׳ תפקד תפקדי תפקדנה״

בנין פעל הדגוש פקד פקדת פקדתי״ פקדו פקדתם פקדנו׳ פקדה פקדת פקדתן
הפועל מפקד מפקדים מפקדה ״ או מפקדת מפקדות״ הפעול
מפוקד מפוקדים מפוקדה׳ או מפוקדה מפוקדות׳ הצווי פקד פקדו פקדי פקדנה המקור
פקד ״ ועם אותיות בכלם בפקד כפקד לפקד מפקדת״ העתיד אפקד יפקד תפקד ״ נפקד
יפקדו תפקדו הפקד תפקדי תפקדנה״

בנין פועל פוקד פוקדת פוקדתי פוקדו פוקדתם פוקדנו ״ פוקדה פוקדת פוקדתן
ההואר פוקד פוקדים פוקדה ׳ או פוקדת פוקדות ״ המקור פוקד
ועם אותיות בכלם בפוקד כפוקד ״ לפוקד מפוקד ״ העתיד אפוקד יפוקד תפוק ״ נפוקד
יפוקדו תפוקדו תפוקד תפוקדי תפוקדנה׳

בנין הפעיל הפקיד הפקדת הפקדתי״ הפקידו הפקדתם הפקדנו ״ הפקידה הפקדת
הפקדתן״ הפועל מפקיד מפקידים מפקידה או מפקדת מפקידות׳
הפעול מופקד מופקדים ׳ מופקדה או מופקדת מופקדות׳ הצווי הפקיד הפקידו הפקידי
הפקדנה המקור הפקד ועם אותיות בכלם בהפקיד מהפקיד׳ להפקיד מהפקיד העתיד
אפקיד יפקיד תפקיד נפקיד יפקידו תפקידו תפקיד הפקידי תפקדנה״

בנין הפעל הפקד הפקדת הפקדתי׳ הפקדו הפקדתם הפקדנו׳ הפקדה הפקדת הפקדתן׳ התואר הפקד הפקדים׳ הפקדה הפקדות׳ המקור הפקד׳ ועם אותיות בכלם׳ בהפקד כהפקד להפקד מהפקד׳ העתיד אופקד יופקד תופקד נופקד יופקדו הופקדו׳ תופקד תופקדי תופקדנה׃

בנין פועל פוקד פוקדת פוקדתי׳ פוקדו פוקדתם פוקדנו׳ פוקדה פוקדת פוקדתן ופועל מפוקד מפוקדי מפוקדה או מפוקדת מפוקדות׳ ופעול כפוקד מפוקדים׳ מפוקדה או מפוקדת מפוקדות׳ המקור פוקד ועם אותיות בכלם כפוקד כפוקד לפוקד מפוקד׳ הצווי פוקד פוקדו פוקדי פוקדנה העתיד אפוקד יפוקד תפוקד׳ נפוקד יפוקדו תפוקדו׳ תפוקד תפוקדי תפוקדנה׳

בנין התפעל התפקד התפקדת התפקדתי׳ התפקדו התפקדתם התפקדנו התפקדה התפקדת התפקדתן הפועל מתפקד מתפקדים מתפקדה או מתפקדים מתפקדות׳ המקור התפקד ועם אותיות בכלם בהתפקד כהתפקד להתפקד מהתפקד הצווי התפקד התפקדו התפקדי התפקדנה העתיד אתפקד יתפקד תתפקד נתפקד יתפקדו התפקדו׳ תתפקד תתפקדי תתפקדנה׃ תם ונשלם

מאמר קצר במלאכת השיר

מליצותיך התלמיד החשוב ׳נוטפות נטף הנוטף׳ להיותרוח נדכאים׳ יטיפו ההרים אף כי אנוש ראיתי והנה תסובנה גליותיה על מרצק יצוק אחד קדוש כדבר אודיעך קצת מאשר כתבו חכמי השיר בדרך קצר יכלול מה שאיפשר מהודעת דרכיהם ואופני שמשם ולעשות רצונך כני חפצתי׳ ואבוא היום בעזרת העוזר יתעלה לחבר מאמר בתכלית הקצור כיד הא׳פשר אפיק רצונך בו וקראתי שמו

שקל הקדש כי בו יודעו הדרכים לעשות השירים השקולים בלשוננו הקדוש׳

ודע כי מהמבואר בעצמו שזאת המלאכה רצוני מלאכת השיר היא חלק מחכמת הלשון אבל החלק האחרון ממנה וכמו שכתב זה החוקר בספרו האחרון ממלאכת ההגיון המכונה בספר השיר׳ ואם כן הוא מבואר שהמתעסק בלמוד זאת המלאכה ראוי שתקדם לו הידיעה בדקדוק הלשון הואיל והיא קודמת אליה בסדר ובלימוד׳ ולפי שהספרים המחוברים בחכמת הדקדוק יארך זמן למודם ראיתי לכתוב טרם החלי למלאת דבריך זה דרכים כוללים ממה שאיפשר בלתם מחכמת דקדוק הלשון והם׃

הפרק הראשון כל לשון יתחלק חלוקה ראשונה לשמות ופעלים ומלות הטעם וכל אחד מאלה יתחלק עוד למינים׳ כי השם הוא כסוג לכל מיני השמות׳ רצוני שמות העצמים הראשונים והשניים ושמות המקרים והתארים והעדרים׳ ואמנם הפעל הוא כסוג לכל הפעלים השלמים והנחים

והנחים והחסרים והכפולים ״ ואמנם מלות השם תתחלקה לאשר תקבל מהם הבנוי והסמיכות ולאשר לא תקבלנו ״ ובאר זה הכלל ואומר שבעל חכמת הדקדוק יתחלף לבעל מלאכת ההגיון ״ וזה שבעל חכמת ההגיון יחשוב בשמות העצמים הראשונים שהם כל אישי העצמים הרמוזים אליהם והעצמים השניים אצלו הם כל הדברים אשר אין להם מציאות כי אם בשכל כחי והצומח והמדבר הבלתי רמוזים באיש מה ואצל המדקדקי׳ העצמים הראשוני׳ הם אישי המדבר בלבד ולפי דעת קצת המדינות והעיירות והעצמים השניים אצלם כל האישים הרמוזים זולתי שני המינים האלה והגדל בין שני אלה השמות אצל אנשי הבלאגה ואת ששמות העצמים הראשונים לא יקבלו הרבוי והבנוי והסמיכות וזהו הידיעה ׳ והרצון שלא נאמר אברהמים אברהמך ולא אברהם הדור ולא האברהם ׳ והעצמים השניים אצלם יקבלום ״ כי תאמר בגדים בגדיך בגד הצמר ואלה הבגדים ׳ ואמנם שמות המקרים הם שמות אשר יהיו בטדרגת המקודות לפעולות הנלקחות מהם ׳ המשל שקודם שתאמר שמר או אכל הדמה שם האכילה או השמירה והוא הדין בשאר הפעולות ׳ ועוד יש אצל המדקדקים שם יקראוהו שם הפעל ונקרא אצל קצתם מקור והוא כמו אכול ושמור המקודות ״ ואלו השנים יקראוט בשם המקרה ״ ואמנם שמות התארים הם השמות אשר יתוארו בהם אישי העצמים הראשונים והשניים אף המקרים וההעדרים כפי מה שיסבול אחד מהם לנשא בהם כי תאמר איש חכם ״ ובגד לבן ״ וקו עקום ״ ולוכן מזהיר ומות טוב ורע ״ ואמנם שמות ההעדרים הם שמות המונחו להעדרי הקנינים כמו מות וחשך ועורון ודומיהם ׳ והנהגו גם כן להעדר המציאות בכלל כמו תהו ובהו בלשון העברי ״ ואמנם הפעל אצלם הוא איזה פעל שיהיה בין במציאות בין בדבור קנ׳ני יהיה או העדרי והוא נחלק בלשוננו לשמנה מינים קראום בנינים ותחתיהם עוד מינים אחרים כמו החסרים והנחים וזולתם הראשון מהבנינים הוא מה שיבוא על משקל שבר או זכר ודומיהם ויקראוהו בנין פעל קל ״ והשני מה שיבוא על משקל אזן וחקר תקן ויקרא בנין פיעל הדגוש ׳ והשלישי מה שיבא על משקל השמיר השכים ויקרא בנין הפעיל ׳ והרביעי מה שיבא על משקל כונן אותולל ויקרא פועל חבבר וקצת יקראוהו פועל מרובע לפי שלעולם יבא עם ארבע אותיות׳ והחמישי מה שיבוא על משקל נשמר נפקד קראוהו בנין נפעל ׳ והששי מה שיבא על משקל התהלך התפאר קראוהו בנין התפעל ׳ והשביעי מה שיבא על משקל פוקד אוכל עובר קראוהו בנין פעל ׳ והשמיני מה שיבא על משקל השלך הפקד קראוהו בנין הפעל ״ ואין מנוס לדורשי מלאכה השיר מדעת אלה השמונה בנינים׳ ובפרט הבינתיים מהם והעתידים להבדיל מה שיבאו מהם בשוא ומה שיבאו בשאר התנועות אשר תדעם עוד״

הפרק השני עוד יש אל הפעלים חלוקה מצד האותיות אשר בהם ׳ כי יש מהם שלמים׳ ומהם חסרים ״ ומהם נחים ״ ומהם כפולים והפעל השלם הוא הפעל אשר כל אותיותיו היסודיות יראו תמיד במבטא בכל אופני שמושיו העוברים והעתידים והבינוניים כמו מלה שמר שאלו השלשה אותיות רצוני השין והמם והריש לא הפלגת לעולם מזאת המלה בכל אופני שמושיה׳ ואמנם הפעל החסר הוא כל פעל אשר תפול ממנו אות מה מהאותיות היסודיות בשמוש מה והדמיון במלת נפל העבר שאתה כשתאמר העתיד ממנו תאמרהו בחסרון הנון ותאמר אפול יפול ׳ וסגולת זה הפעל להיות לעולם דגש

תמורת האות הנופל ממנו ׳ ואמנם הפעל הנח הוא כל פועל שתפול בו אחת מאותיות היסודיי כמו כן אבל לא יבא במקומה דגש תמורת האות הנופלת אלא הנועה מן המולידו׳ הנחו׳ תקומם האות הנופלת ״ והדמיון במלת ידע העבר שאתה כשתאמר ממנו העתיד תשים צר״י לאותיות הנוספות מקום החירק הראוי לבא בהן כבואן על השלמים ותאמר ארע ידע ״ ואמנם הפעלים הכפולים הם כל פעל שתבאנה בפעל העבר ליחיד הנסתר שתים אותיות מתדמות באחרית המלה ״ והדמיון במלת סבב נדד אפף ודומיהם ״

הפרק השלישי הסכימו בעלי הלשון לשקול כל הפעלים על משקל פעל ויאמרו לשון מסטר דרך משל שהיא במקום הפא מפעל ״ ולמ״ם שהוא במקום העין והר״יש במקום הלמד ׳ וכאשר תחסר או תנוח האות הראשונה מהמלה יקראו אותה חסרת פא הפעל ״ וכשתנוח האות השנית יקראו אותה נחת עין הפעל ״ וכשתנוח או תחסר האות השלישית יקראו אותה נחה או חסרה למד הפעל ״ ודע שאין בעין הפעל חסרון כלל אם לא תהיה המלה מהכפולים ׃

הפרק הרביעי ואמנם מלות הטעם הם המלות הקושרות הפעלים עם השמות או השמות עם השמות או הפעלים עם הפעלי׳ ׃ ואלה כשתהיינה מאות אחת לבד יקראו אותה אות הסימן ״ ולא תהיינה זולתי אותיות בכ״לם לבדן וכאשר תהיינה יותר מאות אחת תתחלקנה לחלוקה אחרת כי מהם מה שתקבל הכנוי׳ והסמיכות כמו שאמרנו ומהם מה שלא תקבלהו ׳ והמקבלות אותם הן כמו מלות כעבור זולת למען שתאמר מהן בעבורי בעבורך זולתי זולתך למעני למענך ודומיהם ׳ והנה הבלתי מקבלות אותם הן מלות אבל אשר אך גם רק ודומיהם ״ והחכם בספר המליצה שם גדרים לכל אלה השלשה חלקים רצוני לשמו׳ והפעלים ומלות הטעם יבוקשו משם ״

הפרק החמישי התנועות הנמצאות בלשוננו הן שבע קראום המשוררים מלכים והם הקמץ גדול ״ והקמץ קטן והוא הצר״י ׳ והפתח גדול ״ והפתח קטן והוא הסגול ״ והחולם ״ והשורק ״ והחירק ״ והמדקדקים אינם קוראים מלכים אלא לחמש מהן בלבד והן הקמץ גדול ולצרי ולחירק כשיבא אחריהם יוד הנקראת אצלם יוד המשך ״ והחולם והשורק כשתבא אחריה׳ ואו המשך גם כן ״ ועוד יש תנועה והיא בלתי שלמה והיא תנוע׳ השוא אשר היא תנועה חטופה ועל כן היא נקראת אצל קצתם חטף ״ ויש מהראשונים גדרוהו כשוא ותחלת התנועה וסופה והמשל בזה כי מלת שמור אשר הוא נקוד בשוא השין ׳ ראוי לך להחטיף את תנועתו ולצרפה לדולם המם וזהו הנרצה אצלם בתחלת התנועה ״ והר״יש שבמלת שמור הנמצאת בסבטא בלתי מונעת היא סוף התנועה והיא גם כן נקודה בשוא אלא שהשמיטוהו הסופרים ואמנם השמיטוהו לסמוך על המבין כי אין מקום לטעות בו ״ ואמנם שמוהו בכף הרפויה והתיו הדגושה הבאות לנקבות באחרית המלות לפי שבאלו יש מקום לטעות בין הזכרים לנקבות ולא כן בשאר האותיות ״ והמופת על שהשוא אינו תנועה שאתה לא תמצאנו במלה מהמלות בעלת תנועה אחת כמו שתמצא לכל שאר התנועות ״ ולזה קראוהו המשוררי׳ זולת המדקדקים עבד ׃

הפרק הו׳ חכמי לשוננו חלקו אותיות האלפא ביתא לחמשת חלקי כלי הקול וקראו לאותיות אחה״ע אותיות הגרון ׳ ולגיכ״ק אותיות החיך ״ ולדטלנ״ת אותיות

אותעות הלשון ״ ולוצפלש אותעות השינים ״ ולבוסף אותיות השפה ׳ ולכל אחד מהסוגים
האלה יש סגולות ויחוס בספריהם ״ נביא מהם מה שיאות לכוונתנו ונאמר שבעל הלשון תא
מרחיב לעולם האותיות הגרוניות אבל גם האותיות אשר לפניהם ׳ שבאין זו אות ראויה להנקד
בשוא לבדו אם לא תהיה אות גרונית ישותף עם השוא כשתהיה האות גרונית ׳ פתח גדול או
קמץ או סגול ״ המשל בזה מלת שמר שתאמר העתיד ממנו ישמר בשוא השין וחירק היוד
וכשתמירנה במלת עבר תאמר העתיד יעבור העין בשוא ופתח והיוד בפתח ״ וכן העשה במלת
עמד ודומיהם ׳ ובעתיד שבמלת אסף שם שוא סגול באלף ״ ובעתיד שבמלת עמד מבנין
הפעל שם קמץ בעין משותף עם השוא וביוד קמץ כמו כן במלת יעמד חי ״ וכן עשה זובח
לאלקים יחרם ״ ובמלת יחרם כל דבושו ׳ שבל אלו בלא אות גרונית יבואו על משקל ״ ישלך
יופקד ״ ולעולם אותה התנועה בעצמה שתשתתף עם השוא באות גרוני׳ תושם באות המשמש׳
הבאה לפניה ״ ודרך הנחות וזה נוהג בפעלים ובשמות כי אין ספק ששמות נער ובער ושער
ודומיהם הם במשקל בגד ודרך וגפן ודומיהם ׳ והמופת על זה הוא כי כשתאמר הרבים מהם
יבאו כלם על משקל אחד עם היות כלם פתוחים בנפרד והאמר נערים שערים על משקל ׳ נ
בגדים דרכים וכן בשאר ״ אבל כשהרחיב בעל הלשון והאות הגרוני׳ הרחיב גם כן אשר לפניה
וזאת ההרחבה אינה תמידית ׳ אבל היא ברוב כי לפעמים תשארנה האותיות הגרוניות בשוא
לבדו בשתבאנה באמצע המלות כמו לא תחמוד ׳ להיות לך ״ כי תכלה לעשר חולתם ״
אבל בשתבאנה בראשית המלות לעולם תבאנה נרחבות׳

הפרק ה'

דע כי לשון
העברי לא יתחיל לעולם באות נחה ועל כן לא תבאנה שתים אותיות
נקודות בשוא בראשית התיבה לפיכך כשיבא השוא בשתים אותיות סמוכות יש לנו להניח
הראשונה ולהניע השנית כמו מה שבא במלת השמעון השכרון באמצע המלה או כמו וישב
ממנו שבי ״ ויבך על צואריו ׳ יפת אלדים בסוף המלה ׳ ולזאת הסבה כשתבא אי זו אות
משמשת אשר דרכה להנקד בשוא על תיבה שהאות הראשונה ממנה נקודה בשוא גם כן
תבא האות המשמשת בחירק או בשורק אם תהיה האות המשמשת ואו והמשל בזה כי בעבור
שהריש מראובן היא נקודה בשוא כשתבאנה עליה אותיות בכ״לם המשמשות בשוא על שאר
התנועות יבאו על ריש ראובן בחירק ותאמר בראובן כראובן ועם הו וראובן׳ ועוד תבא
הואו בשורק על שאר התנועות אבל הוא ביחוד כשתהיה האות שבצדה אחת מאותיות השפה
וחברותיה כמו ובנו בתים ״ ומלאובתיך ״ ופרו ורבו ׳ כי היה כבד על הלשון להניע אותה בשוא
עליהן ״ ולפעמים תבא הואו בחירק כשאר אותיות בכ״לם על תיבה שתחלתה חית ׳ כמו זאת
עשונחיו אבל הוא מעט׳

הפרק השמיני

ואחר שידעת זה המעט מהרכבה ממה שהוא
ראוי לדעתו מאשר הוא הצעה למלאכת השיר אומר שזאת מלאכה לא
ראינו ולא שמענו לאחד מחכמי אומתינו שדבר בחכלל אלא שייחס שרשיה לשרשי לשון
ישמעאל כי מהם לוקחה ״ ולהסבה עשר ידות ״ ואין ספק אצלי שכל מה שידעו ממנה חכמי
ישמעאל לקחוה מקדמוני אומתינו כמו שלקחו לשונ׳ המוטעה מלשוננו הקדוש שכמו זה הדבר
בעצמו קרה לנו בחכמ׳ הדקדו׳ בכללה שמדקדו׳ לשונ׳ לוקחה וכמו שהעיד על זה המדקד׳ הגדול
ר׳ יהוד׳ ז״ל שהוא היה המדקד׳ הראשון והראוי להקרא מדקדק והם רצוני חכמי ישמעאל כת׳ ספרי׳
רבי׳ במלאכ׳ השיר ואופן גלגלה יסוב על הרכבת השוא עם שאר התנועו׳ על יחסים מתחלפים

לנגוני המושיקא" ובלשונם ההמוני יש להם בהבדל התנועות הקרובות במבטא הרגש ניכר רצוני כי הם מבדילים בין התנועה אשר היא אצלם במדרגת הצרי אצלנו ובין התנועה אשר היא במדרגת הסגול וכל שכן בין שתי אלו ובין השוא " ולא כן אנחנו עושים בארצות האל ; ולפי שכל אופני שמוש השיר כמו שאמרתי יסובו על הרכבת השוא " עם שאר התנועות ואין לנו הרגש כהבדל אלו השלש תנועות במבטא רצוני בין הצרי והסגול והשוא ראיתי לחבר שער קצר מצורף אל הכללים הכתובים מלמד איכבה תוכל להכיר בלשוננו המקומות אשר בא בהם השוא ברוב חלקי הלשון כי אין המלט מלחפש בספרי הקדש על מה שלא יעמוד עליו והקש ·

הפרק התשיעי

דע שבעל הלשון הממעיט במספר התנועות כיד האיפשר להקל על הדבור " וכשהוצרך להרבות אותיות השמוש במלה מה מתמלות הממעיט התנועות באותיות היסודיות " ולא זה בלבד עשה כשהיו האותיות הנוספות נראות במבטא אבל גם כשהיו נחות ' דמיון זה כשהוצרך להטיל מ"ם הרבים על מלת שמרת ואם שמרת בקמץ השי"ן כשוא והטי' הקמ"ץ בשוא בעבור המ"ם הנוסף · והמשל בתוספ' האו' הנחה כשהוצר' לו' שמרתו שאף על פי שלא תורגש ואו שברתו הקל כמו כן בקמץ השי"ן ' וכן כשהוסיף על מלת יקומו הקמץ הי"ור נון יקומון שבה תנועת הקמץ אשר ביו"ד לשוא ורבים כמוהו " והדרך הזה הוא כולל לכל סוגי הפעלי' והשמות זולתי אשר עין הפעל שלהם דגושה שאז תשארנה התנועות על עמדן · והמשל בפעלים שכאשר תאמר דברה או שברה הדגוש' כשתוסיף עליהם מם הרבים או אותיות הכנוים לא תשתנה התנועה הראשונה מהתיבה והיא החי"רק אבל תשאר ותאמר דברתם שברתם · ודברתו שברתו בחירק הדלת והשי"ן כמו שהם בטרם תבאנה האותיות הנוספות' והדמיון בשמות הדגושים שאתה כשתאמר צדיק כביר וגנב סלח' כאשר תרבם לא תאמר צדיקים כברים ולא גנבים סלחים בשוא כמו שתאמר מנדיב נדיבים ומסכל סכלים אבל תשארנה האותיות הראשונות כפתח כאשר היו טרם הרבוי ;

והדין אשר יהיה ברבוי יהיה בסמיכות גם כן כי אתה לא תאמר כביר כח בשוא והכף כמו שתאמר נדיב לב וזה המשפט הוא כולל לא עבר זר בתוכו " ועוד יש שמו' שלא ישתנו במוכרת לסמוך והם כל השמות אשר באו במשקל ארץ דרך בין שתהיה פא הפעל בסגול או בצרי כי אין הבדל בין דרך שהדלת בסגול כשיבא מוכרת כמו ושם דרך · ובין דרך המלך נלך הסמוך וכן אין הבדל בין מתן בסתר שהסמך בצרי המוכרת · ובין יושב בסתר עליון הסמוך " האמנם ישתנו ברבוי כי תאמר דרכים גפנים וזולתם בקמ"ץ הרי"ש והפא ושוא הגימל והדל"ת "

הפרק העשירי

דע שהאותיות המשמשות בעתידים יבואו בשלשה בנינים והם פעל הדגוש ופעל המרובע · והפועל נקודות בשוא " כמו דבר ידבר " או ידבר יגונב " או יכונן · ויבאו בשוא כמו כן ב' גזרו' מהקל והם אהי יהי תהי יחי · ויבאו עוד עתידי ההפעיל וההפעל בשוא כמו כן כשיניעו ההין הנסתרות כמלת ישליך יושליך ותאמר והשליך יהושלך ; וכן בכל אותיות האיתן בשוא ' ומם הבינוניים בכל אלה רצוני בפעל הדגוש והפעל המרובע גם כן בשוא " ובהפעיל כשתבא הא הבנין נראית רצוני כשתאמר מהשליך מהושלך " והדמיון לפעל הדגוש · מדבר מדברים וכפעול ממנו מדובר מדוברים " והדמיון לבינוני מהפעל והמרובע ' מבונן מבוננים · וראוי לך שתזהר בשמוש המם כי היא לעולם לא תבא בשוא בכל סוגי הפעלים כי אם באלה המקומות " וכל מם השמוש שתבא בבקום מלת

מלה מן תבא לעולם בחירק ויבא אז באות שבצרה דגש כמו מקצוף עליך ומגעור בך שהדגש בבא במקום הנוסף הוא תמורת הנון החסרה ממלת מן ועל כן כשתבא על אותיות בלתי מקבלות הדגש והם אותיות אחה״ע תבא המ״ם בצירי כמו מאז באתי׳ מחדול להתפלל מעודי עד היום הזה׳ מראשית השנה ׳והזהר בכמו המכים הא׳להו ולא תבא לטעות״

הפרק האחד עשר

יש בכאן פעלים ושמות שפא הפעל שלהם או אחת מהאותיות הנוספות בהן והן נקודות בשוא ׳ והמשל בפעלים כמו שמור תם זכור נא ׳ בנה לי בזה׳ קנה לך וזולתם׳ ובשמות יקר כתב וזולתם׳ ומהשמות בעלי האותיות הנוספות כמו מנוחה ישועה תשודה וזולתם׳ והנה הדרך לידיעת השוא בהם היא זאת ׳ כי השמות בעלי האותיו׳ שיבאו על משקל אלה שזכרנו לעולם יבאו בשוא אין זר אתנו״ אבל בשאר השמות והפעלים אשר תסכל ידיעת מקום השוא תדענו כשתטיל על המלה אחת מהאותיות המשמשו׳ בראשי התיבות אשר הם אותיות בכלם׳ והנה אם יקבלו אלו האותיות שוא כמנהגם אז הדין שאין בראשית המלה שוא ואם לא יקבלוה הדין שהיא בשוא״ והמשל בזה כי כשתטיל אותיות בכלם על מלת שמור תם אם יבאו בחירק ותאמר בשמור כשמור והסבה כבר קדמה והוא בכל הפעלים הנזכרים אליו׳ אבל בשמות אינו כך נקל׳ כי תצטרך בהם לדעת היאך באו בכתוב ״והמשל כאשר תסכל במלת דבש או שכר אם שניהם או אחד מהם הוא בשוא ראוי לך שתזכור היאך באו בכתוב עם תוספת האותיות המשמשות וכשתמצא כספיחית בדבש בחירק הבית הדין שהדלת בשוא״ ובשתמצא יין ושכר בשוא ואז תאמר שאין בשי״ן שוא׳ והדרך הזה הוא אמיתי׳ זולתי שלא יקנך האמת במלות שהאותיות הראשונות שבהם הם גרוניות׳ כי אז אין פנים לדעת זה כי אם בהכתוב׳ והמשל במלת אמת או אמונה כשתטיל עליהם האותיות המשמשות יבאו בסגול ותאמר ואמונה עניתני ואמת הדבר והבא לטעות אם לא תחפש זה מהכתוב״

הפרק האחד עשר

כשאחת מאותיות הגרון ינקדו בשוא ופתח או בשוא וסגול בתיבה מהתיבות אשר תסכל ידיעת נקודותיהן״ הנה הדרך הראוי לידיעת זה השוא המורכב הוא זה׳ שהאות הגרונית אשר תדרוש ידיעתה׳ או תהיה בראשית המלה״ או באמצעיתה׳ כי אי אפשר להיות באחריתה״ וכשתהיה בראש המלה׳ או תהיה משמשת׳ או שרשית״ ועוד כי התיבה או תהיה שם או פעל או מלת הטעם והנה אם תהיה פעל ידיעתה היא נקלה כי אתה תשקלנה בפעל אחר מבנין שלא היו בו האותיות הגרוניות ואז יודע לך האמת״ כי אם באותיות הבלתי גרוניות יבא שוא בידוע שבגרונית יבא שוא מורכב׳ ואם לא תבא בהן לא תבא בגרוני׳ המשל בזה כי אם תסכל אם אלף ארבר היא נקוד׳ בשוא ופתח הנה כאשר תשקלנה עם חברותיה מאותיות העתיד והן יתן והמצא ידבר תדבר נדבר אז הדין כי יש באלף שוא ופתח וזה הדרך הוא בכל האלפים המשמשות בעתיד׳ והמשל בשרשית כי אתה אם תסכל אם אלף אכל העבר יש בה שוא ופתח הראוי לך שתמיר אכל בשמר ותדע אז שאין באלף שוא ״ אבל באשר תאמר אכול הצווי ראוי לך שתמירנו במלת שמור הצווי ותדע אז כי יש באלף שוא וסגו׳ל׳ וכן בבנין הלמד כשתדרוש מלת עשה תמירנה במלת בנה ובמלת עשה לך הצווי על משקל בנה לי בזה׳ ואז תדע שיש בעי״ן שוא ופתח ״ ובשתבא המלה באמצע התיבה הנהגו זה הדרך בעצמו כי שחט העבר כבר ידעת שאין בשוא אבל מלת ושחטו אותו תשקול על משקל ושמרו בני ישראל ותדע שיש בחית שוא ופתח ׳ הוא

הדרך

הדרך הוא בקל לא תטעהנו לעולם · אבל מה שיש בו מקום עיון הוא בשמות כי אין לנו מבריח
יבריח את כלם · מפני כי אין סבה ידועה אצלנו בניקוד השמות אלא מה שנמצא · ועם כל זה
נקח ראיה מקצתם על קצתם ונדין מהאותיות הבלתי גרוניות על הגרוניות כמו שעשינו בפעלים
בשקול השמות הסמוכים כשתבא בהם אות גרונית עם השמות שהם ממשקל בלתי אות גרונית
והמשל שאתה אם תרצה לדעת אם אלף ארון היא נקודה בשוא ופתח כשתהרבה או תסמך
תשקלנה במלה תדמה אליה כמו מלת גדול וקטון · וכשתמצא אלו השנים משתנים ברבוי
והסמיכות שאתה תמצא גדול העצה קטון בניו · וכמו כן הקטנים עם הגדולים · הדין אז שאלף
ארון כשתסמך או תהרבה יהיה בה שוא ופתח · וכמו כן נשקול השמות שיבאו על משקל
אבידה אבילה חשיכה · בשקל גדלה · והשמר לך מלשקול איזה שם בשם אחר שיהיה דגוש עין
הפעל · או שיהיה עין הפעל שלו ר״ש כי זה לא יקנך האמת כי אתה אם תדרוש מלת חכמים אם
יש בחי״ת שוא או פתח ותשקלנה במלת גנבים תטעה · וכן אם תשקלנה במשקל פרשים · כי
הרי״ש לפי שהיא בלתי מקבלת הדגש ישימו באלה השמות קמץ באות שלפניה להשלום הדגש
ולכן ראוי לך שתשפוט חכם במלת סבל ויבא הקבוץ מחכמים במשקל סבלים · ואז תדין שיש
בחי״ת חכמים שוא ופתח · ולפי זה אין ראוי לשקול מלת עויל במלת סרים כי מצאנו לסריסים
אשר ישמרו שלא נשתנה · ומצאנו סריס פרעה שנשתנה · ואין לנו מנוס בזה משנאמר שמלת
סריס היא כמלת אביר כי פעם תבא דגושה כמו אביר הרועים · ופעם רפויה כמו לאביר
יעקב · ולא הכרנו זה בסריס מפני הרי״ש ולכן לא נשקול מלת עויל כי אם במלת כסיל גביר ·
וכן תשקול אבילה במשקל שנינה נחילה · ונשקול אגודה עגולה הרגושים במשקל גבורה
סגולה הרגושים בהם כי הדגש הוא בלמ״ד הפעל · וארוכה חלושה הרפויים על משקל מלוכה ·
ועל זה הדרך תשקול הנשארים שפא הפעל היא אות גרונית · ואמנם השמות שהעי״ן
הפעל שלהם היא אות גרונית כמו טענה מחזה · ורומיהם · נשקלם בשקל משנה מקנה כי מ״ם
טענה וחבריו הורחבה לסבה שכבר ידעת · וכן תשקול מעמד על משקל משמר · ותענוג
בשקל המרוק · וזולת הרבים · ועוד יש לך לדעת שיש שמות שפא הפעל שלהם היא נקודה
בשוא או בקמץ חטף וכשיבאו באתנח תשתנה השוא בסגול · והקמץ חטף לחולם · והמין
אשר באו מהם בשוא · כלי דלי פרי מרי שבי והמשקל עדי בשוא סגול · ואלו כשיבאו כהפסק
יבאו בסגול כמו אין עוד כלי · ועשה פרי הלכו בשבי · לבית הכרי · ואשר באו מהם בקמץ
חטף הם כמו גם כל חולי · ותרא את עוני · וכשבאו בהפסק באו בחולם מלעיל כמו והסיר יי׳
ממך כל חולי וזולתו ·

הפרק השלשה עשר ואמנם מלות הטעם והנה אין לנו דרך לדעת התנועותיהם ·
אלא מה שנמצא בכתוב · וכבר ידעת שמלה שהיא בקלת תנועה אחת
אפשר להיותה נקודה בשוא לסבה שכבר קדמה · ואם כן לא תטעה בכל מלה שתחלתה אות
גרונית כמו אך ועל ואל וזולתם בשתחשבם שהם בשוא ופתח ואשר באו בשוא ופתח הם אלה
אבל אוי ואני בשלא יבא כהפסק כי אז יבא בקמץ · ועד ואל ועל כאשר יסמכו תאם אליכים ·
עדי עד · עלי עשור בשוא סגול · ושוא ופתח · והאותיות הגרוניות הבאות באמצע המלות
יבאו מהם תמיד גם כן בשוא ופתח ומהם לפעמים · ואשר יבאו תמיד הם בעבור ביעדי בעדו
בכל בנויה ואשר תבא לפעמים היא מלת למען כי כשלא תבא בבנוי תבא בפתח לברו וכשתבא

בכינוי כמו למעני למענו חולתם הבא בשוא ופתח • הפרק הארבעה עשר יש
משפטים להא לגדה מבין שאר אותיות השמות כי היא כשתבא ל
להודעת הדבר תבא כפתח לבדו ותבא אות שבצדה דגושה זולתי אם תהיה מהאותיות הבלתי
בקבלות הדגש • והם אותיות אחה״ע כמו שידעת ״ ואז תבא עליהם והוא בקמץ ברוב ״ ועוד
תבא ההא לשאלת הדבר ולהכח ואז תבא בשוא ופתח כהא השומר אחי אנכי ״השמע עם ״
או הנכרו ולהכ״ אבל כשהאות שבצדה היא נקודה בשוא או שהיא אות גרונית אז תבא הא
התימה או השאלה כפתח לבדו ״ והמשל בזה כשתבא על שוא הכמחנים ״הכצעקתה ״
הדרכי לא יתכנו • הבמתנכל • ודמיון כשתבא על אות גרונית הארח עולם השמור •
האלדים אני ״ הדמיר גוי ״ החייתם כל נקבה ״ העבד ישראל ״ והא הקריאה הבא על השמות ועל
הפעלים ועל מלות הטעם ״ אם על השמות כמו הים אני אם התנין ״ הראש כלב ״ היד יואב
הבה התשעים שנה ״ ועל הפעלים הנסה אלדים ״ הרצחת וגם ירשת • הרואה אתה וזולתם ״
ובעתידים היתפאר הגרזן ״ היסופר לו ״ הירדוף שועך ״ ועל מלות הטעם הלא הוא אמר לי
וגם הלום ״ הבן העץ ״ הכי אחי אתה וזולתם ״ וזה הוא מה שראיתי מספיק לפי כונת הקציר ״
ובמנו תקיש על השאר ואתחיל בחלק השיר וידעת את אשרת . . . ת •

הפרק החמשה עשר בגדר השיר ״ חכמי זאת המלאכה גדרו השיר בשהוא
מאמר מתיחס נקשר קצתו בקצתו ומודיע כוונה המדבר במלות קצרות
ערבות שקולות ״ ואחרים גדרוהו בשהוא דברים מחוברים כולל חבורם ערך ומליצ ובונת
ומשקל ״ ושני אלה הגדרים כונתם אחת ״ וביאור זה הוא שלא נסתפק במלאכת השיר לדבר
בלשון מדוקדק כמו שנעשה זה בשאר הדברים המודיעים כונת אומרם ״ אבל גם שיהיה
הדבור בו בלשון מולץ ערב וקצר ״ ולא זה בלבד אבל שיהיה הדבור בו במשקל ״ רצוני שיש
לנו לשקול כל תנועותיו השלמות והבלתי שלמות לשתהיינה בבית אחד מבתי השיר שוה
לאשר תהיינה בשאר הבתים • ולא זה בלבד אבל גם שתהיינה התנועות שוות הבאות בחצי
הבית הראשון לבאות בחצי הבית השני ״ וכמו שהרע ולא זה בלבד אבל גם שהתנועת
האחרונה מכל בית ובית תהיה מאותיות מגבלותו ואז נקרא אצלם חרוז ״ והאותיות האלה
הקראנה אותיות החרוז והמשל שראוי לך אם תשים בסוף הבית הראשון ארון ״ שתשים בסוף
הבית השני גרון ״ ובסוף השלישי חרון ״ וכן עד תומם ״ תנועת רון באחרונה ״ הנה זה פירוש
אלה הגדרים ״ וכבר ידעת בראשון מספר המופת ״ מאי זה מין הם אלה הגדרים ״ ואם ראוי
להקרא גדרים ״

הפרק הששה עשר בשמות אשר הסכימו עליהם אנשי זאת המלאכה
ואכנם השכמת אשר הסכימו עליהם בעלי מלאכת השיר הם אלה ״ הנועת
יתד • דלת ״ סוגר • בית • פסוק ״ שירה • שיר פשוט ״ שיר מרכב ״ שיר קשור ״ שיר חרוזי
שיר מחולק ״ שיר עובר ״ שיר ראוי ״ שיר משובח ״ וביאור אלה השמות כפי מה שאומר כבר
ידעת שהתנועה אצל בעלי הלשון היא כל אות שתהיה נקודה באחד מחמשה מלכים וכבר ידעת
אותם ״ והיתד הוא כל שוא מונע ״ עם אי זו תנועה מהתנועות עמו כמו מלת שמור דרך משל ״
כי יקראו לתנועה שכור יתד ״ ואם תהיה במה התנועה נוספת כמלת גברים יקראו לזאת המלה
מורכבה מיתד ותנועה • ושוה הוא אצלם שתהיינה אותיות היתד שתים או שלש או ארבע
אחר שאין מרכב נקודה נוספת על השוא והתנועה הבאה אחריו ״ כמלת כך או לך שהיא בת שתי

אותיות או מלה בכל שהיא בת שלש או מלת שמור שהיא בת ארבע · כל אלו הן אצלם שוות
וכבר ידעת כי כשתבא הואו המשמשת על אותיות השפה שהן בומף ״ שמקום השוא שהיתה
הואו ראויה להנקד בו ״ תנקד אז בשורק ״ והנה דין זה בשורק הוא דין השוא בעצמו · ועם אי
זו התנועה עמו יקרא יתד גם כן ״ כי שוה הוא אצלם מלת ופרו כמלת ודכו ״ ונזהר מלטעות
בשורק הוא והבא במקום חירק כשורק הבא בואו וראובן שזה לא יבא במקום שוא כמו שידעת
ולא תטעה לשום מקום שוא לעשות ממנו יתד ״ וכבר ידעת שהאותיות הגרוניות הנקודות בשוא
ופתח ״ או בשוא וסגול ״ או בשוא וקמץ ״ שדינם להנקד בשוא לבד ואם לא היו גרוניות ״ ולפי
זה יעשו יתד מהשוא הזה המורכב כמו שיעשוהו מהשוא הפשוט · ויקראו לתנועות מלת אמת
יתד · וכן להתנועות אני · וכן להתנועות חלי · ושוה אצלם לקרוא מלת גבדים כמלת אמרים ·
או עברים ״ או אבנים · לכל אלו יאמרו שהן מורכבות מיתד ותנועה · **ודלת** יקראו
לחצי הראשון מהשטה הנחלקת מהחרוז ״ **וסוגר** הוא החצי השני מהשטה
ולשתי הדלתות רצוני הדלה הראשונה והסוגר מחוברים יקראו **בית**
והמשל בזה כהמשורר רבינו האי ז״ל ״ שמע קולי אשר ישמע בקולות · והאל
המקבל התפלות ״ שהחצי הראשון מהשטה הזאת יקראו דלת · ולחצי השני סוגר ״ ולחבורם
רצוני השטה בכללה יקראו בית ·

ופסוק יקראו השיר אשר בו פחות מעשרה בתים ״ **ושירה** היא כשהיו
בו עשרה בתים או יותר · **ושיר פשוט** יקראו
כל שיר אשר לא יבא בו שוא נע · אלא כל תיבותיו הן תנועות ·
כמו מה ששורר ר׳ שלמה ן׳ גב׳ ז״ל ״ בתפלתי יסכון גבר · כי בה ילמד יושר וזכות ·
הנך רואה שאין שוא נע באחת מאלה התיבות · **ושיר** מורכב יקראו כל שיר ש
יבאו בו יתדות והתנועות כמו שהוא בחלק הרביעי מן השירים ״ והמשל
בשמע קולי · אשר תראה בו יתדות ותנועות · ועוד תדע מאיזה מין ממיני השיר הוא ״

ושיר קשור יקראו כל שיר שלא יבא אות החרוז כי אם באחרית כל בית
מבתיו כמו שהוא ברוב השירים ·

ושיר חרוזי יקראו כל שיר שתבא אות החרוז בסוף כל דלת מדלתותיו ״
כמו מה ששורר הר׳ אבע׳ בספר יסוד מורא ״ אחד כלי ראשית ·
הכל מ״א הודו ״ אך הוא מהלל על פי איש להגידו ״ וכן בשאר הבתים ״

ושיר מחלוק יקראו כל שיר שיבאו בבתיו הפסקים רבים ובסוף כל הפסק מהם תבא
אות החרוז כמו מה ששורר בן גב״רול ״ בשמור לבי מענה · היה
במאוד נענה ״ יראה האל ומנה ״ דבר יוה שדים · **ודע** שאות החרוז כבר תהיה
אחת לבד · וכבר תהיינה שתים · וכבר תהיינה שלש ״ והמשל בזה
שאתה כבר תשים בסוף חרוז · אחר כדר · ובשני נחמד · ובשלישי אבד · וברביעי גלעד ·
והנה אות החרוז בכל אחד היא הדלת ״ ולשיר כזה יקראו המשוררים **שיר עובר**
רצונם בזה שיעבור בין שאר מיני השירים ואם אינו כל כך הגון
וכשתבאנה שתים אותיות מתדמות ומתנועות בסוף החרוז יקראו אז לשיר הזה ״
שיר ראוי רצונם שלעולם בשירים הנאותים לשמע יש להם לבא בשתים

בשתים אותיות מתדמות בסוף החרוז · והוא כמו מי ששורר בחרוז אחד ישמור · ובשני לאמרי · ובשלישי לגמור · שהאותיות המתנועות בכל השלשה בספם הם דמ״ם והרי״ש · וכשתבאנה שלש אותיות מונעות ומתדמות בסוף כל חרוז אז יקרא השיר ·

שיר משובח כמו אם שורר איש בחרוז אחד דברים · ובשני נכרים · ובשלישי קברים · ושיר כזה הוא מעט המציאות כי אם יבא · יבא בבתים מעטים · והנה תראי הוא רב המציאות והעובר לא יעבור אצל גדולי המשוררים ·

ועוד יש לדעת שיש אותיות שהן קרובות במוצאן ורבים לא יבדילו במבטאן ובשיריהם הם חושבים לעשות אותיות החרוז מהן · והוא טעות גמו״ה אצל בעלי המלאכה הזאת · כי לא יעבור אצלם לשום בחרוז אחד כוכה בכף · ובשני צוקה בקוף · ולא מצא בצדי״ האחד · ובשני מסה בסמ״ך · אבל יעבור אצלם שהם הבקיאים בתנועות להמיר התנועות שהן קרובות מאד במבטא כמו תנועת החולם והשורק אצלם · ולכן יעבור אצלם לכתוב בחרוז אחד חרות בשורק · ובשני תכרות בחולם · ואצלנו האיל ואין אנו בקיאים במוצא אלו התנועות · והן מובדלות אצלנו בהבדל גדול ואין ראוי לעשות כן · ואחר שכבר ידעת כל השמות אשר הסכימו עליהם אנשי זאת המלאכה נתחיל למיני השיר ·

הפרק השבעה עשר במיני השיר · המינים אשר הסכימו עליהם בעלי מלאכת השיר לשורר בהם רבים ·

והמין הא׳ מהם · הוא השיר הפשוט · והאנקרא כן לפי שאין בו שוא מתנועע כמו מה ששורר הנגיד הר׳ דוד אבן יחיי״א על המרח אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום · וכן הר״ם בסע׳ הבורח ·

רעי הולך לנחות דרך · ישר לסלול את מסלולת ·

והמין הב׳ הוא מורכב הרכבה מעושה · והוא מיתד וארבע תנועות כמו מה ששורר בו הראב״ע ·

נדוד הסיר אוני · והבהיל רעיוני · ושת פי ולשוני · אסורים בזיקים ·

ומזה המין הוא מה ששורר הר׳ שלמה בן גבירו׳ בשמר לבי מענה ·

והמין השלישי הוא מורכב מיתד וארבע תנועות ויתד ושתי תנועות כמו שהוא ·

בשם אל חי הגיון לשוני · בעוד יש רוח חיים באפני ·

וכמו מה ששורר בו הראב״ע ·

ברוס גלגל · יסוב עלי מעגל · שמך יגל · איום וגם נדגל ·

והמין הרביעי הוא מורכב מיתד וב׳ תנועות ויתד וב׳ תנועות ויתד ותנועה · והוא על משקל מה ששורר בו הר׳ אברהם בדרשי בלמדין שלו ·

לך אלי בגלגלי זבולי · גדולה לא אגדלך בדגלי ·

ומזה המין גם כן בקשת שמע קולי · והלדי אל תדינני במעלי · ויי׳ נגדך כל תאותי ·

